

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت آموزش و پرورش سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

نام کتاب: راهنمای معلم فارسی و نگارش - چهارم دبستان - ۴۷۲۱
پدیدآورنده: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
مدیریت برنامه‌ریزی و تألیف: دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری
شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف: فریدون اکبری شلدره، معصومه نجفی‌پازکی، راحله محمدی،
ملاحت نجفی، محمدحسین نجفی و معصومه فرهوش (اعضای گروه تألیف)

مدیریت آماده‌سازی هنری: اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
شناسه افزوده آماده‌سازی: احمدرضا امینی (مدیر امور فنی و چاپ) - مهلا مرتضوی (صفحه‌آرا) - زهرا
ایمانی نصر، فاطمه باقری مهر، فریده حسینی، نیلوفر صفادل، زینت بهشتی شیرازی، هانیه صفادل (امور
آماده‌سازی)

نشانی سازمان: تهران خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)
تلفن: ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، کد پستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹، وبگاه: www.chap.sch.ir و
www.irtextbook.ir

ناشر: شرکت افست: تهران - کیلومتر ۴ جاده‌ی آبعلی، پلاک ۸، تلفن: ۷۷۳۳۹۰۹۳، دورنگار: ۷۷۳۳۹۰۹۷،
صندوق پستی: ۴۹۷۹-۱۱۱۵۵
چاپخانه: شرکت افست «سهامی عام» (www.Offset.ir)
سال انتشار و نوبت چاپ: چاپ دوم ۱۴۰۳

ISBN 978-964-05-2378-0

شابک ۰ - ۲۳۷۸ - ۵ - ۹۶۴ - ۹۷۸

امام خمینی (قُدَّسَ سِرُّهُ): امید من به شما دبستانی هاست.

فهرست

- پیشگفتار
- نمای کلی ساختار و محتوای فارسی
- جدول پیشنهادی بودجه‌بندی آموزش کتاب فارسی و نگارش چهارم

بخش اول: کلیات

- مقدمه ۲
- رویکرد برنامه درسی فارسی ۳
- اهداف برنامه درسی فارسی در پایه چهارم ابتدایی ۵
- آشنایی با ساختار و محتوای کتاب فارسی و نگارش ۷
- جدول نمایه ساختار و محتوای کتاب فارسی و نگارش ۸
- مهارت‌های زبانی کتاب فارسی و نگارش چهارم ۹
- مهارت خواندن ۹
- مهارت گوش دادن ۱۵
- مهارت سخن گفتن ۱۶
- مهارت نوشتن ۱۷
- روش‌های تدریس ۱۸
- ارزشیابی پیشرفت تحصیلی ۲۷
- جدول اهداف، نشانه‌های تحقق و سطوح عملکرد درس «فارسی» پایه چهارم دوره ابتدایی - سال تحصیلی ۱۴۰۰ - ۹۹ ..... ۳۲

بخش دوم : بررسی درس به درس

۳۴	● مقدمه
۳۶	■ سخنی با معلمان محترم کلاس های چندپایه
۳۹	● ستایش
۴۱	● فصل اول : آفرینش
۴۴	■ اهداف فصل اول
۴۵	■ درس اول : آفریدگار زیبایی
۵۸	■ درس دوم : کوچ پرستوها
۶۷	● فصل دوم : دانایی و هوشیاری
۶۹	■ اهداف فصل دوم
۷۰	■ درس سوم : راز نشانه ها
۷۹	■ درس چهارم : ارزش علم
۸۵	■ درس پنجم : رهایی از قفس
۹۵	● فصل سوم : ایران من
۹۷	■ اهداف فصل سوم
۹۸	■ درس ششم : آرش کمان گیر
۱۰۷	■ درس هفتم : مهمان شهر ما
۱۱۳	● فصل چهارم : فرهنگ بومی
۱۱۴	■ اهداف فصل چهارم
۱۱۵	■ مقدمه
۱۱۵	■ روش های تولید درس آزاد

● فصل پنجم : نام آوران	۱۱۷
■ اهداف فصل پنجم	۱۱۹
■ درس دهم : باغچهٔ اطفال	۱۲۰
■ درس یازدهم : فرمانده دل ها	۱۲۷
■ درس دوازدهم : اتفاق ساده	۱۳۴
● فصل ششم : راه زندگی	۱۴۱
■ اهداف فصل ششم	۱۴۳
■ درس سیزدهم : لطف حق	۱۴۴
■ درس چهاردهم : ادب از که آموختی؟	۱۵۰
■ درس پانزدهم : شیر و موش	۱۵۶
● فصل هفتم : علم و عمل	۱۶۳
■ اهداف فصل هفتم	۱۶۵
■ درس شانزدهم : پرسشگری	۱۶۶
■ درس هفدهم : مدرسهٔ هوشمند	۱۷۲
● نیایش	۱۷۸
● پیوست (متن های شنیداری)	۱۷۹
● منابع	۱۹۳

پیشگفتار

مشورت، ادراک و هشیاری دهد
عقل‌ها مرعقل را یاری دهد
مثنوی معنوی، مولوی

سپاس، پروردگار پاک و مهربان را که توفیق خدمت در پهنه تعلیم و تربیت و ارتقای برنامه درسی زبان فارسی را به ما عطا فرمود.

اهمیت و جایگاه زبان فارسی به عنوان میراثی ارجمند و حافظ وحدت و هویت ملی، بر کسی پوشیده نیست. زبان فارسی پیام آور جلال و عظمت فرهنگ ایرانی است بدان‌سان که حکیمان دین‌باور پهنه زبان و ادبیات فارسی با بهره‌مندی از ظرایف آن، معارف باورشناختی دین اسلام را به بن‌مایه‌های فرهنگی ایرانیان پیوند زده‌اند و آثاری درخشان در گستره تعلیم بشری پدید آورده‌اند.

کتاب فارسی پایه چهارم ابتدایی مبتنی بر برنامه درسی ملی و نیز بر پایه چهارچوب برنامه درسی فارسی، با رویکرد پرورش مهارت‌های زبانی، سازماندهی و تألیف شده است تا بتواند برای رشد آموزش زبان فارسی و دستیابی به جایگاه والای آن در جهان علم، گامی مؤثر بردارد.

کتاب راهنمای معلم نیز بر همین بنیاد و با توجه به اهداف زیر، برای استفاده آموزگاران گرامی تدوین شده است:

- تبیین رویکرد خاص آموزش کتاب فارسی مبتنی بر مهارت‌های زبانی و فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل)؛
- ایجاد نگرشی نو در معلمان و حرکت صحیح از زبان‌آموزی به پهنه ادبیات فارسی؛
- آشنایی معلمان با ساختار جدید کتاب فارسی و نگارش و به کارگیری خلاقانه ریزمهارت‌های خواندن و نوشتن در فرایند یاددهی - یادگیری؛
- گسترش و تعمیق دانش معلمان در چهار حوزه مهارت‌های زبانی (سخن گفتن، گوش دادن، خواندن، نوشتن) و آموزش روشمند دانش‌آموزان، مبتنی بر اهداف عناصر سازه‌ای کتاب درسی شامل: درست و نادرست، درک مطلب، دانش زبانی، واژه‌آموزی، تصویرخوانی و صندلی صمیمیت، قصه‌گویی و صندلی صمیمیت، روان‌خوانی، نمایش، گوش‌کن و بگو، بخوان و حفظ کن و بخوان و ببندیش شامل متن و درک و دریافت در کتاب فارسی و فعالیت‌های املائی، دانش زبانی، واژه‌آموزی، هنر و سرگرمی، درک متن و نگارش در کتاب نگارش
- توسعه و کاربست روش‌های تدریس بر پایه تقویت کار گروهی و مشارکت دانش‌آموزان با ارائه روش‌ها و شگردهای علمی و تجربی متنوع در کتاب راهنما؛

■ نظم فکری و سامان دادن به ذهن دانش‌آموزان؛ یکی از مهم‌ترین اهداف برنامه درسی این هدف است؛ به همین روی، انتظار داریم آموزگاران گرامی در آموزش و طبقه‌بندی مفاهیم ذهنی، دانش‌آموز را هدایت کنند؛ بنابراین لازم است برای درک مبانی نظری برنامه و تحقق این هدف، کتاب راهنمای معلم به‌طور دقیق مطالعه شود.

■ تقویت مهارت درک متن؛ برای این کار، معلمان محترم باید با مطالعه دقیق این کتاب، ابتدا سطوح درک متن را بیاموزند؛ سپس به فراخور هر سطح، پرسشی طراح‌ی کنند و در جهت تکمیل آموزش کتاب به دانش‌آموزان ارائه نمایند.

■ آموزش مهارت گوش دادن و تقویت درک شنیداری؛ این هدف از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که

لازم است معلمان محترم به آن توجه کافی داشته باشند. درک شنیداری، پیش نیاز درک خوانداری است، اختصاص زمان کافی به انجام فعالیت‌های شنیداری بسیار مهم است. انجام این فعالیت کتاب، به استفاده از رمزینده‌های سریع پاسخ وابسته است، چنانچه این امکان را ندارید با وارد شدن به پایگاه رایانه‌ای رشد، می‌توانید صوت آن را دریافت کنید.

■ آموزش و تقویت مهارت نوشتن؛ آموزش مهارت نوشتن در فارسی سوم ابتدایی با «بندنویسی» آغاز شده بود و دانش‌آموزان سوم ابتدایی در پایان سال تحصیلی، توانایی نوشتن یک بند منسجم را با رعایت اصول علمی نگارش فرا گرفته‌اند. فارسی چهارم در ادامه این فرایند، پس از مرور آموخته‌ها به «معرفی انواع بند» می‌پردازد. برای آموزش مهارت درست‌نویسی و نگارش لازم است دقیقاً در راستای مطالب صفحه نگارش کتاب نگارش، کار تمرین و یادگیری، تداوم یابد. برای درک بهتر از مطالب صفحه نگارش، لازم است همکاران ارجمند پانزده صفحه نگارش را کنار هم بگذارند و مطالب درس اول تا پایان کتاب را با یک نگاه طولی مورد بررسی و مطالعه قرار دهند.

■ آموزش و تقویت مهارت سخن گفتن؛ در آموزش مهارت سخن گفتن، لازم است فعالیت «تصویرخوانی و صندلی صمیمیت»، «قصه‌گویی و صندلی صمیمیت» و «نمایش» مورد توجه کافی قرار بگیرند. برای درک بهتر اهداف فعالیت‌های این بخش نیز بهتر است مطالب به دنبال هم، با یک نگاه طولی مطالعه شوند. در این صورت، چگونگی ارتباط سخن گفتن و نوشتن مشخص می‌گردد به این معنا که ابتدا مطالب در ذهن دانش‌آموز طبقه‌بندی، سپس بر زبان جاری می‌شود و سرانجام روی کاغذ می‌آید.

■ ارائه شگردهای ایجاد توازن و درهم تنیدگی آموزش و ارزشیابی کیفی با هدف پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان.

این کتاب شامل یک پیشگفتار، دو بخش و یک پیوست است؛ بخش نخست به شرح کلیات برنامه و معرفی ساختار و محتوای کتاب درسی اختصاص دارد؛ در بخش دوم، درس‌ها بررسی و اهداف، روش آموزش و ارزشیابی، تدوین شده است؛ در این بخش بر پایه ساعت ویژه آموزشی، چگونگی تدریس هر درس و فعالیت‌های نوشتاری آن در حدود ده جلسه، برنامه‌ریزی و سازماندهی شده است. دقت آموزگاران ارجمند در مطالعه این اثر و ارائه پیشنهادها سازنده، بر استواری علمی این کتاب و ارتقای سطح آموزش عمومی، خواهد افزود. سخن فرجامین اینکه تألیف کتاب فارسی، بر بنیاد نظریه‌های علمی استوار است و تردیدی نیست که اگر آموزش به درستی انجام شود، تأثیر شگرفی بر توانایی‌های زبانی دانش‌آموزان خواهد داشت. مسلماً ایجاد چنین تحولی در گرو دستان با کفایت و مهربان شما همکاران ارجمند است.

خدایا، چنان کن سرانجام کار تو خوشنود باشی و ما رستگار

گروه زبان و ادب فارسی

نظر سنجی کتاب‌درسی

نمای کلی ساختار و محتوای فارسی چهارم دبستان

فصل (۱) آفرینش

- ۱. آفریدگار زیبایی
- ۲. کوچ پرستوها

فصل (۲) دانایی و هوشیاری

- ۳. راز نشانه‌ها
- ۴. ارزش علم
- ۵. رهایی از قفس

فصل (۳) ایران من

- ۶. آرش کمان‌گیر
- ۷. مهمان شهر ما

فصل (۴) فرهنگ بومی

- ۸. درس آزاد
- ۹. درس آزاد

فصل (۵) نام‌آوران

- ۱۰. باغچهٔ اطفال
- ۱۱. فرماندهٔ دل‌ها
- ۱۲. اتفاق ساده

فصل (۶) راه زندگی

- ۱۳. لطف حق
- ۱۴. ادب از که آموختی؟
- ۱۵. شیر و موش

فصل (۷) علم و عمل

- ۱۶. پرستشگری
- ۱۷. مدرسهٔ هوشمند

جدول پیشنهادی بودجه‌بندی آموزش کتاب فارسی و نگارش چهارم

مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند	فروردین	اردیبهشت
یادآوری جلسه ۵	درس ۳ جلسه ۹	درس ۶ جلسه ۱۰	درس ۱۰ جلسه ۱۰	درس ۱۲ جلسه ۱۰	درس ۱۵ جلسه ۱۱	-	درس ۱۷ جلسه ۱۱
ستایش جلسه ۲	درس ۴ جلسه ۹	درس ۷ جلسه ۱۰	مرور آموخته‌ها جلسه ۲	درس ۱۳ جلسه ۱۰	مرور آموخته‌ها جلسه ۵	مرور آموخته‌ها جلسه ۳	نیایش جلسه ۱
درس ۱ جلسه ۹	درس ۵ جلسه ۱۱	درس ۸ (درس آزاد) جلسه ۴	درس ۱۱ جلسه ۹	درس ۱۴ جلسه ۹	-	درس ۱۶ جلسه ۱۰	مرور آموخته‌ها جلسه ۵
درس ۲ جلسه ۱۰		درس ۹ (درس آزاد) جلسه ۴					
ساعات آموزش فارسی پایه چهارم در یک هفته				۷ جلسه ۵۰ دقیقه‌ای			
تعداد جلسات اختصاصی تدریس هر درس				۹ تا ۱۱ جلسه			

توجه: تقویم زمان‌بندی ارائه شده، با هدف ایجاد انسجام و هماهنگی در تدریس تدوین شده و پیشنهادی است و به فراخور شرایط آب و هوایی مناطق، موقعیت و امکانات مدارس و به‌کارگیری روش‌های تدریس فعال و تلفیقی، انعطاف‌پذیر و قابل تغییر می‌باشد.

کلیات

مقدمه

کتاب فارسی از یک سو بر قلمرو دریافتی یا ادراکی زبان تمرکز دارد؛ لذا درست دیدن، درک خوانداری و درک شنیداری را آموزش می‌دهد و از سوی دیگر با قلمرو تولیدی زبان پیوند می‌یابد و در فرایند یاددهی-یادگیری به ریزمهارت‌های خوانداری مانند رعایت آهنگ، لحن کلام، تکیه، مکث و درنگ در خوانش متن و سخن گفتن انتقادی می‌پردازد.

کتاب نگارش به قلمرو نمادهای خطی و نوشتاری زبان و به دیگر سخن، به پهنه مهارت‌های تولید مکتوب زبان می‌پردازد؛ یعنی در کتاب فارسی، زبان‌آموز، اطلاعات و معارف را از طریق متن درس‌ها و آموزه‌ها، دریافت می‌کند و این کار، سبب پرورش ذهن و زبان، گسترش دامنه‌وارژگان و تقویت توانایی تفکر و تحلیل دانش‌آموز می‌شود که در گفتار و بیان دیدگاه‌ها و حضور فعال در کارهای گروهی و نقد و تحلیل شفاهی، قابل مشاهده و ارزشیابی است؛ اما در کتاب نگارش، آموخته‌ها (مجموعه دیده‌ها، شنیده‌ها، خوانده‌ها و اندیشیده‌ها) در قالب نوشته، نمایان می‌شوند. افزون بر این، در تدوین کتاب نگارش، به موضوع نگارش با رعایت سیر تدریجی و مرحله‌ای، توجه کافی شده است.

حوزه یادگیری زبان و ادبیات فارسی در برنامه درسی ملی: این حوزه شامل دو بخش زبان و ادبیات است. زبان فراپندی است که از درک و دریافت مفاهیم سخن آغاز می‌شود و به تولید کلام معنادار می‌انجامد. ادبیات، تولیدی مرکب و چند سطحی است که واج (صدا)، واژه، معنا، نحو، سطح و جنبه هنری را نیز شامل می‌شود. کارکرد هنری زبان در قالب ادبیات ظاهر می‌شود.

ضرورت و کارکرد حوزه: زبان و ادبیات فارسی، رمز هویت ملی و سبب پیوستگی و وحدت همه اقوام ایرانی و گنجینه گران‌ارجی است که گذشته را به حال و آینده پیوند می‌دهد. در این حوزه زبان‌آموزان با پیکره نظام‌مند و عناصر سازه‌ای زبان به گونه‌ای روشمند و علمی آشنا می‌شوند و توانایی خلق و نگارش و آفرینش در این حوزه را کسب می‌کنند.

زبان فارسی در سند تحوّل بنیادین آموزش و پرورش : در فصل اوّل سند تحوّل بنیادین آموزش و پرورش با عنوان «بیانیه ارزش‌ها» در بند ۲۱ به صراحت بر «تقویت گرایش به زبان و ادبیات فارسی به عنوان زبان مشترک» اشاره شده است.

رویکرد برنامه درسی فارسی

رویکرد عام

کتاب فارسی پایه چهارم، بر بنیاد رویکرد عام «برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران»، یعنی شکوفایی فطرت الهی، استوار است و با توجه به عناصر پنج‌گانه (علم، تفکر، ایمان، اخلاق و عمل) و جلوه‌های آن در چهار بهانه (خود، خلق، خلقت و خالق)، بر پایه چهارچوب «برنامه درسی فارسی دوره ابتدایی»، سازماندهی و تألیف شده است.

رویکرد خاص

رویکرد خاص برنامه زبان آموزی بر آموزش مهارت‌های زبانی و فرازبانی یا مهارت‌آموزی، استوار است. به همین روی، هم‌زمان به دو بهانه مهارت‌های خوانداری و مهارت‌های نوشتاری و نیز مهارت‌های فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل) پرداخته شده است.

هنگامی که دانش‌آموز فارسی‌زبان، در هفت سالگی وارد مدرسه می‌شود، می‌تواند از زبان فارسی برای انتقال و درک پیام استفاده کند؛ بنابراین به نظر می‌رسد دو مهارت سخن گفتن و گوش دادن را می‌داند. بدیهی است به این ترتیب دو مهارت خواندن و نوشتن است که به عنوان نیاز واقعی برجسته می‌شود. در این هنگام، آموزش آغاز می‌شود و زمانی که زبان‌آموز بتواند متنی را درست و روان با صدای بلند بخواند و املاي بدون غلطی هم ارائه دهد، به نظر می‌آید هدف حاصل‌گرفته است و دانش‌آموز دو مهارت دیگر را نیز آموخته است. سؤالی که مطرح می‌شود این است: «آیا دانش‌آموزی که به این صورت تعلیم دیده است، واقعاً مهارت‌های زبانی را یاد گرفته است؟» پاسخ به این پرسش کاملاً روشن است. نگاهی که در این سبک آموزش حاکم است بسیار سطحی است و از ابتدایی‌ترین مرحله مهارت‌های زبانی فراتر نمی‌رود.

بر پایه برنامه درسی فارسی، تقویت مهارت‌های زبانی هدف اصلی آموزش است. کتاب فارسی چهارم در ادامه فارسی سوم ابتدایی به آموزش سطوح پیشرفته چهار مهارت اصلی زبان (گوش دادن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن) پرداخته است.

گوش دادن

- افزایش تمرکز بر لحن کلام در متون شنیداری
- تقویت توجه به لحن کلام متناسب با بافت
- درک اطلاعات صریح متن شنیداری
- رسیدن به استنباط با توجه به متن شنیداری
- تلفیق و تفسیر اطلاعات متن شنیداری
- تفکر، بحث، گفت‌وگو و اظهارنظر در مورد مطالب متن شنیداری

سخن گفتن

- استفاده از لحن و آهنگ مناسب
- به‌کارگیری گونه‌های مختلف زبان
- انسجام و انتظام در رساندن پیام
- سخن گفتن متناسب با بافت و مخاطب
- سخن گفتن در مقابل جمع
- درک پیام دیداری و سخن گفتن درباره آن
- قصه‌گویی
- شعرخوانی در مقابل جمع

خواندن

- توانایی خواندن متن، متناسب با محتوای آن
- خواندن تشریحی و شعر با لحن و آهنگ مناسب
- درک و تفسیر اطلاعات متن
- آشنایی با حروف ربط عاطفی، سببی و تقابلی به‌عنوان ابزارهای زبانی انسجام متن
- آشنایی با علائم و نشانه‌های ساختار بلاغی، شامل روش‌ها و فهرست‌ها با تکیه بر زمان مانند : اول، دوم، سوم و ... سپس و بعد
- آشنایی با دانش زبانی در پهنه دیدن، شنیدن و سخن گفتن

نوشتن

- توسعه توانایی تبدیل نشانه‌های آوایی به نوشتاری
- گسترش به کارگیری نشانه‌های نگارشی
- زیبا و خوانانویسی
- آشنایی با جمله موضوع در بند
- توانایی انتخاب عنوان بند
- آشنایی با بند توصیفی
- آشنایی با بند روایتی
- آشنایی با بند مقدمه
- آشنایی با بند نتیجه‌گیری
- آشنایی با بندهای بدنه
- توانایی نوشتن بندهای مختلف (توصیفی، روایی و...)
- توانایی تولید یک نوشته منسجم با رعایت اجزای آن (اشاره‌نویسی)

اهداف برنامه درسی فارسی در پایه چهارم ابتدایی

اهداف برنامه درسی فارسی چهارم ابتدایی بر بنیاد عناصر پنج‌گانه برنامه درسی ملی به شرح زیر است:^۱
تفکر و تعقل: (تأمل، استدلال، استنباط، تجزیه و تحلیل، توجه، تدبیر، کشف، درک، حکمت، خلاقیت، پژوهش)

- تفکر و کنجکاوی در خلقت جهان و قدرت خدا و درک زیبایی‌های آفرینش
- تشخیص تضادها، شباهت‌ها و تفاوت‌های واژه‌ها
- استدلال منطقی از طریق رعایت انسجام در سخن گفتن و نوشتن
- استدلال منطقی از طریق درک انسجام پیام شنیداری و خوانداری
- نظم فکری و درست اندیشیدن با ارائه طبقه‌بندی مفاهیم بر مبنای فرایندهای علمی و منطقی
- توانایی تحلیل نوشته‌ها و گفته‌ها با استفاده از روش قضاوت عملکرد
- توانایی تخیل خلاقانه با استفاده از روش بدیعه‌پردازی
- توانایی تمیز و تشخیص پدیده‌های دیداری و شنیداری

۱. اهداف در چهار عنصر تفکر، ایمان، علم و اخلاق در پایه سوم و چهارم ابتدایی یکسان است؛ اهداف اختصاصی پایه چهارم متناسب با رویکرد خاص برنامه در عنصر عمل متفاوت است.

ایمان، باور و علائق : (پذیرش، تعبّد و التزام قلبی)

- تأمل در خصوص نیازهای عاطفی و معنوی خویش
- باور به هدفدار بودن جهان هستی
- نگرش مثبت به مسائل اعتقادی، فرهنگی – تربیتی، ملی، هنری و اجتماعی
- ارج گذاری به احساسات و عواطف و افکار دیگران
- بیان مناسب و مؤثر احساسات، عواطف و افکار خود
- ایجاد باور نسبت به جلوه‌های ارزشی انقلاب اسلامی
- علاقه به مطالعه نوشته‌ها و قصه‌های ساده و مناسب
- علاقه به جنبه‌های زیبای سخن در گفتار و نوشتار
- نگرش مثبت به مشارکت در جمع و همکاری با گروه

علم : (کسب معرفت، شناخت، بصیرت و آگاهی)

- شناخت علایق و استعداد خویش در عرصه ادبیات فارسی
- گسترش آشنایی با موضوع‌ها و مفاهیم اعتقادی، ملی، فرهنگی – تربیتی، هنری، اجتماعی و علمی
- شناخت نشانه‌ها و معانی مناسب
- تعمیق آشنایی با ساختار زبان فارسی معیار
- آشنایی با ساختار نظم و نثر و نمونه‌های آن
- آشنایی با انواع پاره مهارت‌های خوانداری و نگارشی
- آشنایی مختصر با جلوه‌های هنری زبان
- آشنایی با شیوه‌های خواندن و نوشتن
- آشنایی با شیوه‌های تفکر و پژوهش
- آشنایی با شیوه‌های نگاه کردن، گوش دادن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن
- شناخت علائم صوری انسجام گزاره‌های متن
- شناخت برخی از چهره‌های علمی
- آشنایی با اهمیت مطالعه و کتاب‌خوانی

اخلاق : (تزکیه، عاطفه، رشد ملکات نفسانی)

- علاقه به انجام کارهای خوب گروهی و کسب مهارت‌های اجتماعی

- کسب مهارت‌های مقدماتی حوزه ارتباطات و اطلاعات مهارت‌های زبان آموزی
- پایبندی به آموزه‌های دینی و ارزشی در مهارت‌های زبانی
- پایبندی به آموزه‌های دینی و ارزشی در رفتارهای فردی و اجتماعی
- توجه به ارزش‌های اخلاقی
- رعایت الگوی اخلاقی بزرگان دین

عمل : (کار و تلاش، اطاعت، عبادت، مجاهدت، کارآفرینی، مهارت و...)

- مشارکت در کارهای گروهی
- خوانش متون همراه با لذت بردن از اشعار و محتوا
- کسب مهارت در چهار عرصه خواندن، نوشتن، دیدن و شنیدن
- پایبندی به ارزش‌های دینی، اخلاقی، اجتماعی و فرهنگی در گفتار و نوشتار
- کار و تلاش با روحیه وطن دوستی و دفاع از میهن
- عمل به آموزه‌های فرهنگی و ادبی مبتنی بر هنجارهای ایرانی - اسلامی
- احترام عملی به مفاخر فرهنگی و ادبی
- نوشتن متن‌های مناسب
- خوب سخن گفتن در جمع براساس درک متقابل.

■ آشنایی با ساختار و محتوای کتاب فارسی و نگارش

در تدوین ساختار کتاب فارسی چهارم «نگرش شبکه‌ای» جایگاه ویژه‌ای دارد. در این نگرش همه اجزا و عناصر سازنده درس‌ها در یک فصل به یکدیگر پیوسته و در هم تنیده‌اند. توجه به نگرش شبکه‌ای و کاربرست آن چند فایده دارد؟

الف) فضای فکری و محتوایی را رنگی ویژه می‌بخشد.

ب) ذهن دانش‌آموز را جهت می‌دهد.

پ) یادگیری را ساده‌تر و درک و دریافت را آسان می‌کند.

ت) دانش‌آموز را از جزئی‌نگری دور می‌سازد.

با توجه به اهداف تعیین شده در راستای راهبردهای آموزشی زبان آموزی، فارسی چهارم نیز در دو کتاب فارسی و نگارش طراحی شده است.

کتاب فارسی چهارم با هفت فصل و هفده درس در شکلی علمی و هدفمند، به تقویت همه‌جانبه مهارت‌های زبانی پرداخته است.

جدول نمایه ساختار و محتوای کتاب فارسی چهارم ابتدایی

فصل ۱ آفرینش	فصل ۲ دانایی و هوشیاری	فصل ۳ ایران من	فصل ۴ فرهنگ بومی (فصل آزاد)	فصل ۵ نام‌آوران	فصل ۶ راه زندگی	فصل ۷ علم و عمل
ستایش	درس ۳: راز نشانه‌ها	درس ۶: آرش کمان‌گیر	درس ۸: درس آزاد	درس ۱۰: باغچه‌آطفال	درس ۱۳: لطف حق	درس ۱۶: پرسشگری
درس ۱: آفریدگار زیبایی	بخوان و حفظ کن: روایه و زاغ	بخوان و حفظ کن: باران	مَثَل	بخوان و حفظ کن: همای رحمت	بخوان و حفظ کن: امید	بخوان و حفظ کن: خرد و دانش
بخوان و حفظ کن: خبر داغ	درس ۴: ارزش علم	درس ۷: مهمان شهر ما	بخوان و حفظ کن	درس ۱۱: فرمانده دل‌ها	درس ۱۴: ادب از که آموختی؟	درس ۱۷: مدرسه هوشمند
درس ۲: کوج پرستوها	درس ۵: رهایی از قفس	بخوان و بیندیش: انتظار	درس ۹: درس آزاد	درس ۱۲: اتفاق ساده	درس ۱۵: شیر و موش	بخوان و بیندیش: قاضی کوچک
بخوان و بیندیش: در جست‌و‌جو	بخوان و بیندیش: قدم یازدهم	مَثَل	مَثَل	بخوان و بیندیش: دوست بچه‌های خوب	بخوان و بیندیش: هفت مروارید سرخ	مَثَل
حکایت: قوی‌ترین حیوان جنگل	مَثَل			حکایت: نگاه پنهان	مَثَل	نیایش

سازه‌های درس‌های کتاب فارسی چهارم

- متن درس (شعر/ نثر)
- درست و نادرست
- درک مطلب
- واژه‌آموزی/ دانش زبانی
- تصویرخوانی و صندلی صمیمیت
- قصه‌گویی و صندلی صمیمیت

- بخوان و حفظ کن
- گوش کن و بگو
- بخوان و بیندیش
- درک و دریافت
- نمایش
- روان خوانی
- حکایت / مَثَل

● جدول نمایه ساختار و محتوای کتاب نگارش چهارم ابتدایی

بخش اول	بخش دوم	بخش سوم	بخش چهارم
املا و واژه‌آموزی/دانش زبانی (فعالیت‌های املائی، دانش زبانی، واژه‌سازی)	هنر و سرگرمی (خط تحریری و حل جدول)	درک متن (تقویت درک خواننداری)	نگارش (آموزش انشانویسی)

سازه‌های درس‌های کتاب نگارش چهارم

- املا و واژه‌آموزی (دانش‌یابی)
- هنر و سرگرمی
- درک متن
- نگارش

■ مهارت‌های زبانی کتاب فارسی و نگارش چهارم

الف) مهارت خواندن : خواندن یکی از مهم‌ترین مهارت‌های زبانی است که در دوره ابتدایی به‌طور خاص مورد توجه است. خواندن، پایه یادگیری همه موضوعات درسی و غیردرسی است. مهارت خواندن، توانایی درک و استفاده از صورت‌های مختلف نوشتاری است که جامعه لازم می‌داند یا برای افراد ارزشمند است. اولین سطح خواندن، روخوانی است. روخوانی نیز خود سطوحی دارد که گام اول آن خواندن درست و روان یک متن است. گام بعدی در روخوانی، رعایت لحن و آهنگ متن با توجه به شرایط موجود و متناسب با فضای حاکم بر متن است. در کلاس‌های درس معمولاً به روخوانی صحیح متن پرداخته می‌شود اما توجه به لحن و آهنگ آن مغفول می‌ماند. خواندن زیبا

مانند دمیدن روح بر پیکره‌ی بی‌جان متن است. در صورتی که متن با لحن مناسب خوانده نشود، زنده نیست و برای دانش‌آموزان جدّابیتی نخواهد داشت.

سطح دوم خواندن، درک متن است که در یک فرایند گام به گام این مهارت در دانش‌آموزان تقویت می‌شود. گام‌های فرایند درک خواندن از طریق مراحل زیر طی می‌گردد:

- تمرکز و بازیابی اطلاعاتی که به صراحت در متن بیان شده

- استنباط مستقیم

- تفسیر و تلفیق ایده‌ها و اطلاعات

- بررسی و ارزیابی محتوا، زبان و عناصر متنی

برای درک بیشتر مفاهیم فوق به معرفی آنها همراه با ارائه مثال می‌پردازیم:

۱) تمرکز و بازیابی اطلاعاتی که به صراحت در متن بیان شده: منظور مطالبی است که به صورت

صریح و آشکار در متن بیان شده است؛ مثلاً در متن آمده است «علی اهل یزد است» و از خواننده سؤال می‌شود «علی اهل کجاست؟». در صورتی که خواننده، هنگام خواندن متن تمرکز کافی داشته باشد می‌تواند به سؤال پاسخ دهد؛ در این صورت او اطلاعات صریح متن را درک کرده است.

۲) استنباط مستقیم: استنباط مستقیم از درک اطلاعات صریح متن فراتر است. منظور از رسیدن

به استنباط، درک مطالبی است که به صورت آشکار در متن بیان نشده است و دانش‌آموز با توجه به سرنخ‌هایی که در متن آمده است و دانسته‌های پیشین خود درباره جهان پیرامونش، می‌تواند بفهمد. به عنوان مثال در متن آمده است «صدای خش خش برگ‌ها در زیر پایش شنیده می‌شد...» و از خواننده سؤال می‌شود «داستان متن در چه فصلی اتفاق افتاده است؟». در اینجا واژه پاییز آشکارا در متن نیامده است و خواننده با توجه به صدای خش خش برگ‌ها و با توجه به شناختی که نسبت به فصل پاییز دارد می‌تواند به استنباط برسد. این گونه سؤال‌ها ابتدایی‌ترین سطح درک است اما در سطوح پیشرفته‌تر سؤال‌های استنباطی دشوارتر شده و نیاز به دقت و دانش پیشین بیشتری دارد.

۳) تفسیر و تلفیق ایده‌ها و اطلاعات: منظور از این سطح، کنار هم گذاشتن تمامی اطلاعات متن و

نتیجه‌گیری است. بهترین مثال برای سؤال‌های تلفیق اطلاعات متن، درک سیر رویدادهای متن است. وقتی خواننده متنی را می‌خواند باید رخداد‌های آن را به خاطر بسپارد، در این صورت می‌تواند مطالب را با هم تلفیق کند. برای سنجش این موضوع، رویدادهای متن به صورت به هم ریخته به خواننده داده می‌شود و از او خواسته می‌شود طبق ترتیب رویدادهای متن، جمله‌ها

را شماره‌گذاری کند. گونه دیگر از پرسش‌های این سطح، به این صورت است که مثلاً در متن یک داستان دو شخصیت وجود دارد که از خواننده خواسته می‌شود در پایان دو شخصیت را با هم مقایسه کند.

۴) بررسی و ارزیابی محتوا، زبان و عناصر متنی: این مرحله در حقیقت ترکیبی از سطح ۲ و ۳ است. در واقع خواننده قادر است تمام اطلاعات متن را با هم تلفیق کند، سپس آنها را با دانش پیشین خود درباره جهان پیرامونش پیوند دهد و به این ترتیب خلاهای متن را پر کرده و به جمع‌بندی آموخته‌ها برسد. در پی آن معنای تازه‌ای از محتوای خوانده شده را برحسب توانایی ادراکی خویش بسازد.

توجه: سؤال‌های سطح ۲، ۳ و ۴ انعطاف بیشتری دارند و هر دانش‌آموز به درک و دریافت خود می‌تواند پاسخ صحیح دهد اما به این معنی نیست که به تعداد دانش‌آموزان پاسخ وجود دارد.

تحقیقات نشان‌دهنده آن است که بسیاری از دانش‌آموزان از مهارت روخوانی برخوردارند و متن را با صدای بلند، روان و صحیح می‌خوانند، اما در بازیابی اطلاعات متن و تعبیر و تلفیق مطالب، عملکرد ضعیفی دارند. پیامد این درک ضعیف متن، در تمامی دروس نمود خواهد یافت. دانش‌آموز، مسئله ریاضی را می‌خواند، اما درک نمی‌کند که مسئله از او چه خواسته است؛ از این رو در حل آن دچار مشکل می‌شود. وقتی دانش‌آموز نمی‌تواند مطالب مطرح شده در کتاب درسی علوم را درک کند، آنها را حفظ می‌کند؛ بنابراین اندکی پس از امتحان، مطالب حفظ شده را فراموش خواهد کرد. این امر موجب می‌گردد که دانش‌آموز از همان دوره ابتدایی عادت کند که فقط به مهارت کسب دانش، آن هم به صورت سطحی بسنده کند و به مهارت اندیشیدن دست نیابد. از سوی دیگر، زمانی که اندیشیدن و خلاقیت در امر یادگیری نادیده گرفته شود، این فرایند به تدریج خسته‌کننده و کسالت‌آور خواهد شد. درحالی که اگر دانش‌آموزان بتوانند انواع متون را به صورت هدفمند و همراه با درک و آگاهی بخوانند، از کسب دانش فراتر خواهند رفت و یادگیری برای آنها، بویا و لذت بخش خواهد شد و توانایی استدلال و تولید علم را کسب خواهند کرد.

نتایج آزمون بین‌المللی سواد خواندن (پلز) نشان می‌دهد دانش‌آموزان ایران در درک متن عملکرد بسیار ضعیفی دارند. دانش‌آموزان کلاس چهارم ابتدایی در پنج دوره آزمون سوادخواندن ۲۰۰۱،

۲۰۰۶، ۲۰۱۱، ۲۰۱۶ و ۲۰۲۱. شرکت کرده‌اند. ایران در این پنج دوره جایگاه خوبی نداشته است و عملکرد دانش‌آموزان ایرانی در آزمون پرلز قابل قبول و مطلوب نیست.

کتاب فارسی چهارم برای تقویت توانایی ادراکی زبان‌آموزان، نگاه ویژه‌ای به درک متن دارد. در پایان هر درس فعالیت «درست و نادرست» و «درک مطلب» به آموزش درک متن می‌پردازد. همچنین متن‌های «بخوان و بیندیش» و سؤال‌های «درک و دریافت» در انتهای آنها، با چنین رویکردی طراحی شده‌اند. پرسش‌های درک متن در یک فرایند گام به گام طراحی شده است و سازماندهی عناصر کتاب بر نظامی استوار است. سؤال‌های «درست و نادرست»، «درک مطلب» و «درک و دریافت» با توجه به سطوح درک متن طراحی شده‌اند.

علاوه بر این، صفحه فعالیت‌های درک متن کتاب نگارش، به آموزش درک متن اختصاص دارد. در آن بخش نیز سؤال‌هایی از متن «بخوان و بیندیش»، «مثل» و «حکایت» طراحی شده است که در راستای پیمودن مراحل آموزش درک خوانداری، سازماندهی شده است.

فعالیت‌های مربوط به خواندن

فعالیت‌های مربوط به روخوانی :

- متن درس (شعر/ نثر)
- بخوان و حفظ کن
- بخوان و بیندیش
- روان‌خوانی
- حکایت / مثل

فعالیت‌های مربوط به درک متن :

- درست و نادرست
- درک مطلب
- درک و دریافت
- فعالیت‌های درک متن کتاب نگارش
- واژه‌آموزی/ دانش زبانی

درست و نادرست، درک مطلب و درک و دریافت

سؤال‌های بخش درست و نادرست، درک مطلب و درک و دریافت از سطح مقدماتی تا پیشرفته تنظیم شده است.

نمونه‌هایی از پرسش‌های «درک مطلب» فارسی چهارم

درک مطلب درس «آفریدگار زیبایی»

ردیف	پرسش	سطوح درک متن
۱	پاییز برای رنگ‌آمیزی درختان از چه رنگ‌هایی استفاده کرد؟	تمرکز و بازیابی اطلاعاتی که به صراحت در متن بیان شده
۲	چرا پاییز به رنگ کاج‌ها و سروها دست نزد؟	استنباط مستقیم
۳	از نظر نویسنده، پرنده مسابقه کیست؟ از کدام قسمت متن، به این نتیجه رسیدید؟	تفسیر و تلفیق ایده‌ها و اطلاعات
۴	چرا عنوان «آفریدگار زیبایی» برای این درس انتخاب شده است؟ شما چه عنوانی برای این درس پیشنهاد می‌کنید؟	بررسی و ارزیابی محتوا، زبان و عناصر متنی

درک مطلب درس «کوچ پرستوها»

ردیف	پرسش	سطوح درک متن
۱	نخستین کار پرستوها پس از بازگشت از سفر چیست؟	تمرکز و بازیابی اطلاعاتی که به صراحت در متن بیان شده
۲	چرا پرستوها کوچ می‌کنند؟	استنباط مستقیم
۳	چرا بازگشت پرستوها، از نظر نویسنده یکی از شگفتی‌های آفرینش است؟	تفسیر و تلفیق ایده‌ها و اطلاعات
۴	نویسنده چگونه با بیان داستان کوچ پرستوها به وجود آفریدگاری توانا اشاره می‌کند؟ با استفاده از متن دلیل بیاورید.	بررسی و ارزیابی محتوا، زبان و عناصر متنی

ب) واژه‌آموزی: در این بخش، واژه‌های پایه دانش‌آموزان منظم می‌شود و گسترش می‌یابد. پیامد گسترش واژگان دانش‌آموز، در درک خوانداری و شنیداری، همچنین در سخن گفتن و نوشتن نمود می‌یابد. در این بخش ارائه مطالب از آسان به مشکل و با توجه به بسامد فرایند واژه‌سازی است. در دروس اول ابتدا با استفاده از روابط معنایی، واژگان ذهنی دانش‌آموز طبقه‌بندی می‌شود و در ادامه، فرایند «ترکیب» و در آخر، فرایند «وندافزایی» اساس تولید واژه جدید است. آموزش با ملاک معنایی انجام می‌شود.

جدول واژه آموزی کتاب فارسی چهارم

شماره درس	مهارت واژه آموزی
درس اول	شمول معنایی
درس سوم	واژه های هم آوا
درس پنجم	اسم یا بن فعل + «نامه» مانند روزنامه، شناسنامه
درس هفتم	خود + بن فعل مانند خودخواه، خودبین
درس یازدهم	اسم + «ناپذیر» مانند وصف ناپذیر، تسخیرناپذیر
درس سیزدهم	اسم + میان وند + اسم مانند لبالب، دمام
درس پانزدهم	اسم + پسوند «زار» مانند سبزه زار، چمن زار
درس هفدهم	بن فعل + پسوند «نده» مانند بیننده

پ) دانش زبانی : هدفی که از آموزش مطالب «بیاموز و بگو» دنبال می شود، آشنایی با اجزای جمله است؛ به عبارت دیگر دانش آموز یاد می گیرد جمله را به اجزای آن خرد کند. این امر در تقویت درک خوانداری و شنیداری بسیار مؤثر است. لازم به ذکر است آشنایی با اجزای جمله و منطق حضور آنها در ساخت جملات مختلف در کتاب فارسی سوم آغاز گردید. در آنجا مباحث به صورت غیرمستقیم و کوتاه مورد اشاره قرار گرفت؛ اما در فارسی چهارم آموزش همان مطالب به صورت گسترده تر ارائه شده است.

جدول دانش زبانی کتاب فارسی چهارم

شماره درس	موضوع
درس دوم	کاربرد ویرگول و تأثیر آن در درک متن
درس چهارم	معرفی جمله به عنوان ظرفی برای انتقال پیام به مخاطب
درس ششم	توجه دانش آموزان به مظهر ظرف جمله (واژه ها)
درس دهم	معرفی فعل و نهاد به عنوان اجزای جمله
درس دوازدهم	معرفی گروه اسمی با گسترش اسم
درس چهاردهم	معرفی مفعول به عنوان جزئی از اجزای جمله
درس شانزدهم	معرفی متمم به عنوان جزئی از اجزای جمله

ت) مهارت گوش دادن : در کتاب فارسی سوم، فعالیت «گوش کن و بگو» از درس یازدهم، برای پرورش تمرکز شنیداری و درک پیام اصلی و دقت در جزئیات متن طراحی شد؛ اما در فارسی چهارم از درس اول فعالیت‌هایی طراحی شده است که موجب تقویت تمرکز و درک شنیداری دانش‌آموزان می‌شود. این فعالیت‌ها سبب می‌شود مهارت شنیداری در یک فرایند سنجیده، به دانش‌آموزان آموزش داده شود. گام‌های این فرایند عبارت‌اند از :

- تمرکز بر لحن کلام و بافت کلام متن شنیداری
  - درک اطلاعات آشکار متن شنیداری
  - استنباط متن شنیداری
  - درک سیر رویدادهای متن شنیداری
  - تفسیر و تلفیق اطلاعات متن شنیداری
  - ارزیابی و بیان نتیجه اطلاعات متن شنیداری
  - بحث و گفت‌وگو و اظهارنظر در مورد مطالب متن شنیداری
- در انجام این فعالیت‌ها، از طریق رمزینۀ سریع پاسخ، متن شنیداری برای دانش‌آموزان پخش می‌شود، آنها با دقت گوش می‌کنند و به پرسش‌های مربوط به آن پاسخ می‌دهند. دانش‌آموزان نباید متن یادشده را قبلاً دیده یا شنیده باشند. به همین سبب، این متن‌ها در کتاب درسی نیامده است. معلمان گرامی لازم است توجه کنند که اگر کلاس آنها امکانات پخش متن شنیداری را ندارد، از انجام این فعالیت غفلت نکنند. آنها می‌توانند خودشان متن را بخوانند یا یکی از دانش‌آموزان که در خواندن تسلط کافی دارد، متن را بخواند. متن‌های شنیداری در پیوست انتهای کتاب راهنمای معلم ارائه شده است.

فعالیت‌های مربوط به گوش دادن

- گوش کن و بگو
  - نمایش
  - قصه‌گویی و صندلی صمیمیت
  - روان‌خوانی
- در انجام فعالیت‌ها، لازم است دانش‌آموزان با دقت به متن شنیداری گوش فرا دهند. این کار حافظه شنیداری آنان را رشد می‌دهد و قدرت تصویرسازی‌های ذهنی دانش‌آموزان را می‌پروراند. پس از این پویه‌های ذهنی، می‌توانند به پرسش‌های مربوط به آن متن، پاسخ دهند.

جدول مهارت گوش دادن کتاب فارسی چهارم

گوش کن و بگو	قصه‌گویی و صندلی صمیمیت	روان‌خوانی	نمایش
درس دوم: راز خوشبختی، بند سوم، گنجشک	درس سوم: پرتقال بزرگ	درس چهارم: گوسفند مادر و بزه‌اش	درس پنجم: تماشای هستی
درس هفتم: برف سفید	درس دهم: داستان کودک باهوش	درس یازدهم: مداد و پاک‌کن	درس هفدهم
درس چهاردهم: کزدم و سنگ‌پشت	درس دوازدهم: خرچنگ و مرغ ماهی‌خوار	درس شانزدهم: چوپان امانت‌دار	
	درس پانزدهم: سنگی میان راه		

ث) مهارت سخن گفتن: توانایی خوب سخن گفتن، عامل مهمی در رشد و شکوفایی فکری به شمار می‌آید. از این رو خوب گفتن و پرورش فن بیان، در فرهنگ و آموزه‌های ما بسیار با اهمیت است. خداوند در قرآن مجید می‌فرماید:

«وَقُلْ لِّعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ... و به بندگانم بگو که سخن بهتر را به زبان آورند...» (سورهٔ اسراء، آیه ۵۳)

آموزش سخن گفتن و پرورش «فن بیان» با برنامه‌ای مشخص از کتاب فارسی سوم ابتدایی، آغاز گردید. فعالیت‌های فارسی چهارم در تکمیل مهارت سخن گفتن طراحی ویژه‌ای دارد.

در فارسی سوم آموزش با فعالیت تصویری «نگاه کن و بگو» آغاز می‌شود. تصاویر به گونه‌ای انتخاب شده بودند که به کمک آنها موضوع در ذهن دانش‌آموز طبقه‌بندی شود تا بتواند منسجم سخن بگوید. در ادامه در اواسط کتاب، فعالیت «صندلی صمیمیت» جایگزین «نگاه کن و بگو» شده بود و در واقع آموزش سخن گفتن یک گام ارتقا را نشان می‌داد و دانش‌آموز باید، تنها با یک موضوع، بدون ارائهٔ تصویر، سخن می‌گفت. این فعالیت، سخن گفتن منسجم و پیوسته به موضوع را آموزش می‌داد و تمرینی برای سخن گفتن مناسب در برابر جمع و پرورش فن بیان در کودکان بود. بانظم و ترتیب و اندیشیده سخن گفتن، پیش درآمد درست نویسی و نوشتهٔ خلاق است.

در فارسی چهارم فعالیت صندلی صمیمیت به‌طور تخصصی‌تر ارائه شده است و با دو عنوان «تصویرخوانی و صندلی صمیمیت» و «قصه‌گویی و صندلی صمیمیت» در کتاب به چشم می‌خورد. آموزش مهارت سخن گفتن در این فعالیت‌ها پیشرفته‌تر از فارسی سوم است که در فصل دوم به توضیح آنها پرداخته خواهد شد. همچنین فعالیت نمایش، سخن گفتن متناسب با مخاطب را آموزش می‌دهد.

فعالیت‌های مربوط به سخن گفتن

- تصویرخوانی و صندلی صمیمیت
- قصه‌گویی و صندلی صمیمیت
- نمایش

در این بخش منسجم سخن گفتن، صحبت کردن در مقابل جمع و سخن گفتن متناسب با بافت و مخاطب، آموزش داده می‌شود. فعالیت‌ها در این بخش به گونه‌ای طراحی شده است که دانش‌آموز بتواند ابتدا مطالب را در ذهن خود طبقه‌بندی و بعد صحبت کند.

جدول مهارت سخن گفتن کتاب فارسی چهارم

نمایش	قصه‌گویی و صندلی صمیمیت	تصویرخوانی و صندلی صمیمیت
درس پنجم : تماشای هستی	درس سوم : پرتقال بزرگ	درس اول
درس هفدهم	درس دهم : داستان کودک باهوش	درس ششم
	درس دوازدهم : خرچنگ و مرغ‌ماهی خوار	درس سیزدهم
	درس پانزدهم : سنگی میان راه	

ج) مهارت نوشتن : نوشتن یکی از مهارت‌های زبانی است که از طریق آن، شخص می‌تواند اندیشه‌ها، باورها، احساسات و تجربه‌های دیداری، شنیداری و خوانداری خویش را به نوشتار درآورد. مهارت نوشتن به نویسنده، امکان می‌دهد تا پس از تفکر و تأمل، نوشته‌های خود را بازنگری و ویرایش کند. نویسنده هرچه در به کارگیری ضوابط و هنجارهای نگارشی توانا تر باشد، منسجم تر خواهد نوشت. نوشتن سطوحی دارد. املا یکی از سطوح مقدماتی آن است. املا خود شامل مراحل است که از آن جمله می‌توان به نوشتن درست نشانه‌ها، توانایی تبدیل نشانه‌های آوایی به نوشتاری و توانایی خوانا و زیبانویسی اشاره کرد. رونویسی، غیرفعال است اما املا که از آن پیشرفته‌تر و با ارزش‌تر است، همچنان مورد توجه بوده و هست.

سطح دیگر نوشتن، نگارش و انشا است. از آنجایی که بند، اصلی‌ترین جزء انشا است، آموزش نگارش در پایه سوم ابتدایی با بندنویسی شروع شده است. در واقع هدف این است که دانش‌آموز در پایان سال سوم ابتدایی قادر باشد یک بند منسجم بنویسد و نشانه‌های نگارشی را درست به کارگیرد. آموزش سطوح پیشرفته‌تر بندنویسی در فارسی چهارم دنبال شده است و سپس در ادامه انشانویسی

ارائه شده است. صفحه «نگارش» کتاب نگارش کاملاً آموزشی است و مطالب پیوسته به هم، در زمینه آموزش بندنویسی و انشانویسی تدوین شده است. آموزش مهارت نوشتن و نوشتن خلاق به هدایت و نظارت علمی و آموزشی آموزگاران محترم، وابسته است. کاراترین راهبرد در ارتقای بهینه دانش آموزان در تقویت توانایی انشانویسی، ورزش های ذهنی و تجربه های قلمی ساده آنان است. به همین سبب، لازم است همکاران گرامی با دقت و با حوصله، دانش آموزان را به انجام این فعالیت ها تشویق کنند.

فعالیت های مربوط به نوشتن در کتاب نگارش

- املا و واژه آموزی دانش زبانی
- هنر و سرگرمی
- درک متن
- نگارش

«املا و واژه آموزی/ دانش زبانی» در دو یا سه صفحه سازماندهی شده است و به تمرین و تثبیت یادگیری املا، واژه آموزی و دانش زبانی می پردازد.

هنر و سرگرمی، دو نوع فعالیت را با موضوع های خوش نویسی، جدول و بازی با واژه ها، در خود جای داده است.

بخش نگارش، به آموزش بندنویسی و انشانویسی می پردازد و به تعمیق و تجربه های یادگیری در این زمینه اختصاص دارد.

فعالیت های درک متن، با هدف تقویت درک خوانداری طراحی شده است؛ اما زمانی که دانش آموز می خواهد به پرسش ها پاسخ دهد لازم است درک خود را در قالب نوشتار ارائه کند که تمرینی برای منظم نوشتن او خواهد بود.

روش های تدریس

معلمی، هنری چندسویه است. یک سوی آن توانایی های علمی و تخصصی است؛ سوی دیگر، برخورداری از هوش و خلاقیت فکری و سوی دیگر آن، توانایی های زبانی است و... اما یکی از اضلاع بسیار مهم و کارا در معلمی، داشتن روشمندی و شیوه مناسب تدریس و آموزش است. اعتلای کیفیت آموزش و تربیختی معلمان در زمینه بهبود یادگیری شاگردان، به حرفه ای شدن معلمان و به میزان توانایی آنان در بهره گیری از روش های متنوع و فعال بستگی دارد. معلم حرفه ای کسی است که در راستای رشد و شکوفایی استعداد های فطری خود به شناخت علمی و مهارت های عملی مجهز باشد و از روش های نوین تدریس در کلاس و آموزش بهره ببرد. کتاب های زیادی در

خصوص روش‌ها و الگوهای تدریس موجود است که معلمان با مطالعه آنها می‌توانند دانش نظری خود را در این زمینه تکمیل نمایند و با تجربه عملی این روش‌ها در کلاس، موجبات ارتقای یادگیری را فراهم نمایند.

برای آشنایی معلمان با روش‌های تدریس، در فصل دوم این کتاب، روش‌های تدریس علمی متناسب با محتوای متن هر درس به صورت پیشنهادی ارائه شده است. معلمان عزیز می‌توانند روش‌ها و الگوها را با توجه به شرایط و عوامل زیر انتخاب کنند:

فضای فیزیکی کلاس، موقعیت جغرافیایی و بومی، وضعیت آب و هوای منطقه، امکانات مدرسه، توانایی‌های شخصی و خلاقیت‌های فردی خود و بالاخره وضعیت روحی و حس و حال دانش‌آموزان. روش‌های پیشنهادی تدریس در این کتاب منطبق با سطح توانایی‌های جسمی و ذهنی دانش‌آموزان پایه چهارم طراحی شده و در مواقعی مراحل تدریس براساس مبانی نظری دستخوش تغییر و ساده‌نویسی شده است تا معلمان بتوانند به صورت کاربردی از آنها بهره ببرند. اضافه یا کم نمودن مراحل تعریف شده در روش‌ها و الگوهای تدریس از جانب معلمان بلامانع است.

هدف از به کارگیری روش‌های مختلف در تدریس، ایجاد تنوع و جذابیت در محیط یادگیری است. در این نگاه، معلم از متکلم وحده بودن به تسهیل‌کننده فرایند یاددهی-یادگیری تغییر نقش می‌دهد و از استعدادها و مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان در این سن در جهت بهبود وضعیت آموزشی بهره می‌برد. در کتاب راهنمای معلم فارسی سوم به صورت مبسوط به چهار روش «قضاوت عملکرد»، «روش تدریس اعضای گروه»، «کارایی گروه» و «روشن‌سازی طرز تلقی» با تأکید بر فعالیت‌های گروهی، همیاری و مشارکتی که در دوره ابتدایی جایگاه ویژه‌ای دارد، پرداخته شد. در این کتاب الگوی ساخت گرایی، تفکر استقرایی و نمایش خلاق ارائه شده است.

توجه: کاربست روش‌های تدریس در فرایند یاددهی-یادگیری، نشان‌دهنده ذهن طبقه‌بندی شده، طراحی آموزش و برنامه‌ریزی مناسب است. این نوع آموزش اثرگذار و مفید خواهد بود اما باید به هوش باشیم که خود روش‌ها و مراحل آن، دست و پای خلاقیت فردی ما را نبندند و ما را در تنگنای خود، گرفتار نسازند.

در راستای شناخت ابعاد و نمودهای علمی و عملی رشد و پرورش دانش‌آموزان به نمونه‌هایی از روش‌ها و الگوهای تدریس اشاره می‌شود. در کنار روش‌ها، بهره‌گیری از رسانه‌ها و کارافزارهای

متنوع آموزشی، هم بر پویایی و تنوع آموزشی و هم بر میزان تأثیرگذاری آموزه‌ها خواهد افزود. با توجه به همین مسئله بوده است که امروزه نگاه کارشناسان قلمرو آموزشی، دامنهٔ فراخ‌تری پیدا کرده به طوری که علاوه بر نسخهٔ چاپی کتاب درسی، رسانه‌هایی همچون فیلم بررسی و تحلیل درس‌ها و رمزینه‌های سریع پاسخ را نیز تولید کرده‌اند که لازم است همکاران گرامی از این رسانه‌ها، به تناسب محتوای درسی و فضای کلاس بهره بگیرند.

بحث گروهی

در صورتی که پرسش و پاسخ از حالت دو طرفهٔ بین معلم و دانش‌آموز یا دانش‌آموز و دانش‌آموز خارج شود و معلم موضوع مشخصی را در کلاس طرح کند تا دانش‌آموزان دربارهٔ آن با هم مشورت و اندیشه کنند؛ روش بحث گروهی به کار گرفته شده است.

این روش از جمله روش‌های فعال و مشارکتی در امر آموزش به شمار می‌رود. بنابراین، دانش‌آموزان در گروه‌های مختلف طبقه‌بندی می‌شوند و با هدایت معلم به گفت‌وگو می‌پردازند. اهمیت این روش، با توجه به ماهیت زبان و ادبیات فارسی، زمانی روشن می‌شود که نمایندگان هر گروه، نظر خود را بیان کنند و ضمن گوش دادن به اظهارات دیگر گروه‌ها، به نقد و تحلیل نیز تسلط یابند. گروه‌بندی مناسب، کنترل زمان، هدایت گروه‌ها، طرح موضوعات مناسب و... از جمله شرایط اساسی برای به کارگیری این روش است.

ایفای نقش، قصه‌گویی و نمایش خلاق

برخی از دروس به گونه‌ای سازماندهی شده‌اند که با هدایت معلم می‌توان مفاهیم مورد نظر را به صورت عینی و محسوس به نمایش گذاشت. این روش‌ها چنانچه با تبادل نظر و ارزشیابی در کلاس همراه شود، می‌تواند اهداف آموزش زبان و ادب فارسی را محقق سازد. بخشی از این اهداف عبارت‌اند از: ایجاد برقراری ارتباط انسانی و عاطفی، نظم بخشی به افکار و گفتار، پرورش قوهٔ تفکر، استنتاج، رشد و شکوفایی خلاقیت و استعدادهای زبانی و ادبی.

گردش علمی

در این روش، معلم برای یادگیری بهتر، دانش‌آموزان را به بیرون از کلاس می‌برد. دانش‌آموزان با توضیح و توصیف دیده‌ها و شنیده‌های خود به صورت گفتاری و نوشتاری به پرورش و تقویت مهارت‌های زبانی و ادبی خود نائل می‌شوند. می‌توان از آنها خواست تا گزارش تهیه کنند، یادداشت

بردارند، اطلاعات به دست آمده را طبقه‌بندی کنند و زیبایی‌های مشاهده شده را توصیف نمایند یا آنها را به تصویر کشند تا به این ترتیب به پاره‌ای از مهارت‌های نگارشی تسلط یابند.

تفکر استقرایی (گردآوری، سازماندهی، کنترل و کاربرد داده‌ها)

این روش بر آموزش تفکر و نیز طبقه‌بندی کردن استوار است. دانش‌آموزان براساس تعیین شاخص‌هایی در گروه، اطلاعات را سازماندهی و طبقه‌بندی می‌کنند و سپس درباره آنها توضیح می‌دهند. همچنین طبقه‌بندی‌های مختلف گروه‌ها را باهم مقایسه و برای هر کدام، نامی انتخاب می‌کنند.

بدیعه‌پردازی (پرورش تفکر خلاق)

فرایندهای خاص بدیعه‌پردازی از مجموعه فرض‌هایی درباره روان‌شناسی خلاقیت به وجود می‌آیند. مراحل اجرای الگوی بدیعه‌پردازی: توصیف اولیه، قیاس مستقیم، قیاس شخصی، تعارض فشرده و توصیف خلاق است.

حل مسئله

در این روش، مسئله‌ای مطرح می‌شود که می‌تواند از گرفتاری قهرمان قصه آغاز شود. دانش‌آموزان به توصیف و تبیین مسئله می‌پردازند و راه حل یا راه‌حلهایی برای آن پیدا می‌کنند. پس از بحث و گفت‌وگو، معلم نظر خود را درباره حل مشکل قهرمان داستان اظهار می‌کند. آنگاه دانش‌آموزان علت وقوع حوادث را در قصه‌ها بررسی و ارتباط علت و معلولی وقایع را کشف می‌کنند. سپس ایده‌ها و نظرهای مختلف را به یکدیگر مربوط و باهم مقایسه و نتایج داستان‌ها را پیشگویی می‌کنند.

کارایی گروه

دانش‌آموزان را به گروه‌هایی تقسیم می‌کنند و هر یک از اعضای گروه، تکلیف مشخص شده را به طور انفرادی می‌خواند. بعد به سؤال‌های آزمون که در اختیار او قرار می‌دهند، پاسخ می‌دهد. سپس در گروه درباره پاسخ‌های خود به گفت‌وگو می‌پردازند و دلایل انتخاب یا رد آن را ارزیابی می‌کنند. در مرحله بعد، کلید سؤال‌ها در اختیار دانش‌آموز قرار می‌گیرد و اعضای گروه درک عمیقی از بهترین پاسخ به دست می‌آورند. سپس اعضای گروه پاسخ‌های فردی و گروهی را نمره‌گذاری و در پایان، نمره مؤثر بودن یادگیری را محاسبه می‌کنند. از این روش در کلاس‌های فارسی و در تدریس حوزه‌های

مختلف آن (از قبیل متن درس‌ها، اجرای تمرین‌ها، املا، انشا، دستور و آرایه‌ها) می‌توان بهره گرفت.

تدریس اعضای گروه

با این روش، قسمت عمده‌ای از موضوع درس طی یک دوره زمانی کوتاه با مطالعه گروه، تحت پوشش قرار می‌گیرد. متن مورد تدریس، باید به گونه‌ای انتخاب شود که به بخش‌های مستقل از یکدیگر قابل تقسیم باشد. بخش‌ها نیز از نظر حجم و دشواری، باید تقریباً برابر باشند.

دانش‌آموز یک بخش از موضوع تعیین شده را مطالعه می‌کند و سپس با هم‌تاهای خود که مسئول بخش مشترکی هستند، دور هم جمع می‌شوند و برای رفع اشکال‌های خود تبادل نظر می‌کنند. سپس به گروه خود برمی‌گردند و به ترتیب از اول تا آخر، به نوبت تدریس می‌کنند.

طرح تدریس اعضای گروه، بر دو اصل استوار است :

- نخست آنکه هر یک از شرکت‌کنندگان، قسمت متفاوتی از موضوع درسی را که قرار است همه یاد بگیرند، می‌خواند.

- دوم اینکه هر فراگیرنده می‌تواند به اعضای گروهش آموزش دهد. بنابراین، هر عضو هم در نقش معلم و هم شاگرد عمل می‌کند.

زمانی که فراگیران دریابند کارایی گروه مستلزم آن است که هر فرد یک بخش از موضوع را فراگیرد و سپس آن را به دیگران آموزش دهد، برانگیخته می‌شوند تا با مطالعه بخش تعیین شده و آمادگی کامل برای جلسه کار گروهی به گروه خود کمک کنند. همچنین به آن عضو از گروه که آموزش می‌دهد کمک می‌کنند تا حد امکان موفق باشد. با این روش، گروه می‌تواند یادگیری‌اش را به حداکثر برساند. طرح تدریس اعضای گروه این امکان را می‌دهد که قسمت عمده‌ای از موضوع درس، طی یک دوره کوتاه زمانی با مطالعه اجمالی در یک قلمرو وسیع باشد، نه مطالعه عمیق آن.

در انتخاب متن مورد استفاده باید به چند نکته زیر توجه کرد :

- متن باید قابل تقسیم به تعداد بخش‌های هماهنگ با تعداد فراگیران در هر گروه (معمولاً سه تا پنج نفر) باشد.

- این بخش‌ها باید از نظر طول، تقریباً برابر و از نظر دشواری در ردیف هم باشند.

- نکته مهم اینکه هر یک از بخش‌ها مستقل از بخش‌های دیگر قابل فهم باشد، زیرا فراگیرنده فقط یک قسمت را مطالعه می‌کند و باید بتواند آن بخش را، مستقل از اطلاعات موجود، در بخش‌های دیگر درک کند.

- البته در هر تکلیفی، مطلب باید به اندازه کافی دشواری داشته باشد تا فراگیران را به چالش بکشد ولی نه آن قدر دشوار که آنان را مغلوب و مأیوس کند.

اجرای طرح

- ۱ یک بخش از موضوع برای آمادگی هر فراگیرنده تعیین می‌شود. در این مرحله هر فراگیرنده فقط بخش تعیین شده خود را دریافت می‌کند. باید اطمینان یافت که فراگیران حقیقتاً مطلب را از یکدیگر یاد بگیرند و نه از مطالعه تمام بخش‌ها (میزان یادگیری دانش‌آموزان توسط آزمونی که تمام بخش‌ها را در بر می‌گیرد، سنجیده می‌شود).
  - ۲ فراگیرنده، قبل از تدریس با همتایان خود، که مسئول بخش مشترکی هستند، دور هم جمع می‌شوند و برای رفع اشکالات خود و بهبود روش اجرا، تبادل نظر می‌کنند (فراگیران می‌توانند از ابتدا در جمع همتهای خود بنشینند و رفع اشکال کنند، آنگاه به تیم خود برگردند).
  - ۳ وقتی گروه، گرد هم می‌آید، یک فراگیرنده کار را با تدریس بخش مربوط به خود شروع می‌کند. این عضو گروه، مجاز است از هر نوع یادداشت یا کمکی که مجاز شناخته شده است، استفاده کند، ولی مستقیماً به متن اصلی رجوع نمی‌کند. دیگر فراگیران می‌توانند بپرسند، مخالفت کنند، یادداشت بردارند یا استنطاق نمایند، هر عضو به نوبت بخش جدیدی را تدریس می‌کند.
  - ۴ در این مرحله، از کل موضوع، آزمون گرفته می‌شود. سؤالات از قبل آماده شده است و می‌تواند در قالب هر یک از آزمون‌ها باشد. این آزمون حاوی تعدادی سؤال از هر قسمت و چند سؤال درک مطلب عمومی مربوط به کل موضوع است.
  - ۵ کلیه سؤال‌ها در اختیار فراگیران قرار می‌گیرد و آنان به آزمونشان نمره می‌دهند و نمرات فردی و معدل نمرات فردی را محاسبه می‌کنند.
  - فراگیران با استفاده از نمرات فردی می‌توانند میزان فهم خود را از موضوع ارزیابی کنند. همچنین نمرات فردی نشانه‌ای از پیشرفت فرد در یادگیری است. فراگیران باید به نمره خود از آن قسمتی که تدریس را برعهده داشته‌اند، توجه کنند. هرچه اختلاف بین نمرات فردی و معدل گروه کمتر باشد، بیانگر آن است که مهارت‌های در تدریس و یادگیری تولید شده از عمل متقابل تیم، بیشتر شده است.
  - ۶ کارایی تدریس فراگیران، مطابق با جدول رسم شده ارزیابی می‌شود.
  - ۷ برای جمع‌بندی مطالب از یادگیری و ارزشیابی نهایی، با فراگیران گفت‌وگو شود.
- به هر عضو گروه، از غیر مؤثر (۱) تا مؤثر (۵)، در هر مورد نمره بدهید.

نام نفر ششم	نام نفر پنجم	نام نفر چهارم	نام نفر سوم	نام نفر دوم	نام نفر یکم	موارد
						۱. آیا به واقعیت‌ها و اطلاعاتی که ارائه می‌داد، اطمینان داشت؟ ۲. آیا نکات مهم را در مقایسه با جنبه‌های کم اهمیت‌تر اطلاعات جدا می‌کرد و مورد تأکید قرار می‌داد؟ ۳. آیا نکات، طبق یک روال منطقی و منظم ارائه شد؟ ۴. آیا در هنگامی که مورد سؤال قرار می‌گرفت، اعتماد به نفس داشت؟ ۵. آیا برای روشن کردن مفاهیم و کسب اطمینان از دقت و فهم، سؤال می‌کرد؟

پرسش و پاسخ

طرح سؤال و تقویت توانایی پرسشگری، از آموزه‌های بسیار مهمی است که کمتر به آن توجه می‌شود. قدرت پرسشگری به توانایی ادراکی افراد، وابسته است. در این روش، معلم پرسش‌های مناسبی را تهیه می‌کند و تدارک می‌بیند و آنها را به گونه‌ای در کلاس به کار می‌گیرد که دانش‌آموزان به سمت اهداف برنامه و درس، هدایت شوند.

در این روش، معلم می‌تواند برای تکمیل یادگیری پرسش‌هایی فی‌البداهه نیز طرح کند. نکته مهم این است که مدیریت و هدایت دانش‌آموزان و تنظیم زمان برای پاسخ به پرسش باید مورد توجه باشد. این روش مهارت‌های گوش دادن، سخن گفتن، نقد و تحلیل و حافظه شنیداری و قدرت بیان را تقویت می‌کند. چنانچه از نتایج بحث‌ها هم گزارشی تهیه شود به تقویت چهار مهارت زبانی خواهد انجامید.

روشن‌سازی طرز تلقی

این روش برای درس‌هایی که مفاهیم ذهنی و محتوای معرفت شناختی دارند، مناسب‌تر است. روشن‌سازی طرز تلقی، به فراگیران کمک می‌کند تا آنان با پاسخ دادن به یک سؤال یا تکمیل یک جمله، طرز تلقی خود را ارزیابی کنند، سپس آنان دور هم جمع می‌شوند تا این طرز تلقی را مورد بررسی قرار دهند و به کمک شرایط شناخته شده و اطلاعاتی که در اختیار دارند، بهتر را برگزینند و درباره‌اش به توافق برسند. سپس هر فرد، پاسخ خود را ارائه می‌دهد تا مورد ارزیابی قرار گیرد. طرز تلقی افراد پس از بحث نیز مورد ارزیابی قرار می‌گیرد تا مشخص شود آیا تغییری رخ داده است یا خیر؟ بنابراین، این روش فراگیران را قادر می‌سازد که کشف کنند طرز تلقی‌شان بر پایه محکمی از حقایق، اطلاعات و منطق، استوار شده است.

واحد کار و ارائه

از این روش، می‌توان برای فعالیت‌های خارج از کلاس استفاده کرد. به این ترتیب که شاگردان براساس موضوعات تعیین شده، در خارج از کلاس اطلاعات را به صورت گروهی یا فردی جمع‌آوری و درباره‌اش، گزارش تهیه می‌کنند، سپس گزارش را در کلاس می‌خوانند.

موضوعاتی از قبیل سرگذشت شاعران، نویسندگان، شخصیت‌های علمی، اجتماعی و مذهبی، زیبایی‌شناسی و موسیقی شعر در آثار شعرای ایران می‌تواند برای استفاده از این روش موردنظر باشد. این روش برای تقویت حس پژوهش و تقویت مهارت‌های جست‌وجوگری مؤثر است.

کاوشگری

این الگو شاگردان را به انواع روش‌های منظم مورد استفاده اندیشمندان، در سازمان‌دهی دانش و تدوین اصول آشنا می‌سازد و به آنان بعضی از مهارت‌ها و نیز زبان کاوشگری دانشمندان را می‌آموزد، آموزش کاوشگری درگیر کردن مستقیم شاگردان با تمرین‌هایی است که فرایند علمی را در زمانی بسیار کوتاه فشرده می‌سازد. مراحل اجرای الگوی کاوشگری عبارت‌اند از برهم‌زدن عادت ذهنی، پرسشگری، فرضیه‌سازی، آزمایشگری، تحلیل و نتیجه‌گیری.

دریافت مفهوم

معلم نمونه‌هایی از مفهوم مورد نظر را به دانش‌آموزان ارائه می‌دهد تا در ساخت‌شناسی و شکل‌گیری آنها جهت‌دار، هدفمند و تأثیرگذار باشد. مراحل این روش عبارت‌اند از: شناسایی مفهوم، آزمون دریافت مفهوم و تحلیل راهبردهای تفکر.

قضاوت عملکرد

روشی است که کمک می‌کند دانش‌آموز با دریافت راهنمایی‌هایی از سمت معلم، به دنبال یادگیری برود و در پایان به توانایی‌های خود پی ببرد، در این روش، دانش‌آموزان به وسیله معیارهایی، کار خود و دیگر دانش‌آموزان را بررسی و قضاوت می‌کنند.

روش اجرا:

۱) دانش‌آموزان یک‌بار، متن درس را با دقت صامت خوانی می‌کنند.

۲) متن درس را خلاصه کرده، بروی برگه‌ای می‌نویسند.

- ۳ در گروه‌های تعیین شده، قرار می‌گیرند و متن درس خلاصه شده خود را با ارائه دلیل به دیگران منتقل کنند و معیارهایی را که برای خلاصه‌نویسی در نظر گرفته‌اند، مورد بررسی قرار دهند.
- ۴ در نهایت یکی از خلاصه‌ها یا مجموعه‌ای از آنها، از طرف گروه به عنوان فعالیت گروه پذیرفته می‌شود.
- ۵ معیارهایی مناسب، برای خلاصه‌نویسی از طرف آموزگار در اختیار گروه‌ها قرار می‌گیرد (نکات کلیدی برای خلاصه کردن متن).
- ۶ افراد همه گروه‌ها، متن خلاصه شده خود را با معیارهای مناسب، مورد بازنگری قرار می‌دهند و تغییرات لازم را اعمال می‌کنند.
- ۷ نماینده هر گروه، متن اصلاح شده را در کلاس می‌خواند و سایر گروه‌ها با توجه به معیارهای مناسب، آن را مورد نقد و قضاوت قرار می‌دهند تا اصلاحات نهایی انجام شود.

پیش‌سازمان‌دهنده‌ها

سازمان‌دهنده‌ها مهم هستند و لازم است آموخته شوند. در این روش، مفاهیم قدم به قدم توضیح داده می‌شوند و تشکل می‌یابند، تا اینکه فراگیران در پایان دوره آموزشی بتوانند به چشم‌اندازی از موارد بررسی شده دست یابند.

نمایه روش‌های پیشنهادی تدریس درس‌های فارسی چهارم

نام درس	روش آموزش
درس یک: آفریدگار زیبایی	گردش علمی، بحث گروهی، قضاوت عملکرد، الگوی ساخت‌گرایی
درس دوم: کوچ پرستوها	قصه‌گویی، نمایش خلاق
درس سه: راز نشانه‌ها	الگوی تفکر (حل مسئله)، روشن‌سازی طرز تلقی
درس چهار: ارزش علم	بارش فکری، بحث گروهی، دریافت مفهوم، سخنرانی
درس پنج: رهایی از قفس	ایفای نقش، روشن‌سازی طرز تلقی
درس شش: آرش کمان‌گیر	نقالی و قصه‌گویی، ایفای نقش، بارش فکری، پیش‌سازمان‌دهنده‌ها
درس هفت: مهمان شهر ما	سخنرانی، دریافت مفهوم، روشن‌سازی طرز تلقی
درس هشت: درس آزاد	(بسته به متن پیشنهادی، روش آموزش متفاوت است)
درس نه: درس آزاد	(بسته به متن پیشنهادی، روش آموزش متفاوت است)
درس ده: باغچه اطفال	تفکر استقرایی، ایفای نقش، نمایشی
درس یازده: فرمانده دل‌ها	کارایی گروه

سخنرانی، دکلمه خوانی، بدیعه پردازی	درس دوازده : اتفاق ساده
بحث گروهی	درس سیزده : لطف حق
تدریس اعضای گروه	درس چهارده : ادب از که آموختی
ایفای نقش	درس پانزده : شیر و موش
کاوشگری	درس شانزده : پرسشگری
نمایشی (مدل علمی)، بارش فکری	درس هفده : مدرسه هوشمند

ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

ارزشیابی پیشرفت تحصیلی عبارت است از اندازه گیری میزان تغییرات انجام شده یادگیری و قضاوت در مورد عملکرد یادگیرندگان به منظور تصمیم گیری درباره ارتقای دانش آموزان و کسب اطمینان از اینکه آیا فعالیت های آموزشی معلم و کوشش های دانش آموزان به نتایج مطلوب انجامیده است یا خیر؟ پیشرفت تحصیلی دانش آموزان با رویکرد کیفی- توصیفی از طریق افراد دخیل در فرایند یاددهی- یادگیری (معلم، برنامه ریزان درسی، ارزشیابان و مربی) با مؤلفه هایی به شرح زیر ارزشیابی می شود :

- شناخت اهداف و انتظارات آموزشی

- جمع آوری اطلاعات

- تحلیل و تفسیر اطلاعات

- بازخورد

ارزشیابی پیشرفت تحصیلی، با توجه به حفظ شأن و کرامت انسانی یادگیرنده و با توجه به عناصر تفکر، ایمان، علم، عمل و اخلاق، صورت می گیرد و نتایج آن به صورت کیفی ارائه می شود. نتایج حاصل از ارزشیابی، دانش آموزان را به کشف توانایی ها ضعف ها و قابلیت ها رهنمون می سازد و برنامه ریزی در جهت غنای یادگیری و استمرار در یادگیری را مدنظر قرار می دهد. نظام ارزشیابی در پایه های مختلف دوره ابتدایی براساس رویکرد فرایندمحور و برای گذر دانش آموز از یک دوره تحصیلی به دوره دیگر براساس رویکرد نتیجه محور و مبتنی بر استانداردهای ملی صورت می گیرد. (برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران).

فرایندهای ناشی از ارزشیابی باید از پایایی و ثبات لازم برخوردار باشند و به تشخیص تفاوت های فردی یادگیرندگان و تصمیم گیری در خصوص پیش بینی آموزش های ترمیمی و جبرانی برای شاگردان منجر شود.

با توجه به اینکه برنامه زبان آموزی بر نگرش شبکه‌ای استوار است همه مهارت‌های زبانی به صورت درهم تنیده آموزش داده می‌شوند، یعنی هم‌زمان با خوانش متن، سواد دیداری، تصویربرداری ذهنی، درک و دریافت و ضبط شکل نوشتاری واژه‌ها نیز تقویت می‌شود. بنابراین به هنگام آموزش مهارت‌های خوانداری یا شفاهی زبان، مقدمات مهارت‌های کتبی یا نوشتاری نیز آموخته می‌شود. پس، ارزشیابی نیز باید با آموزش درهم تنیده باشد؛ ارزشیابی کیفی (توصیفی) این فرصت را در پایه چهارم فراهم نموده است.

- معلمان با به‌کارگیری درست و منطقی ارزشیابی کیفی به عنوان ابزاری در خدمت آموزش، می‌توانند از این طریق، فرایند یادگیری را در محیط فعال و پویای کلاس بهبود بخشند.
- معلمان می‌توانند با استفاده به موقع از ابزارهای ارزشیابی کیفی به اطلاعات معتبر و مستند برای شناخت دقیق و همه جانبه فراگیران دست یابند و بر اساس تفاوت‌های فردی آنان به حذف مقایسه بچه‌ها پردازند و هر کس را با توجه به توانایی‌های خودش مورد سنجش و ارزیابی قرار دهند.
- در ارزشیابی کیفی با ارائه بازخوردهای مناسب می‌توان فضای روانی و عاطفی مطلوب را برای اولیا و دانش‌آموزان فراهم آورد.
- ارزشیابی کیفی فرصت خوبی برای شناخت استعدادهای دانش‌آموزان فراهم می‌کند و یک معلم متعهد با شناساندن این توانایی‌ها به بچه‌ها، فضای تقویت انگیزه یادگیری و مهارت خودارزیابی و اعتماد به نفس را برای آنان ایجاد می‌کند.

ارزشیابی کیفی فرایندمحور است تا معلم بتواند به توانایی‌های دانش‌آموزی که باورش دارد، در طول فرایند آموزش و یادگیری بها ببخشد و بتواند در خصوص پیشرفت تحصیلی-تربیتی دانش‌آموزانش، مطابق با مجموعه مستندات فرایندی و تکوینی، در یک دوره زمانی معنادار، و نه بر اساس یک ورقه امتحانی پایانی، که معلوم نیست در چه فضای روانی به بار نشسته و شکل بخشیده شده، داوری کند و تصمیم بگیرد. ارزشیابی کیفی فضای مقایسه هر دانش‌آموز با خودش را شکل می‌دهد تا هر دانش‌آموز خودش باشد و طعم تلخ شکست و قالبی بار آمدن را مرور نکند، یعنی مدرسه نقش بی‌بدیلی برای جستجو، دست‌ورزی، حل مسئله، پرورش خلاقیت و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی در کیفیت بخشی به برنامه‌های مدرسه دارد و در حقیقت کانون اصلاحات نظام‌های آموزشی به حساب می‌آید و همواره ضرورتی اجتناب‌ناپذیر برای قضاوت صحیح، تصمیم‌گیری درست و اقدام آگاهانه می‌باشد.

معلمان محترم باید با بهره‌گیری اصولی از شیوه ارزشیابی توصیفی و به‌کارگیری اطلاعات لازم، معتبر و مستند، برای شناخت دقیق و همه‌جانبه فراگیران در ابعاد مختلف یادگیری با استفاده از

روش‌ها و ابزارهای مناسب سنجش، اطلاعات را جمع‌آوری نموده تا بر اساس آن، بازخوردهای کیفی مورد نیاز، برای کمک به یادگیری بهتر، در فضای روانی – عاطفی مطلوب‌تر را ارائه نمایند.

روش‌ها و ابزارهای مناسب بخش

- ثبت مشاهدات (فهرست واریسی یا چک لیست، واقعه‌نگاری)
- آزمون‌های عملکردی (کتابی، شناسایی، موقعیت شبیه‌سازی شده، نمونه کار)
- تکالیف درسی (فعالیت‌های یادگیری)
- خودسنجی و همسال‌سنجی
- آزمون‌های مداد کاغذی
- پرسیدن
- سنجش والدین
- پوشه کار

رویکرد ارزشیابی کیفی در فارسی پایه چهارم ابتدایی

- فراهم نمودن زمینه مشارکت فعال دانش‌آموز و اولیا در فرایند ارزشیابی چهار مهارت زبان آموزی (سخن گفتن، گوش دادن، خواندن و نوشتن)
- استفاده بهینه از ابزارهای متنوع ارزشیابی کیفی در جمع‌آوری اطلاعات، متناسب با اهداف دروس فارسی و مبتنی بر عرصه‌ها و عناصر برنامه درسی ملی
- بهره‌گیری از نتایج ارزشیابی کیفی در رفع موانع یادگیری دانش‌آموز و ارتقای توانمندی‌های وی
- در مهارت‌های زبان‌آموزی و مهارت فرازبانی تفکر
- تقویت فعالیت‌های گروهی و مشارکتی در یاددهی و یادگیری عناصر سازه‌ای کتاب فارسی و نگارش

اهداف ارزشیابی کیفی – توصیفی در فارسی چهارم ابتدایی

- افزایش بهداشت روانی محیط یاددهی – یادگیری درس فارسی و ایجاد فضایی لذت‌بخش و علاقه‌مندی به ادبیات فارسی به عنوان میراث گرانسنگ و معتبر

- کمک به رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان در چهار مهارت زبان‌آموزی، با افزایش شناخت آنان از طریق ابزارهای مختلف ارزشیابی
- ایجاد فضای رقابت سالم و انگیزه تلاش بیشتر در دانش‌آموزان نسبت به یادگیری آموزه‌های زبان فارسی
- رشد خلاقیت و افزایش روحیه پرسشگری در خصوص محتوای دروس و انجام فعالیت‌های یادگیری در کتاب‌های فارسی و نگارش

توصیه‌های کلی به معلمان در بهبود فرایند ارزشیابی کیفی درس فارسی چهارم :

- شناسایی عوامل مؤثر در فرایند یاددهی-یادگیری دانش‌آموزان به‌جای شناسایی میزان یادگیری آنان
- استفاده متنوع از ابزارهای ارزشیابی کیفی به جای آزمون‌های کتبی پیاپی
- استفاده صحیح و دقیق از عبارت‌های کیفی - توصیفی در ارائه بازخورد به خانواده‌ها
- تغییر نقش انفعالی و پاسخ‌دهندگی دانش‌آموزان (به سؤالات طرح شده)، به نقشی فعال در جریان سنجش از طریق خودارزیابی و مشارکت در تولید ابزارها
- تغییر نقش معلم از تولیدکننده سؤالات آزمون‌ها و اجرای آنها به فراهم‌آورنده زمینه‌یاری دانش‌آموز در ارتقای سطح تلاش و کوشش در یادگیری فارسی
- تأکید بر ابعاد مختلف یادگیری مبتنی بر وجوه شخصیتی به جای تأکید بر دانش و معلومات
- ایجاد درهم‌تنیدگی بین ارزشیابی و آموزش به‌صورت جریانی پیوسته و توانمند
- توجه به عملکرد واقعی دانش‌آموز در جریان یادگیری مهارت‌های زبان‌آموزی به جای توجه به محفوظات.

انتظارات از آموزگاران پایه چهارم در ارزشیابی کیفی درس فارسی

- معلم با به‌کارگیری ارزشیابی کیفی یادگیری مهارت خواندن، نوشتن، سخن‌گفتن و گوش دادن را از سطح قابل قبول به سطح بسیارخوب عمق و بهبود بخشد.
- معلم با برقراری رابطه انسانی و استفاده از ابزارهای ارزشیابی کیفی نگرش مطلوبی نسبت به یادگیری درس فارسی در دانش‌آموزان ایجاد کند.
- معلم با کاهش بازپرسی‌های پیوسته و ملال‌آور و تعدد امتحانات کتبی، بهداشت روانی کلاس فارسی را افزایش دهد.

- معلم با شفاف‌سازی انتظارات آموزشی خود از درس فارسی، اعتماد به نفس، انگیزه تحصیلی و استقلال عمل دانش‌آموزان را افزایش دهد.
  - معلم با بازخوردهای بی‌در پی دوستانه و صادقانه به شناسایی وضعیت پیشرفت دانش‌آموز کمک نموده و روحیه نقدپذیری در دانش‌آموز را تقویت نماید.
  - معلم در قالب ارزشیابی کیفی توانایی اصلاح و بهبود فرایند یادگیری و خودتنظیمی را به دانش‌آموز آموزش دهد.
- در ادامه این فصل، جدول اهداف، نشانه‌های تحقق و سطوح عملکرد درس «فارسی» پایه چهارم می‌آید تا راهگشای معلمان در آموزش و ارزشیابی باشد.
- در این کتاب متناسب با ساختار هر درس نمونه‌ای از انواع ارزشیابی کیفی و ابزارهای گردآوری اطلاعات ارائه گردیده است که از طریق آنها بهبود یادگیری، افزایش بهداشت روانی کلاس، افزایش روحیه نقدپذیری، اعتماد به نفس، حس مشارکت و مهارت خودتنظیمی در دانش‌آموزان ایجاد می‌شود. معلمان توجه داشته باشند که از همه ابزارهای ارزشیابی مثل آزمون‌های عملکردی، پوشه کار، مشاهده، فهرست واریسی و... به‌دور از افراط و با حفظ تعادل براساس مقتضیات کلاس و نوع روش درس و روحیات دانش‌آموزان استفاده کنند و از مداخله‌های مؤثر در مواقع لزوم بهره ببرند.

جدول اهداف، نشانه‌های تحقق و سطوح عملکرد درس «فارسی» پایه چهارم دوره ابتدایی - سال تحصیلی ۱۴۰۰ - ۹۹

کارنامه	عناوین	اهداف کلی	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
گوش دادن	شنیداری	کسب مهارت گوش دادن و درک شنیداری	۱. بیان ترتیب رویدادهای متن شنیداری ۲. پاسخ به پرسش‌های مربوط به درک اطلاعات آنسکار و استنباطی متن شنیداری ۳. تلفیق و تفسیر اطلاعات متن شنیداری ۴. بحث و گفتگو در مورد مطالب متن شنیداری و بازگویی آن	۱. ترتیب وقوع رویدادهای متن شنیداری را بیان کرده، به پرسش‌های آنسکار و استنباطی متن شنیداری پاسخ کامل می‌دهد. در باره متن شنیداری بحث و گفتگو کرده، آن را عیناً بازگو می‌کند. اطلاعات متن شنیداری را تلفیق و تفسیر می‌کند. ۲. ترتیب وقوع رویدادهای متن شنیداری و پاسخ پرسش‌های آنسکار آن را بیان می‌کند و در بیشتر موارد به پرسش‌های استنباطی متن شنیداری پاسخ می‌دهد. در باره متن شنیداری بحث و گفتگو کرده، آن را بازگو می‌کند. در بیشتر موارد اطلاعات متن شنیداری را تلفیق و تفسیر می‌کند. ۳. در بیشتر موارد ترتیب وقوع رویدادهای متن شنیداری را بیان می‌کند و به پرسش‌های آنسکار متن شنیداری پاسخ می‌دهد. در برخی موارد درباره متن شنیداری بحث و گفتگو می‌کند و آن را بازگو می‌کند و به پرسش‌های استنباطی پاسخ می‌دهد اما در تلفیق و تفسیر اطلاعات شنیداری، به راهنمایی و کمک معلم، نیاز دارد.
			۱. در بیان ترتیب وقوع رویدادها، پاسخ به پرسش‌های آنسکار، بحث و گفتگو در باره متن شنیداری و بازگو کردن آن به کمک و راهنمایی معلم نیاز دارد.	۱. با رعایت زبان فارسی معیار در گفتگو با دیگران، مشارکت فعال دارد. پیام خود را به صورت منسجم بیان می‌کند. در مقابل جمع با تسلط سخن می‌گوید و سخن آنان را درک و نقد می‌کند. متناسب با موقعیت و مخاطب، گونه‌های مختلف زبان را به کار می‌گیرد. با رعایت ساختار قصه‌گویی، قصه را آغاز و با اشاره به سیر رویدادهای آن، قصه را کامل به پایان می‌برد.
			۱. با رعایت زبان فارسی معیار در گفتگو با دیگران مشارکت دارد. در بیشتر موارد پیام خود را به صورت منسجم بیان می‌کند. در مقابل جمع سخن می‌گوید و در اغلب موارد سخن آنان را درک و نقد می‌کند و متناسب با موقعیت و مخاطب، گونه‌های مختلف زبان را به کار می‌گیرد. با رعایت ساختار قصه‌گویی، قصه را آغاز و با اشاره به سیر رویدادها، قصه را به پایان می‌برد.	۱. در اکثر موارد با رعایت زبان فارسی معیار در گفتگو با دیگران مشارکت دارد. در برخی موارد، پیام خود را به صورت منسجم بیان می‌کند. در اکثر موارد در مقابل جمع سخن می‌گوید و در برخی موارد، سخن آنان را درک و نقد می‌کند و متناسب با موقعیت و مخاطب، گونه‌های مختلف زبان را به کار می‌گیرد. در رعایت ساختار قصه‌گویی، به راهنمایی و کمک معلم نیاز دارد.
مهارت‌های خواندن	سخن گفتن	کسب مهارت سخن گفتن	۱. به کارگیری زبان فارسی معیار در گفتگو با دیگران ۲. شرکت فعال در بحث و گفتگو ۳. نظم و انسجام در رساندن پیام ۴. سخن گفتن در مقابل جمع ۵. درک و نقد سخن دیگران ۶. به کارگیری گونه‌های مختلف زبان (رسمی و غیررسمی) متناسب با موقعیت و مخاطب ۷. قصه‌گویی یا رعایت ساختار (آغاز، بیان سیر رویدادها و به پایان بردن قصه)	۱. با رعایت زبان فارسی معیار در گفتگو با دیگران، مشارکت فعال دارد. پیام خود را به صورت منسجم بیان می‌کند. در مقابل جمع سخن می‌گوید و در اغلب موارد سخن آنان را درک و نقد می‌کند و متناسب با موقعیت و مخاطب، گونه‌های مختلف زبان را به کار می‌گیرد. با رعایت ساختار قصه‌گویی، قصه را آغاز و با اشاره به سیر رویدادها، قصه را به پایان می‌برد. ۲. در اکثر موارد با رعایت زبان فارسی معیار در گفتگو با دیگران مشارکت دارد. در برخی موارد، پیام خود را به صورت منسجم بیان می‌کند. در اکثر موارد در مقابل جمع سخن می‌گوید و در برخی موارد، سخن آنان را درک و نقد می‌کند و متناسب با موقعیت و مخاطب، گونه‌های مختلف زبان را به کار می‌گیرد. در رعایت ساختار قصه‌گویی، به راهنمایی و کمک معلم نیاز دارد. ۳. در برخی موارد با رعایت زبان فارسی معیار در گفتگو با دیگران مشارکت دارد، ولیکن در رساندن پیام به صورت منسجم، سخن گفتن در مقابل جمع و قصه‌گویی به راهنمایی و کمک معلم نیاز دارد.
			۱. متن (شعر یا نثر) را درست و روان و با لحن و آهنگ و سرعت مناسب می‌خواند. ترتیب رویدادهای متن خوانداری و روایات آنسکار متن را بیان می‌کند؛ به سؤالات استنباطی پاسخ داده، اطلاعات متن را تلفیق و تفسیر می‌کند. ۲. متن (شعر یا نثر) را درست و روان می‌خواند و در اکثر موارد لحن، آهنگ و سرعت مناسب را رعایت می‌کند. ترتیب رویدادهای متن خوانداری و اطلاعات آنسکار متن را بیان کرده، در بیشتر موارد به سؤالات استنباطی و تلفیق و تفسیر اطلاعات متن پاسخ می‌دهد. ۳. در اکثر موارد، متن (شعر یا نثر) را درست و روان می‌خواند. در برخی موارد، ترتیب رویدادهای متن خوانداری را بیان کرده، به اطلاعات آنسکار متن اشاره می‌کند و به سؤالات استنباطی پاسخ می‌دهد. ۴. در خواندن متن (شعر یا نثر) به صورت درست و روان و بیان ترتیب رویدادهای متن، توانایی لازم را ندارد و در پاسخ به سؤالات آنسکار و استنباطی به کمک و راهنمایی معلم نیازمند است.	۱. املائی صحیح واژه‌های کتاب را تشخیص می‌دهد و آنها را خوانا، درست و زیبا می‌نویسد و فعالیت‌های املائی را به درستی انجام می‌دهد. ۲. املائی صحیح واژه‌های کتاب را تشخیص می‌دهد و در اکثر موارد آنها را خوانا، درست و زیبا می‌نویسد و فعالیت‌های املائی را به درستی انجام می‌دهد. ۳. در اکثر موارد، املائی صحیح واژه‌های کتاب را تشخیص می‌دهد و در برخی موارد آنها را خوانا، درست و زیبا می‌نویسد و فعالیت‌های املائی را انجام می‌دهد. ۴. در تشخیص و نوشتن املائی درست واژه‌های کتاب و انجام فعالیت‌های املائی، به کمک و راهنمایی معلم نیاز دارد.
			۱. تشخیص و کاربرد املائی درست واژه‌ها ۲. رعایت خوانا و زیبایی و زیبا نویسی ۳. انجام فعالیت‌های املائی	۱. املائی صحیح واژه‌های کتاب را تشخیص می‌دهد و در اکثر موارد آنها را خوانا، درست و زیبا می‌نویسد و فعالیت‌های املائی را به درستی انجام می‌دهد. ۲. در اکثر موارد، املائی صحیح واژه‌های کتاب را تشخیص می‌دهد و در برخی موارد آنها را خوانا، درست و زیبا می‌نویسد و فعالیت‌های املائی را انجام می‌دهد. ۳. در تشخیص و نوشتن املائی درست واژه‌های کتاب و انجام فعالیت‌های املائی، به کمک و راهنمایی معلم نیاز دارد.
مهارت‌های نوشتن	نگارشی	کسب مهارت نگارش و آشنایی با انواع نوشتن	۱. نوشتن بند منسجم در قالب‌های مختلف (قصه، خاطره، تبدیل شعر به نثر، تبدیل حکایت به زبان ساده، مقایسه تصاویر و...) براساس معیارهای ارائه شده و نشانه‌های نگارشی ۲. انجام فعالیت‌های نگارشی	۱. نوشتن بند منسجم در قالب‌های مختلف (قصه، خاطره، تبدیل شعر به نثر، تبدیل حکایت به زبان ساده، مقایسه تصاویر و...) براساس معیارهای ارائه شده و نشانه‌های نگارشی را رعایت می‌کند و به پرسش‌های نگارشی پاسخ صحیح می‌دهد. ۲. در بیشتر موارد هنگام نوشتن متن در قالب‌های مختلف، معیارهای ارائه شده و نشانه‌های نگارشی را رعایت می‌کند و به پرسش‌های نگارشی پاسخ صحیح می‌دهد. ۳. در برخی موارد هنگام نوشتن متن در قالب‌های مختلف، معیارهای ارائه شده و نشانه‌های نگارشی را رعایت می‌کند و به پرسش‌های نگارشی پاسخ صحیح می‌دهد. ۴. در نوشتن متن در قالب‌های مختلف با توجه به معیارهای ارائه شده و رعایت نشانه‌های نگارشی به کمک و راهنمایی معلم نیاز دارد. به ندرت به پرسش‌های نگارشی پاسخ صحیح می‌دهد.

بررسی درس به درس

مقدمه

بر اساس مصوبه شورای عالی در پایه چهارم، در یک هفته، هفت ساعت به درس فارسی کتاب فارسی و کتاب نگارش اختصاص دارد. منظور از هفت ساعت هفت جلسه (زنگ) پنجاه دقیقه‌ای است که پرداختن به کلیه فعالیت‌های دستوری، ادبی، نگارشی، املائی و... در این بازه زمانی اتفاق می‌افتد. به همین جهت در تدوین برنامه کلاسی تفکیک عنوان (املا، انشا، جمله‌نویسی، خوانداری، نوشتاری و...) صورت نمی‌گیرد و این هفت جلسه با نام فارسی قید می‌شود و معلم به تشخیص خود و با توجه به موقعیت کلاس، فرایند آموزش را برنامه‌ریزی می‌کند. برای مثال اگر اکثر دانش‌آموزان در املا ضعف دارند، معلم ساعات بیشتری را به تقویت مهارت املا اختصاص می‌دهد و یا اگر اکثریت کلاس استعداد بالایی در نگارش و بندنویسی دارند، وقت بیشتری در جهت توسعه این مهارت می‌گذارد. مهم تکمیل آموزش محتوای کتاب، مطابق با جدول بودجه‌بندی مورد توافق شورای آموزشی مدرسه است.

در این فصل با احتساب ماه‌های مفید آموزشی و در نظر گرفتن موقعیت کلاس‌های چندپایه، دوزبانه، پرجمعیت و تعطیلی پیش‌بینی نشده، بر اساس تنوع آب و هوایی در کشور، تعطیلات

نوروزی و... برای تدریس کامل هر درس فارسی حدود نه تا یازده جلسه در نظر گرفته شده است، تا معلمان با آرامش، فرصت انجام کلیه فعالیت‌ها را منطبق با اهداف بیان شده، داشته باشند. تعداد درس‌ها، ۱۷ درس با هدف تعمیق و تثبیت مطالب درسی ایجاد شده است تا سطح یادگیری به یادگیری پایا، ارتقا پیدا کند و محتوای آموزشی در ذهن و اندیشه دانش‌آموزان نهادینه گردد. زبان و ادبیات فارسی با همه اجزا و ارکان زندگی روزمره دانش‌آموزان در هم تنیده است؛ لذا با تأکید فراوان از معلمان گرامی درخواست می‌گردد با تعهد و تلاش، برای همه عناصر سازنده کتاب فارسی اهمیت قائل شوند.

فارسی چهارم، نقطه عطف پیوند روح لطیف دانش‌آموزان با مهارت‌های زبان‌آموزی است که در شکلی دل‌نشین و روان در بستر ذائقه کودکانه دانش‌آموزان این پایه، جاری می‌شود. تداوم این جریان زلال بر عهده معلمان دلسوز است که فضای انس دانش‌آموزان با زبان و ادبیات فارسی را مهیا نمایند. روش‌ها، شگردها و پیشنهادهایی که در این فصل به صورت درس به درس ارائه گردیده، تلنگری بر گستره دانش و خلاقیت معلمانی است که خالق زیبایی‌هایی شگرف در کلاس ادبیات فارسی خواهند بود.

سخنی با معلمان محترم کلاس‌های چند پایه

در نظام آموزش رسمی ما کلاس‌های شش پایه بر اساس دو دوره ابتدایی و متوسطه تا سال ۱۳۴۵ رواج داشت و از مهر ماه ۱۳۴۵ آموزش رسمی به سه دوره ابتدایی، راهنمایی و متوسطه تقسیم گردید و دوره آموزش ابتدایی پنج ساله شد؛ از سال ۱۳۹۱ با تصویب برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، نظام آموزش شش، سه، سه به اجرا در آمد و دوره ابتدایی در شش سال، سازماندهی گردید.

کلاس‌های چند پایه

از آغاز تاکنون در نظام آموزشی ما کلاس چندپایه، برنامه آموزشی مستقل از آموزش رسمی و دارای معلم و کتاب ویژه نبوده است و این خود سرآغاز پیدایی گره‌ها و مشکلات آموزشی است. مقصود از کلاس‌های چند پایه، کلاسی است با حضور دانش‌آموزان دو یا چند پایه تحصیلی که با تدریس یک معلم و در یک کلاس درس تشکیل و اداره می‌شود. در جدول زیر برخی از فرصت‌ها و چالش‌های موجود در کلاس‌های چند پایه ذکر شده است:

چالش‌ها	فرصت‌ها
<ul style="list-style-type: none"> یکسان بودن محتوای کتاب‌های درسی چند پایه با کلاس‌های تک پایه یکسان بودن جدول ساعات درسی مصوب با کلاس‌های تک پایه (۲۵ ساعت در هفته) تدریس هم‌زمان بیش از یک برنامه درسی تعدد نقش‌ها و وظایف معلم ناکافی بودن دوره‌ها و منابع آموزشی برای معلمان محدودیت زمان و کمبود وقت معلم به سبب یکسان بودن کتاب‌های درسی با کلاس‌های تک پایه مشکلات ناشی از طیف گسترده سنی شش تا پانزده سال در کلاس‌هایی با شش پایه تحصیلی حذف یا کم‌رنگ شدن تعدادی از دروس مانند هنر یا ورزش تشدید مسائل ناشی از دو زبانه بودن دانش‌آموزان در برخی از مناطق کشور 	<ul style="list-style-type: none"> درک بهتر و ارتباط مؤثر و مداوم معلم و دانش‌آموزان ارتباط مؤثر و مداوم معلم، والدین و جامعه محلی رشد عاطفی و اعتماد به نفس دانش‌آموزان رشد مهارت‌های اجتماعی، همکاری و رهبری دانش‌آموزان رشد مهارت‌های حل مسئله (حل مسائل فردی) رشد مهارت‌های زبانی دانش‌آموزان تقویت نگرش مثبت نسبت به فعالیت‌های مشارکتی فرصت تعامل گسترده بین دانش‌آموزان با سنین، تجارب و توانایی‌های متفاوت در یک کلاس استمرار موقعیت‌های یادگیری در ساعات غیررسمی برعهده گرفتن مسئولیت یادگیری خود و تبدیل شدن به یادگیرنده مستقل برعهده گرفتن مسئولیت یادگیری هم‌کلاسی‌ها در یادگیری مشارکتی، همیارانه و همتاآموزی افزایش حس مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان کاهش نیاز به یادآوری مطالب درسی سال‌های پیش

چالش‌ها	فرصت‌ها
<ul style="list-style-type: none"> مختلط بودن دختر و پسر در اغلب کلاس‌ها به خصوص در دوره دوم ابتدایی غیبت بیش از حد دانش‌آموزان در مناطق روستایی نگرش منفی در مورد آموزش چندپایه 	<ul style="list-style-type: none"> کاهش شکاف طبقاتی در بافت یا زمینه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی فراهم شدن امکان ادامه تحصیل دخترانی که به دلایل فرهنگی و نگرش خانواده‌ها قادر نیستند تحصیلاتشان را ادامه دهند. توجه به نیازهای فردی هریک از دانش‌آموزان در کلاس‌های کم جمعیت .....

از آنجا که هر کلاس چندپایه موقعیتی خاص برای هر معلم است و تحت تأثیر شرایط و بافت منطقه آموزشی، فرهنگی و جغرافیایی تغییر می‌کند، ممکن است فرصت‌ها و چالش‌های خاص خود را داشته باشد؛ بنابراین موارد دیگری را می‌توان به جدول فوق افزود.

توجه به نکات زیر در آموزش فارسی در کلاس‌های چندپایه مؤثر است :

ارتباط عمودی و افقی بین مطالب از کتاب‌های پایه سوم تا ششم، قابل توجه و منطقی است و تدریس به پایه‌های پایین‌تر، نوعی بازآموزی برای پایه‌های بالاتر است و تدریس به پایه‌های بالاتر موجب پیش مطالعه در پایه‌های پایین‌تر می‌شود.

● در صورت رعایت لحن ادبی شعر، متن درس‌ها و بخوان و ببیندش، فضای التذاذ برای دیگر دانش‌آموزان پایه‌های موجود در یک کلاس ایجاد خواهد شد.

● فعالیت‌های خواندن و نوشتن، اکثراً به صورت فعالیت‌هایی که در گروه انجام می‌شود پیش‌بینی گردیده؛ لذا فرصتی را به معلم می‌دهد تا نسبت به نظارت و هدایت فرایند آموزش هم‌زمان سایر پایه‌ها اهتمام ورزد.

● روش‌های آموزش املا به صورت‌های مختلف و خلاقانه پیشنهاد گردیده است، معلمان محترم می‌توانند در تدریس املاهای آموزشی، تمام پایه‌ها را در یک زنگ درگیر نمایند.

● صندلی صمیمیت یکی دیگر از فعالیت‌های بارز در این کتاب جهت تقویت مهارت سخن گفتن و شکوفا ساختن استعداد سخنوری و تقویت حس اعتماد به نفس در دانش‌آموزان می‌باشد، در این قسمت معلم می‌تواند با توجه به توانایی راهبری کلاس بسیاری از موضوعات کتاب مطالعات اجتماعی، هدیه‌های آسمان و حتی مباحثی از علوم و ریاضی را با این قسمت تلفیق نماید.

● ملزم کردن دانش‌آموزان به حفظ شعر حافظه آنها را تقویت خواهد کرد، در آموزش فعالیت مذکور

پیشنهاد شده هر روز چند دقیقه به صورت همخوانی مبادرت به حفظ شعر شود، دانش‌آموزان دیگر پایه‌ها هم می‌توانند در این فعالیت شرکت نمایند.

- در صورت نبود لوازم پخش صوت برای استفاده از رمزینه‌های سریع پاسخ یا متن‌های شنیداری، دانش‌آموزان پایه‌های بالاتر می‌توانند با نظارت معلم این کار را انجام دهند.
- دانش‌آموز پایه بالاتر به عنوان «معلم یار»، می‌تواند در تمرین خواندن متون، با راهنمایی و نظارت معلم که به صورت خطابی، سطرخوانی، دکلمه‌خوانی و جمله‌خوانی انجام می‌گردد، بسیار مؤثر باشد.

یکی از موضوع‌های مهم در اجرای موفق برنامه آموزش در کلاس‌های چند پایه، مدیریت درست و دقیق زمان و برنامه‌ریزی سنجیده برای این کار است. از این رو انتظار می‌رود آموزگاران گرامی با هماهنگی معاونت آموزشی و بنا بر تشخیص خود و با توجه به میزان پیشرفت فرایند یاددهی – یادگیری و توانایی فراگیران و نیز شرایط ویژه اقلیمی در اجرای بهینه و مؤثرتر آموزش گام بردارند.

ستایش خدا

اهداف

- ۱ تقویت روحیه ایمان به خدا
- ۲ توجه به یکی از مبانی باورشناختی و فرهنگ دینی (حضور خدا در همه عالم خلقت)
- ۳ تلطیف روحیه دانش آموز
- ۴ توجه به خوش آغازی به عنوان یک اصل فرحبخش در ابتدای راه
- ۵ ایجاد شوق و جاذبه در دانش آموزان

آموزش

جلسه اول

۵۰ دقیقه

تدریس درس

خوانش موزون و آهنگین فردی، جمع‌خوانی، اجرای نمایشی و دکلمه‌وار. به سبب این که صفحه ستایش، اولین برگ آغاز سفرنامه آموزش و نخستین روز زنگ فارسی و شاید آغاز مدرسه و سال تحصیلی هم باشد بنابراین شروع گیرا و جذاب، می‌تواند بهترین خاطره و برانگیزاننده‌ترین لحظه برای قدم گذاشتن در یک فضای جدید یادگیری باشد. این شعر از «پروین دولت‌آبادی»، شاعر معاصر انتخاب شده است. شاعر در این شعر قصد دارد حضور خداوند را در همه پدیده‌های عالم و همه عالم وجود، چه پدیده‌های محیط اطراف و چه وجود خود انسان بیان کند. شاعر می‌خواهد بگوید که خداوند به انسان‌ها از هر کسی نزدیک‌تر است و در تمام روشنایی‌ها و نیکی‌ها (در رنگ و بوی گل، بهار، باغ و...) می‌توان نشانه‌ای از خدا دریافت.

جلسه دوم	
۱. خوانش با لحن و آهنگ	۲۰ دقیقه
۲. درک متن	۳۰ دقیقه

خوانش با لحن و آهنگ

این شعر از موسیقی تند با ضرب آهنگ‌های کوتاه برخوردار است. این ویژگی با دنیای کودکان، کاملاً همخوانی دارد. لحن این شعر، روایی و ستایشی است. موضوع شعر هم ستایش پروردگار است. بنابراین حفظ حالت ستایشگرانه در برابر حق، با بهره‌گیری از حرکات بدن به خوانش، روح و جان و حس و حالی ویژه می‌بخشد و بر دامنه تأثیر محتوا بر شنونده می‌افزاید.

درک متن

با راهنمایی و هدایت آموزگار و همچنین گروه‌بندی، دانش‌آموزان به بحث و گفت‌وگو درباره آنچه خوانده‌اند، می‌پردازند.

فصل اول

درس اول : آفریدگار زیبایی

درس دوم: کوچ پرستوها

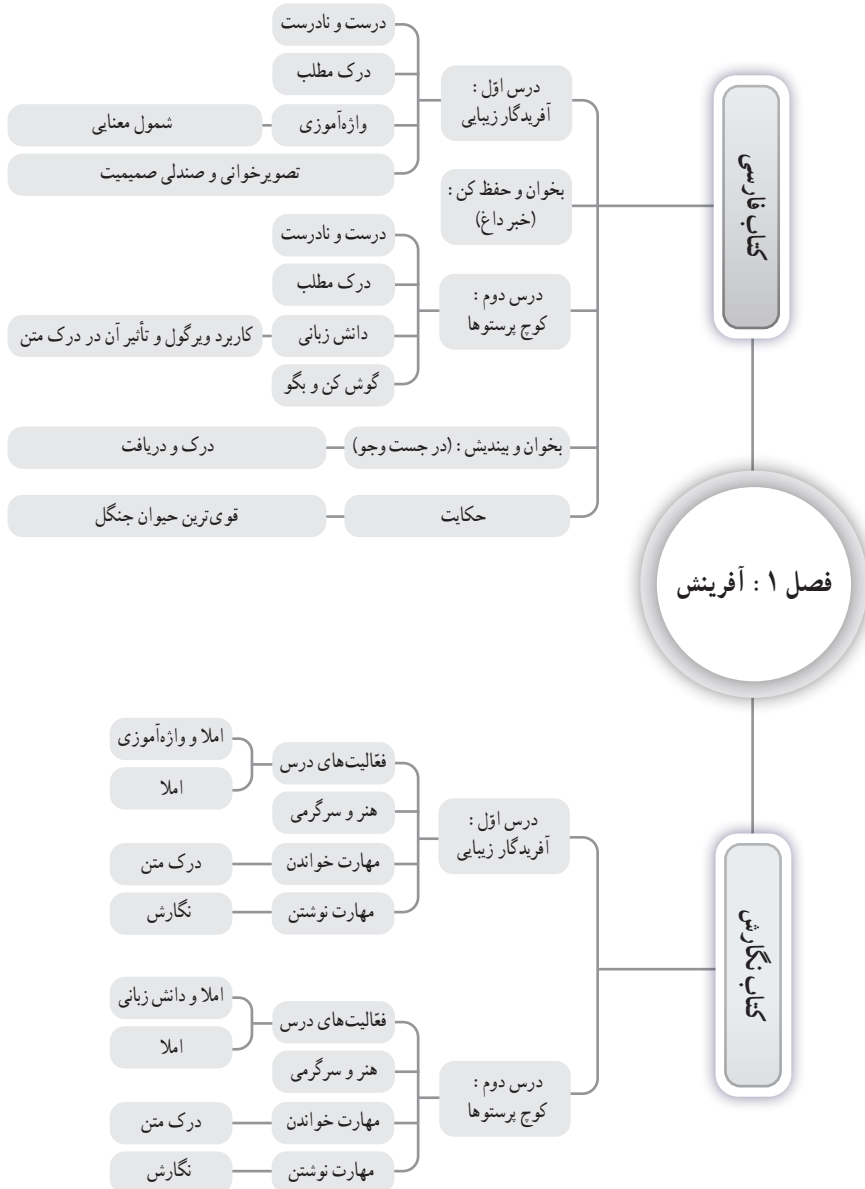
آفرینش

■ ساختار و محتوای فصل‌ها و درس‌ها در یک نگاه

ایجاد نقشه ذهنی و شبکه مفهومی

پیش از ورود به محتوای درس‌ها و آموزه‌های هر فصل، لازم است در صفحه عنوانی فصل‌ها، درنگ کنیم و فرصتی برای تأمل ایجاد کنیم. صفحه‌های عنوانی فصل‌ها در حقیقت، ایستگاهی هستند که ما در آن توقف می‌کنیم و موضوع و مفهوم کلی عنوان فصل را بهانه تفکر و تأمل قرار می‌دهیم. عنوان فصل، هسته مرکزی شبکه مفهومی و نقشه ذهنی ما را تشکیل می‌دهد. هر یک از درس‌ها، حکایت، بخوان و بیندیش و شعرخوانی، پرتوهای معنایی آن شبکه مفهومی فصل را کامل می‌کنند. ایجاد فرصت و گفت‌وگو درباره کشف ارتباط میان عنوان فصل و درس‌ها و دیگر عناصر محتوایی یک فصل، به معلم کمک می‌کند آموزش را بر پایه یک نقشه و طراحی، ارائه نماید و ارتباط بخش‌های مختلف فصل را به خوبی تبیین کند. این کار به ذهن دانش‌آموزان جهت و انسجام می‌بخشد و درک و دریافت محتوای فصل و ارتباط درس‌ها و اجزای محتوایی را آسان می‌سازد. بنابراین، پیش از آغاز آموزش در هر فصل، ترسیم نمودار شبکه مفهومی برای ایجاد نقشه ذهنی یاددهی – یادگیری، گام بسیار با ارزشی است.

طراحی واحدهای یادگیری فصل اول

اهداف فصل اوّل

- ۱ آشنایی با آفرینش و تأمل در آن
- ۲ تقویت مهارت روخوانی
- ۳ تقویت مهارت درک متن و بهبود سواد خواندن
- ۴ تقویت توانایی حفظ شعر
- ۵ تقویت مهارت رونویسی، املا و نگارش
- ۶ تقویت مهارت سخن گفتن و درک ارتباط منطقی بین تصاویر
- ۷ تقویت دقت دیداری
- ۸ تقویت تمرکز شنیداری
- ۹ پرورش علاقه‌مندی به زیبانویسی
- ۱۰ توسعه شبکه‌وارزگانی دانش‌آموزان
- ۱۱ تقویت تفکر منطقی نسبت به جهان هستی و آفریده‌ها و نعمت‌های خداوندی

درس اول

آفریدگار زیبایی

اهداف

- ۱ تقویت تأمل و تفکر با معرفی برخی از نمونه‌های زیبای طبیعت
- ۲ تقویت مهارت شکرگزاری و پاسداری از آفریده‌های خدا
- ۳ طبقه‌بندی واژگان ذهنی دانش‌آموز با درک رابطه شمول معنایی
- ۴ تقویت دقت دیداری و تفکر با فعالیت تصویرخوانی
- ۵ تقویت مهارت‌های زبانی با انجام فعالیت‌های خوانداری و نوشتاری
- ۶ یادگیری و تمرین زیبا نویسی
- ۷ تقویت مهارت درک متن
- ۸ تقویت مهارت سخن گفتن

جلسه اول	
۱. تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲. درک متن	۲۰ دقیقه

توجه: این زمان‌بندی، پیشنهادی است و شامل آماده‌سازی کلاس و جمع‌بندی پایان وقت نیز می‌شود.

اروش‌های پیشنهادی تدریس

گردش علمی، بحث گروهی، قضاوت عملکرد، الگوی ساخت‌گرایی

الگوی ساخت‌گرایی

در الگوی ساخت‌گرایی، دانش‌آموزان پس از تعامل مستقیم با تجارب خود در محیط یادگیری به آموزش فعال می‌پردازند؛ به جمع‌آوری داده‌ها، استدلال و داده‌پردازی‌های هوشمندانه، ساخت الگوهای ذهنی و اکتشاف فردی دست می‌زنند؛ با مدیریت شخصی محیط یادگیری و مسئولیت‌پذیری نسبت به گروه به انجام تکالیف یادگیری معنی‌دار و دانش‌پروری اقدام می‌کنند و در پایان، خود مفهوم مورد نظر را شکل می‌دهند.

یکی از مهم‌ترین نکات برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده هدفمند از حواس پنج‌گانه است. مهم‌ترین ابزاری که دانش‌آموزان برای شناخت پیرامون خود دارند، حواس آنهاست که معلم باید آن را پرورش دهد، به طوری که نگاه کردن دانش‌آموزان به پدیده‌های اطرافشان با یک انسان معمولی متفاوت باشد، یا دقت گوش دادن آنها به گونه‌ای دیگر باشد. لازم است همکاران محترم در استفاده از روش‌های تدریس همواره به پرورش حواس پنج‌گانه دانش‌آموزان توجه داشته باشند.

تذکر مهم: در کل مراحل این الگو به هیچ وجه مستقیماً به خالق آفریده‌ها اشاره نکنید؛ چنان که دیدید در متن درس هم اشاره مستقیمی به این موضوع نشده است. شما فقط نمونه‌هایی از آنچه در طبیعت است را مثال می‌زنید، دانش‌آموزان خود با الگوی ساخت‌گرایی باید به این نتیجه برسند که خداوند خالق این نظم و زیبایی‌هاست.

مراحل اجرای الگوی ساخت‌گرایی

- ۱) درگیر کردن : حس کنجکاوی و علاقه دانش‌آموزان را نسبت به طبیعت و آفریده‌های خدا با طرح یک سؤال جالب، نشان دادن فیلم از مناظر زیبا و شگفتی‌های آفرینش و یا قرار دادن بچه‌ها در محیط طبیعت (بوستان، دشت و...) برانگیزید. طراحی این مرحله با ایجاد هیجان و انگیزه شکل می‌گیرد.
- ۲) کاوش : در این مرحله دانش‌آموزان را در یک حیطه فعالیت مشخص شده به تفکر آزاد وادار کنید. پیشنهاد می‌شود کار را به صورت گروهی دنبال کنید.

مثال :

الف) بچه‌ها این فیلم یا تصویر یا صحنه طبیعت را با دقت مشاهده کنید و موارد مهم را یادداشت‌برداری نمایید.

ب) بچه‌ها لطفاً در گروه درباره آنچه در طبیعت می‌بینید، بحث و تبادل نظر نمایید و یادداشت‌ها را مرور کنید.

ج) اگر نیاز به رسم تصویر، نمودار، جدول و ... هست؛ در گروه به این فعالیت بپردازید.

نقش معلم با طرح سؤالات تفکر برانگیز در گروه‌ها، اهمیت بسیار دارد.

- ۳) توصیف : از هر گروه یک نفر را انتخاب کنید تا به توصیف مشاهدات گروه بپردازد. دانش‌آموزان برای این توصیف می‌توانند از برگه‌های یادداشتی که در مرحله قبل کامل شده استفاده نمایند.

- ۴) شرح و بسط : در این قسمت دانش‌آموزان پس از جمع داده‌ها و توصیف آنها، یک مرحله فراتر می‌روند و با تفکر و تعمق در مورد آنچه بررسی کردند، در ذهن خود به نتیجه‌گیری رسیده و مطالب و مفاهیم اصلی درس را بیان می‌کنند.

خوانش متن

با استفاده از رمزینۀ سریع پاسخ، متن درس را برای دانش‌آموزان پخش کنید. توجه دانش‌آموزان را به رعایت صوت، لحن، آوا و تکیه‌گاه متن جلب کنید؛ بدیهی است دانش‌آموزان با الگوبرداری از خوانش متن و تمرین روخوانی به مهارت رعایت لحن متناسب با متن دست می‌یابند.

درک متن

سؤالات درک متن درس در دو قسمت طراحی شده است :

الف) بخش اول (درست و نادرست) درک اطلاعات آشکار متن را می‌سنجد. نکته بسیار مهم این

است که هر دانش‌آموز خود به سؤال پاسخ دهد. برای این کار، پیشنهاد می‌شود هر دانش‌آموز علائمی در اختیار داشته باشد و در موقع طرح سؤال (درست و نادرست) از آنها استفاده کند. مثال: در رنگ هنر آدمک‌هایی به رنگ سبز و قرمز با مقوای بسازند و به نی وصل کنند. اگر جمله‌ای که می‌خوانید درست بود، دانش‌آموز آدمک سبز را بلند کند و اگر جمله، نادرست بود، از آدمک قرمز استفاده کند.

ب) بخش دوم سؤالات درک مطلب است. در بخش درک مطلب، پرسش‌هایی طرح شده‌اند که کلیه سطوح درک متن را شامل می‌شوند. در پاسخ به سؤال‌های استنباطی لازم است دانش‌آموزان از فضای متن فراتر رفته و از دانش گذشته خود استفاده کنند و به این ترتیب خلأهای متن را پر کنند. به عبارت دیگر برای پاسخ به سؤال‌های استنباطی دانش‌آموزان باید اطلاعات متن را با دانش پیشین خود درباره موضوع تلفیق کنند تا بتوانند به استنباط برسند.

در هر درس یک سؤال در درک مطلب خالی گذاشته شده است. یکی از روش‌های فراشناختی در تقویت درک متن، طرح سؤال از متن است؛ بنابراین پرداختن به این سؤال در افزایش درک متن دانش‌آموزان بسیار مؤثر است؛ لذا توصیه می‌شود به طرح یک پرسش اکتفا نشود و سؤال‌های متعددی بیان گردد. اهمیت درک متن و مسئله ضعف دانش‌آموزان ایران در درک متن، ایجاب می‌کند یک سوم از وقت کلاس به آموزش آن اختصاص داده شود. لازم است توجه شود که تمامی دانش‌آموزان به سؤال‌ها پاسخ دهند. برای این منظور باید ابتدا به آنها زمان دهیم تا فکر کنند و به سؤال‌ها پاسخ دهند.

تذکر مهم: لازم است معلمان محترم سطوح درک متن را بشناسند و نمونه سؤال‌هایی برای آنها طراحی کنند تا کاملاً بر این حوزه مسلط شوند. مطالب بخش «مهارت خواندن» در فصل اول به روشن شدن مطلب بسیار کمک می‌کند.

جلسه دوم	
۱. واژه‌آموزی	۲۵ دقیقه
۲. تمرین خواندن (روخوانی)	۲۵ دقیقه

واژه‌آموزی

هدف از واژه‌آموزی این درس ایجاد نظم ذهنی و طبقه‌بندی واژگان است که با استفاده از روابط معنایی واژگان انجام می‌شود. در این درس از رابطه‌ی شمول معنایی استفاده شده است. زمانی که مفهومی بتواند یک یا چند مفهوم دیگر را شامل شود بین آنها رابطه‌ی شمول معنایی برقرار خواهد بود؛ مثلاً مفهوم واژه «گل»، واژه‌های «لاله»، «سنبل»، «میخک» و جز آن را در برمی‌گیرد یا مفهوم واژه «پرند»، شامل «گنجشک»، «کبوتر»، «عقاب» و غیره می‌شود.

برای فعالیت واژه‌آموزی پیشنهاد می‌شود دانش‌آموزان گروه‌بندی شوند. بعد از اینکه گروه‌بندی انجام شد، حوزه‌های مختلف واژگانی را برای هر گروه، تعیین کنید، مثلاً گروه تلاش، همه‌ی واژه‌هایی را که شمول معنای واژه «درخت» می‌شوند را روی کارت‌هایی بنویسند و آنها را دسته‌بندی نمایند. ممکن است شما دسته‌های واژه‌ها را به صورت کارت از قبل آماده کرده باشید و بین گروه‌ها توزیع نمایید و یا فقط به کشیدن نمودار از سوی گروه‌ها روی یک برگه کار (آزمون عملکردی) بسنده کنید. مهم این است که واژه‌آموزی به بهترین شکل اتفاق بیفتد. سپس نمایندگان گروه‌ها، نمودارها و کارت‌های دسته‌بندی خود را روی تابلو به بقیه‌ی گروه‌ها نشان می‌دهند. در انتها با ارجاع دادن بچه‌ها به کتاب درسی، این فعالیت را می‌توان در کلاس تکمیل کرد.

تمرین خواندن

یکی از ارکان مهم زبان‌آموزی مهارت خواندن است. خواندن از دو منظر روخوانی و درک مطلب قابل

بررسی است. دانش‌آموزان در پایه سوم تمرین‌های قابل توجهی جهت بهبود کیفیت خوانش خود انجام داده‌اند. شایسته است معلمان پایه چهارم با توجه به پیوستگی محتوای کتب درسی فارسی و با در نظر گرفتن تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان از قبیل شرایط جسمانی، آمادگی ذهنی، رشد عاطفی و پرداختن هم‌زمان به مهارت‌های دیگر زبان آموزی، به تقویت مهارت خواندن دانش‌آموزان همت بگذارند.

جلسه سوم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۱)	۲۵ دقیقه
۲. خواندن با لحن مناسب	۲۵ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۱): املا و واژه‌آموزی

ابتدا دانش‌آموزان به صورت انفرادی به سه پرسش این قسمت از کتاب نگارش پاسخ دهند؛ سپس در گروه به بررسی و تصحیح پاسخ‌های خود بپردازند، در پایان بررسی کلی توسط معلم به عمل آید. در تمرین دوم اشاره به این نکته ضروری است که املا یکی از جلوه‌های مکتوب زبان است و زبان یک مهارت است و مهارت جز از راه تمرین و تکرار به دست نمی‌آید. تأکید معلمان بر واژه‌های دارای ارزش املائی، دانش‌آموزان را به سمت شناسایی درست واژه‌ها رهنمون می‌سازد. تمرین سوم این صفحه به فعالیت واژه‌آموزی می‌پردازد.

خواندن با لحن مناسب

چنان که در فصل اول ذکر شد، روخوانی گام‌هایی دارد؛ یکی از گام‌های اول آن، خواندن درست و روان یک متن است. گام بعدی روخوانی، رعایت لحن و آهنگ متن با توجه به شرایط موجود و متناسب با فضای حاکم بر متن است. در کلاس‌های درس معمولاً به روخوانی صحیح متن توجه می‌شود و چگونگی لحن و آهنگ آن آموزش داده نمی‌شود؛ لذا آموزش خواندن ناتمام رها می‌شود. برجسته‌سازی ظرفیت موسیقایی و آهنگ کلام و لحن در خوانش متن به رشد و پرورش هوش موسیقایی دانش‌آموزان کمک می‌کند.

برای رفع این مشکل از سال گذشته در فارسی سوم بر آموزش لحن خواندن تأکید شد و در آموزش دروس فارسی چهارم نیز در هر درس، یک جلسه به آموزش خواندن با لحن و آهنگ مناسب اختصاص

می‌یابد. برای آموزش لحن، ابتدا از چهار دانش‌آموز که لحن خواندن متفاوتی دارند، بخواهید بند اول درس را به ترتیب بخوانند و دیگران کتاب را ببندند و فقط بادقت گوش کنند. به این ترتیب توجه دانش‌آموزان به لحن‌های مختلف به هنگام خواندن و تفاوت آن در اثرگذاری بر شنونده جلب می‌شود. در ادامه به دانش‌آموزان بگویید که هر متن، لحن و آهنگ خاصی دارد. استفاده از صوت موجود در رمزینۀ سریع پاسخ درس، در آموزش لحن مؤثر است. خواندن با لحن مناسب مهارتی است که با گوش دادن به الگوی مناسب و تمرین و تکرار حاصل می‌شود.

متن درس اول یک متن توصیفی است. در خواندن چنین متن‌هایی باید به نکات زیر توجه داشت:

- در لحن توصیفی آهنگ کلام، معمولاً نرم است و آرامشی خاص دارد.
  - لحن توصیف یک بخش می‌تواند در کنار لحن توصیف بخش دیگر کامل شود. یعنی توصیف زیبایی‌های چیزی با توصیف زشتی‌ها متفاوت است.
  - به هنگام خواندن، دقت نظر و عنصر تخیل نقشی مهم دارند.
  - این لحن از نظر معنای کلی آهنگ سخن به لحن روایی نزدیک است.
- نکاتی که به طور کلی در خواندن متن با لحن مناسب مهم هستند، عبارت‌اند از:

۱) در لحن روایی از تک‌لحنی خواندن متن پرهیز کنید و به تناسب شخصیت‌ها به تغییرات مناسب آهنگ توجه کنید.

۲) رعایت سرعت مناسب خواندن در تأثیرگذاری، مهم است.

۳) با رعایت دقیق فراز و فرودهای آوایی متناسب با جریان داستان، حالت کشش و انتظار در شنونده برانگیخته می‌شود و با ایجاد گسست‌های آوایی و وصل و درنگ‌های مناسب، او را به گوش دادن ترغیب می‌کنیم.

۴) واژه‌هایی را که می‌خواهید تأثیرگذار باشند، برجسته کنید. این کار با رعایت «تکیه» محقق می‌شود.

۵) بهتر است در میانه متن‌ها، حرف (و) به صورت ُ خوانده شود تا امتداد آوایی کلام حفظ شود، به عنوان نمونه در خط پنجم درس «اول بهار زیبا و دل‌انگیز قلم به دست گرفت.» این مطلب از اهمیت زیادی برخوردار است که متأسفانه در کلاس کمتر به آن توجه می‌شود. رعایت این نکته در خواندن شعر نیز ضروری است.

۶) مکث کردن از ابزارهای زیبایی لحن در خواندن است که باید به آن توجه شود؛ مکث به موقع و متناسب با جریان آوایی، بر زیبایی خواندن تأثیر می‌گذارد.

جلسه چهارم

۵۰ دقیقه

تصویرخوانی و صندلی صمیمیت

تصویرخوانی و صندلی صمیمیت

سال گذشته دانش‌آموزان، سطوحی از فرایند درک تصاویر و سخن گفتن منسجم و پرهیز از پراکنده‌گویی را تمرین کرده‌اند. در تثبیت اهداف این فعالیت، که وجه برجسته آن تقویت مهارت سخن گفتن است، دانش‌آموزان به خوانش تصویر (تصویرخوانی) می‌پردازند. تصاویر انتخاب شده به گونه‌ای است که دانش‌آموزان را به تفکر واهی دارد تا لایه‌های عمیق‌تر پیام تصویر را کشف کنند و همچنین موجب خلاقیت آنها در بیان مطالب از جنبه‌های مختلف می‌شود.

در آموزش این فعالیت دانش‌آموزان در گروه به بیان دیدگاه‌های خود در مورد تصویر می‌پردازند. بعد از ایجاد فضای بارش مغزی در خصوص تصویرخوانی، دانش‌آموز روی صندلی صمیمیت قرار می‌گیرد و با توجه به مراحل سخن گفتن، مطالب خود را بیان می‌کند.

از آنجایی که این فعالیت در تقویت تفکر و مهارت سخن گفتن دانش‌آموزان اهمیت زیادی دارد یک جلسه کامل آموزشی به آن اختصاص داده شده است. اختصاص یک جلسه به یک فعالیت اهمیت آن را برجسته می‌کند؛ لذا شایسته است همکاران محترم از اختصاص جلسات درس فارسی به سایر دروس خودداری کنند و توجه داشته باشند که در جلسه‌های درس فارسی، مهارت‌هایی به دانش‌آموزان آموزش داده می‌شود که در موفقیت آنها در زندگی اجتماعی، بسیار مؤثر هستند.

جلسه پنجم

۳۰ دقیقه

۱. فعالیت‌های نوشتاری (۲)

۲۰ دقیقه

۲. تمرین خواندن

فعالیت‌های نوشتاری (۲) : املا

دو پرسش این قسمت مربوط به آموزش املا است. ابتدا پرسش این صفحه به صورت انفرادی توسط

دانش‌آموزان به انجام برسد. سپس در گروه به تصحیح فعالیت خود بپردازند، در پایان بررسی کلی توسط معلم به عمل آید.

تمرین خواندن

از دانش‌آموزان بخواهید متن درس را صامت خوانی کنند. هنگام خواندن حتماً با انگشت خط و مسیر خواندن را نشان دهند. به دانش‌آموزان پیاموزید بین حرکت چشم و حرکت دست خود هماهنگی ایجاد کنند؛ این کار به تقویت تمرکز آنان می‌انجامد.

جلسه ششم	
۱. املا	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۳): تمرین خوشنویسی از صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

املا

املا نویسی یک مهارت است که جز از راه تمرین و تکرار به دست نمی‌آید. در این درس روش آموزشی املا مبتنی بر حافظه دیداری پیشنهاد می‌گردد. یک «نشانه» انتخاب کنید. از دانش‌آموزان بخواهید واژه‌هایی از متن درس را که دارای آن نشانه هستند، پیدا کنند. در این تمرین شما فقط صدای آن حرف را به دانش‌آموزان بگویید و تشخیص شکل صحیح آن را به عهده دانش‌آموز بگذارید. سپس واژه‌ها توسط دانش‌آموزان روی تخته نوشته شود (املا ی پای تخته‌ای).

فعالیت‌های نوشتاری (۳): تمرین خوشنویسی از صفحه هنر و سرگرمی

انتخاب قلم مناسب برای تحریر و رعایت ۳۰ تا ۴۰ سانتی متر فاصله چشم برای تمرین خط و کسب آموزش لازم، برای تسلط بر زیانویسی ضروری است. نظارت بر تمرین خط تحریری از طرف معلم تأثیر بسزایی در پیشرفت دانش‌آموزان در این زمینه دارد و بازخوردهای کتبی معلم با خط خوش و خوانا نقش مهمی دارد. حتماً تا پایان سال تحصیلی برای

هر دانش‌آموز یک یا دو پیام مثبت در بخش خوشنویسی هنر و سرگرمی بگذارد.

مثال :

- به به! چه خطّ زیبایی!
- از دیدن خطّ زیبای تو لذّت می‌برم.
- تلاش تو برای زیبا نوشتن قابل تقدیر است.
- آفرین! چه خطّ قشنگی!

جلسه هفتم	
۱. ارزشیابی از فعالیت‌های درس	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۴) : جدول صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

ارزشیابی از فعالیت‌های درس

استفاده از فهرست مشاهدات (چک‌لیست)، شیوه‌ای است که می‌توانید در مورد حدود آموخته‌های دانش‌آموز یا گروهی از آنان بر مبنای عناصر پنج‌گانه جدول هدف‌گذاری برنامه درسی، قضاوت کنید. این یادداشت‌ها به شما این امکان را می‌دهد تا در برنامه تدریس خود میزان حصول به هدف‌های آموزشی را تعیین کنید و بر اساس این اطلاعات فرایند تدریس خود را بازنگری نمایید. چگونگی تنظیم فهرست مشاهدات به شما بستگی دارد و نیاز نیست برای همه درس‌های فارسی چک‌لیست داشته باشید بلکه بر حسب ضرورت در بعضی از دروس از آن بهره می‌برید.

در ادامه یک نمونه فهرست مشاهدات (فردی) مربوط به درس اول می‌آید :

<p>بسمه تعالی</p> <p>فهرست مشاهدات (چک لیست)</p> <p>نام و نام خانوادگی : درس اول فارسی «آفریدگار زیبایی» پایه : چهارم</p>				
علائم قراردادی				
آموزشی	انتظارات معلم از دانش آموزان			
	خیلی خوب	خوب	قابل قبول	نیازمند آموزش
تقویت تفکر و تعقل	۱. در تکمیل واژه آموزی طبقه بندی ذهنی واژگانی دارد.			
	۲. در فعالیت تصویرخوانی و صندلی صمیمیت در سخن گفتن انسجام را رعایت می کند.			
	۳. از طریق درس پیام های شنیداری، دیداری و خوانداری قدرت استدلال منطقی دارد.			
تقویت ایمان، باور و علاقه	۱. به انجام کارهای گروهی علاقه مند و به مشارکت نگرش مثبت دارد.			
	۲. به شعر بخوان و حفظ کن علاقه نشان می دهد.			
	۳. در تصویر خوانی به بیان مناسب و مؤثر احساسات خود می پردازد.			
علم	۴. به نعمت ها و آفریده های خدا ارجح می گذارد.			
	۱. جایگاه ویرگول در جملات را درست تشخیص می دهد.			
	۲. معانی واژگان جدید درس را می شناسد.			
اخلاق	۳. در مورد هستی و آفرینش خدا مطالب و مفاهیم را می داند.			
	۴. با ساختار شعر و نظم و نمونه های آن آشناست.			
	۵. شیوه های خواندن، نوشتن، گوش دادن و سخن گفتن را می شناسد.			
عمل	۱. نسبت به شکرگزاری از آفریده های خداوند پایبند است.			
	۲. به ارزش های اخلاقی در کار گروهی توجه دارد.			
	۳. احترام به معلم و هم کلاسی ها را رعایت می کند.			
	۱. نمادهای خطی را خوب تشخیص داده و املا می نویسد.			
	۲. به متن درس و گفته های معلم خوب گوش می کند.			
	۳. در بحث و گفت وگوها و درست و نادرست ها شرکت دارد.			
	۴. هنگام خواندن تمرکز داشته و به درک متن می رسد.			
	۵. توانایی منسجم نوشتن در فعالیت های نوشتاری را دارد.			
	۶. خوانا و زیبا می نویسد.			

فعالیت های نوشتاری (۴) : جدول صفحه هنر و سرگرمی

حل جدول در حقیقت بهره گیری از شگرد «بازی و یادگیری» است که علاوه بر ایجاد فضای سرگرمی، بر دانش و اطلاعات دانش آموزان نیز می افزاید.

جلسه هشتم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۵)	۳۰ دقیقه
۲. بخوان و حفظ کن	۲۰ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۵): درک متن

این صفحه به مهارت درک متن اختصاص یافته است. تفاوت این بخش با کتاب فارسی، تولید کتبی براساس یافته‌های ذهنی می‌باشد. دانش‌آموزان پس از خواندن متن به سؤالات پاسخ می‌دهند و ذهنیات خود را به رشته تحریر در می‌آورند. مطلبی که بسیار اهمیت دارد این است که در فضای سکوت کامل هر دانش‌آموز، خود متن را صامت‌خوانی کند و پاسخ سؤالات را بنویسد. برای بررسی پاسخ دانش‌آموزان پاسخ یک سؤال را پنج تاده نفر از آنها از روی نوشته خود بخوانند. پاسخ شفاهی به هیچ وجه در این بخش پذیرفته نشود؛ آنها باید یاد بگیرند چگونه پاسخ خود را به رشته تحریر در آورند و با دقت پاسخ دهند.

بخوان و حفظ کن

بخوان و حفظ کن، شعر زیبایی از خانم شکوه قاسم‌نیا است که مضمون آن درباره فصل پاییز است. خوب خواندن شعر برای دانش‌آموزان تأثیر مثبتی دارد. به‌طور کلی شعر را باید اجرا کرد و خواندن به تنهایی برای نشان دادن تمامی زیبایی‌های شعر کافی نیست. عباس یمنی شریف معتقد است: «اگر کودک در برابر شعر این سه عکس‌العمل را داشته باشد شعر به خوبی به او عرضه شده است»:

۱ لذت و شور و شغف

۲ کنجکاوی و اکتشاف

۳ عمیق شدن فهم و ادراک

شعرهای بخوان و حفظ کن اگر به‌صورت گروهی خوانده شود و تقریباً در اکثر جلسات فارسی به‌صورت تفتنی، جمع‌خوانی شود، راحت‌تر حفظ خواهد شد. نوشتن شعرها و معنی آن ضرورت ندارد بلکه درک و رساندن پیام شعر مهم است.

جلسه نهم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۶)	۳۰ دقیقه
۲. املا	۲۰ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۶): نگارش

فعالیت این صفحه، یادآوری مراحل نوشتن بند است که دانش‌آموزان در پایه سوم آن را فرا گرفته‌اند. به همکاران محترم پایه چهارم توصیه می‌شود هفته صفحه نگارش کتاب فارسی سوم ابتدایی را به همراه مطالب کتاب راهنمای معلم آن مطالعه کنند.

سال گذشته دانش‌آموزان مطالب زیر را آموختند:

- آشنایی با بند به لحاظ ساختاری و معنایی
- اولین گام نوشتن یعنی انتخاب موضوع
- خرد کردن موضوع کلی
- آشنایی با جمله موضوع
- منسجم نوشتن

املا

املا یک مهارت زبانی است که بر اساس نمادها و نشانه‌های خط و قواعد دستور زبان، کار انتقال زبان گفتاری را به زبان نوشتاری به عهده دارد. یادگیری صحیح املا تنها از طریق حفظ طوطی‌وار واژه‌ها حاصل نمی‌شود، به همین دلیل آموزش املا حائز اهمیت است. پس از اتمام جلسات تدریس هر درس یک املا پایانی شامل دو بخش برگزار نمایید.

در بخش اول، املاي تفریری اجرا می‌شود. متنی را تهیه کنید و با رعایت نکات مربوط به شمرده خوانی، رعایت صدای متعادل، عدم حرکت اضافی در کلاس و ... به بچه‌ها دیکته بگویید.

در بخش دوم و پشت همان برگه، به صلاحدید خود و بر اساس توانایی دانش‌آموزان، چند فعالیت املايی طراحی کنید تا بچه‌ها به آنها پاسخ دهند. مجموعه این دو بخش یک واحد کار املا را شکل می‌دهد.

درس دوم

کوچ پرستوها

اهداف

- ۱ توجه دادن به یکی از شگفتی‌های عالم خلقت، کوچ پرستوها
- ۲ ایجاد فرصتی برای تفکر دربارهٔ آفریده‌های خدا
- ۳ ایجاد نگرش مثبت به مطالعهٔ نوشته‌ها و قصه‌های ساده
- ۴ آشنایی با کاربرد ویرگول و تأثیر آن در درک متن
- ۵ تقویت مهارت گوش دادن و سخن گفتن
- ۶ تقویت حافظهٔ شنیداری در دانش‌آموزان
- ۷ تقویت مهارت درک متن و مهارت نوشتن با انجام فعالیت‌های نوشتاری
- ۸ توجه به حکایات و مثل‌ها برای تقویت درک متن

جلسه اول	
۱. تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲. درک متن	۲۰ دقیقه

روش‌های پیشنهادی تدریس

قصه‌گویی، نمایش خلاق

نمایش خلاق

نمایش خلاق فعالیت سازمان‌یافته‌ای است که کودک از طریق بازی به ایفای نقش خودجوش و خلاق می‌پردازد و در آن خود را کشف و درک می‌کند و می‌سازد. در این روش دانش‌آموزان پس از شنیدن و یا خواندن داستان، خودشان امکانات، صحنه، شخصیت‌ها و گفت‌وگوها را همان لحظه خلق می‌کنند. برای اجرای این روش مراحل زیر انجام می‌شود:

۱) هر کس متن درس را جداگانه و با چشم مطالعه کند. متن درس در حقیقت همان مرحله انتخاب قصه مناسب است.

۲) دانش‌آموزان را در گروه قرار دهید تا پس از بحث و گفت‌وگو تصمیم بگیرند که کدام قسمت‌های داستان را می‌خواهند نمایش دهند و این قسمت‌ها چه حوادثی را در بر می‌گیرند. هر یک از این حوادث، یک پرده نمایش را تشکیل می‌دهند.

۳) در این مرحله توجه دانش‌آموزان را به نقش‌هایی که شخصیت‌ها بر عهده دارند، جلب کنید تا بازیگران نقش‌ها تعیین شوند.

در متن درس «کوچ پرستوها» هیچ کدام از شخصیت‌ها گفت‌وگوی متنی ندارند و قسمت خلاقانه کار اینجاست که بچه‌ها به خلق موقعیت و تولید گفت‌وگو، بین پرستوها می‌پردازند. استفاده از ساده‌ترین امکانات مثلاً کاغذ به جای بال و... به زیبایی کار می‌افزاید.

۴) دانش‌آموزان به ایفای نقش پرداخته، سر جای خود برمی‌گردند.

۵) سپس بخش مهم بحث و مناظره بر روی نقش‌ها و نتیجه‌گیری از محتوا و پیام داستان و نمایش شروع می‌شود. از این قسمت در بحث ارزشیابی نیز می‌توانید بهره ببرید.

۶ نقش شما در ارزیابی از نمایش خلاق روشن سازی زوایای مختلف نمایش، هدایت بحث دانش آموزان در یک مسیر و جلوگیری از پاره ای انتقادات غیر عادلانه تماشاگران است.

یکی از نکات جالب بازسازی قصه «کوچ پرستوها» به صورت نمایش خلاق، تکرار دوباره همان نمایش به وسیله بازیگران دیگر در جلسات بعدی است که دانش آموزان نه تنها از تماشای آن خسته نمی شوند بلکه حتی با هیجان بیشتر که با نوعی قضاوت و سنجش همراه است عملکرد گروه های دیگر را با هم مقایسه می کنند.

درک متن

توضیحات مربوط به درک متن، در قسمت های پیشین بیان شده است.

جلسه دوم	
۲۰ دقیقه	۱. دانش زبانی
۳۰ دقیقه	۲. تمرین خواندن (روخوانی)

دانش زبانی

نکته آموزشی درس، برجسته کردن نقش علائم نگارشی در انتقال معناست؛ به عبارت دیگر هدف این است که توجه دانش آموزان را به علائم نگارشی و تأثیر و کارکردهای آنها به عنوان ابزارهایی برای درک متن معطوف کنیم. در این درس، نقش درنگ نما (ویرگول) مورد تأکید است اما شما می توانید متنی مبتنی بر محتوای درس تهیه کنید و در اختیار گروه ها بگذارید تا جایگاه علامت ویرگول و سایر علائم نگارشی را که سال های گذشته آموخته اند، تشخیص داده و در جای مناسب قرار دهند.

دانستنی هایی برای معلم

درنگ نما (ویرگول) نشانه مکث یا درنگی کوتاه و تابع لحن کلام است و در موارد ذیل به کار می رود :
الف) در بین عبارت ها و جمله های غیرمستقلی که با هم یک جمله کامل می سازند.
مثال : این همه خلف وعده، از شما بعید بود.

ب) بعد از یک عبارت قیدی در آغاز جمله

مثال : بالاخره، به مقصود خود رسید.

ج) در مورد واژه یا عبارتی که به عنوان توضیح، به صورت عطف بیان یا بدل و قید در ضمن جمله یا عبارت دیگر آورده می شود.

مثال : احمد، برادر مسعود آمد.

د) جدا کننده عبارت های توضیحی

مثال : مستطیلی است به طول ۲۰ متر، به عرض ۱۴ متر

هـ) در پایان جمله های ناقص پیرو

مثال : چو بد کردی، مباش ایمن ز آفات.

و) هرگاه واژه هایی از یک نوع دستوری یا همپایه، جفت جفت با هم بیایند.

مثال : شب و روز، تنها یا در جمع، آشکار و نهان، ذکر خدا می کرد.

ز) گاه در آغاز و پایان جمله دعایی و معترضه

مثال : علی، علیه السلام، می فرماید: ...

ح) بعد از هر یک از اعضای رشته ای از واژه ها یا اعداد یا حروف

مثال : محصولات این ناحیه گندم، جو، پنبه، ارزن، غلات و میوه است.

ط) به منظور جدا کردن بخش های یک نشانی یا مرجع و مأخذ یک نوشته

مثال : نیشابور، شهرک فرهنگیان، خیابان غزالی، کوچه ناهید، پلاک ۱۰

ی) هرگاه چند واژه در جمله دارای نقشی مشترک باشند دو تایی آخر را با حرف «و» به هم می پیوندند

اما بقیه را با علامت ویرگول (،).

مثال : علی، حسین، داریوش و احمد آمدند.

تمرین خواندن (روخوانی)

باید تمرین خواندن در کلاس طوری برنامه ریزی شود که به یک خواندن غیرفعال تبدیل نشود. در

این حالت به جای یادگیری مطالب و درک متن فقط بازشناسی مطلب مورد خواندن اتفاق می افتد.

در کتاب راهنمای معلم پایه سوم صفحه ۷۸ «خواندن خطابی» پیشنهاد شده است.

جلسه سوم	
۲۵ دقیقه	۱. فعالیت‌های نوشتاری (۱)
۲۵ دقیقه	۲. خواندن با لحن مناسب

فعالیت‌های نوشتاری (۱) : املا و دانش زبانی

پاسخ سؤال ۳ : روزی مبینا، زهرا، هانیه و مریم در حیاط مدرسه نشسته بودند. مریم گفت: «امروز زنگ آخر کلاس نمی‌رویم.» زهرا پرسید: «چرا؟» هانیه گفت: «مگر نمی‌دانی؟ قرار است برای مراسم جشن ولادت حضرت محمد(ص) به سرای محله برویم.»

جلسه چهارم	
۲۵ دقیقه	۱. گوش کن و بگو
۲۵ دقیقه	۲. املا

گوش کن و بگو

فعالیت «گوش کن و بگو» در جهت تقویت تمرکز و درک شنیداری است. برای انجام آن لازم است فایل صوتی متن از طریق رمزبند سریع پاسخ در کلاس پخش شود، دانش‌آموزان به داستان گوش کنند و سپس به سؤالات پاسخ دهند. برای اجرای این فعالیت طبق مراحل زیر عمل کنید :

۱) ابتدا از دانش‌آموزان بخواهید سکوت کنند، پس از حدود سی ثانیه از آنها بپرسید چه صداهایی شنیدند.

۲) مجدداً از آنها بخواهید سکوت کنند اما این دفعه تأکید کنید به صداهایی که می‌شنوند، توجه کنند. بدیهی است این بار نوع گوش دادن دانش‌آموز تغییر خواهد کرد.

۳) در اینجا دانش‌آموزان برای گوش دادن متن شنیداری آماده شده‌اند. به آنها بگویید به متن شنیداری با دقت گوش کنند. این متن شنیداری است و دانش‌آموزان نباید متن را پیش رو داشته باشند.

۴) برای افزایش دقت دانش‌آموزان از آنها بخواهید پاسخ سؤال‌ها را روی یک برگه بنویسند. حدود ۱۵ دقیقه زمان پاسخگویی به آنها بدهید.

۵) بار دیگر متن شنیداری را پخش کنید و از دانش‌آموزان بخواهید سؤال‌هایی را که ناقص جواب

داده‌اند کامل کنند.

۶ تعدادی از دانش‌آموزان پاسخ‌های خود را در کلاس بخوانند و به بررسی و تکمیل آنها بپردازید.

املا

در جلسه چهارم هدف از املا، آموزش آن و تثبیت شکل درست واژگان در ذهن دانش‌آموزان است. لذا پیشنهاد می‌شود جدولی از نشانه‌های هم‌آوا (س، ث، ص، ض، ز، ذ، ظ، غ، ق، ...) تهیه نموده، در اختیار دانش‌آموزان بگذارید. سپس واژه‌هایی از متن درس را بخوانید تا دانش‌آموز پس از شنیدن واژه و تشخیص نشانه صحیح، آن را در جدول جایگزین نماید. در انتها از او بخواهید کتاب را باز کند و جدول املایی خود را تصحیح نماید و واژه‌هایی را که در املای آنها اشتباه داشته است، زیر برگه بنویسد. پس از جمع‌آوری برگه‌ها به صورت فردی نسبت به رفع اشکالات دانش‌آموزان اقدام نمایید. نمونه: در جدول املایی زیر، به ترتیب، دو، سه و چهار شکلی دیده می‌شود.

س	ص	ث	ض	ز	ذ	ظ	غ	ق
سبز سفر ساختن سلامت سیری	صبح		بعضی	دراز جز	گذشته می‌گذارد		آغاز	قرقی
هـ هـ هـ	ح	ط	ت	ژ	ج			
همتا نهاده اشتباه راه	حشرات	خطرها طولانی	پرستو		جانوران			

جلسه پنجم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۲)	۲۵ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.

جلسه ششم	
۱. املا	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۳): تمرین خوشنویسی از صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

املا

در این درس نیز املاي دو قسمتی شامل متن املاي تقریری و فعالیت‌های املاي با هدف شناسایی نقاط قوت و ضعف دانش‌آموزان به اجرا گذاشته می‌شود. فعالیت‌های صفحه اول و دوم کتاب نگارش نمونه‌ای از فعالیت‌های املاي بوده که قابل استفاده در آزمون املا می‌باشند.

جلسه هفتم	
۱. ارزشیابی از فعالیت‌های درس	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۴): جدول صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

ارزشیابی از فعالیت‌های درس

برای ارزشیابی از این درس «آزمون خودسنجی» پیشنهاد می‌شود. متناسب با انتظاراتی که از دانش‌آموز دارید سؤالاتی را مطرح کنید تا بدان‌ها پاسخ گوید. در ادامه نمونه‌ای از سؤالات یک آزمون خودسنجی ارائه می‌گردد.

بسمه تعالی	
نام و نام خانوادگی :	تاریخ :
«آزمون خودسنجی درس دوم فارسی»	
۱. در این درس چه مطالبی را یاد گرفتیم؟	
۲. برای یادگیری چه کارهایی باید بیشتر تلاش کنیم؟	
۳. برای اینکه بیشتر یاد بگیرم چه کارهایی باید انجام بدهم؟	

تمرین ۲: رمز جدول واژه «آفریدگار» است.

جلسه هشتم

۵۰ دقیقه	فعالیت‌های نوشتاری (۵)
----------	------------------------

فعالیت‌های نوشتاری (۵) : درک متن

این صفحه شامل دو بخش فعالیت‌های درک متن و کتابخوانی است. در قسمت کتابخوانی، یک داستان واحد برای کل کلاس خوانده می‌شود. سپس بچه‌ها به صورت گروهی رویدادهای آن را فهرست نموده، شماره‌گذاری می‌نمایند. طرح سؤال توسط دانش‌آموزان از شیوه‌های فراشناختی افزایش درک متن است.

جلسه نهم

۲۵ دقیقه	۱. فعالیت‌های نوشتاری (۶)
۲۵ دقیقه	۲. حکایت

فعالیت‌های نوشتاری (۶) : نگارش

سال گذشته دانش‌آموزان با «جمله موضوع» آشنا شدند، اما اجزای این جمله به طور مستقیم آموزش داده نشد. در این درس دانش‌آموزان با اجزای جمله موضوع آشنا می‌شوند. این امر به آنها کمک می‌کند در نوشتن جمله موضوع به درستی عمل کنند.

جمله موضوع دو قسمت اصلی دارد :

۱) موضوع کلی

۲) موضوع کوچک‌تر

به عنوان نمونه در جمله «کوچ پرستوها خطرهای بسیاری دارد.» موضوع کلی، کوچ پرستوهاست و موضوع کوچک‌تری که قرار است در آن بند در مورد آن نوشته شود، خطرات کوچ پرستوهاست. یا در جمله «کوچ پرستوها یکی از شگفتی‌های دنیایی است که ما در آن زندگی می‌کنیم.» موضوع کلی کوچ پرستوهاست و موضوع کوچک‌تر شگفتی کوچ پرستوهاست.

تشخیص موضوع کلی برای دانش‌آموزان مشکل نیست؛ اما برای موضوع کوچک‌تر، با خواندن بند می‌توانند آن را بفهمند. در صورتی که در این بخش مشکل داشتند از آنها بخواهید چندین بار دو بند این صفحه را با دقت بخوانند تا متوجه شوند بند اول خطرات را بیان کرده است و بند دوم شگفتی

کوچ را، درواقع از مقایسهٔ دو بند به این موضوع پی می‌برند.

حکایت

حکایت قوی‌ترین حیوان جنگل با یک درون مایهٔ طنز در راستای اهداف بهبود سواد خواندن و افزایش درک متن دانش‌آموزان طراحی شده است و در ضمن به کاربرد ضرب‌المثل نیز می‌پردازد. تشخیص ارتباط داستان با ضرب‌المثل‌های مطرح شده، برعهدهٔ دانش‌آموزان می‌باشد و می‌توانند در گروه دربارهٔ آن صحبت کنند.

جلسهٔ دهم

۵۰ دقیقه

بخوان و بیندیش (در جست‌وجو)

بخوان و بیندیش

همان‌گونه که در فصل اول اشاره شد، نتایج آزمون جهانی سنجش سواد خواندن (پرلز) نشان می‌دهد که توانایی درک متن دانش‌آموزان ایرانی کم است. در واقع دانش‌آموزان، عادت به مطالعهٔ متن طولانی ندارند و تمرکز به هنگام صامت‌خوانی متن را تمرین نکرده‌اند. متن‌های «بخوان و بیندیش» با هدف تقویت درک متن در کتاب گنجانده شده است. هدف اصلی ایجاد عادت به مطالعهٔ متن طولانی، تقویت تمرکز و افزایش درک خوانداری می‌باشد. دستیابی به این هدف، بسیار اهمیت دارد؛ بنابراین کل ۵۰ دقیقه وقت کلاس به صامت‌خوانی و پاسخ به سؤالات درک و دریافت اختصاص داده شده است. داستان «در جست‌وجو» با بیانی کودکانه به توصیف پروردگار عالم می‌پردازد. دانش‌آموزان پس از خواندن داستان باید بتوانند به سؤالات آن پاسخ دهند. لازم است دانش‌آموزان داستان را به صورت فردی و باروش صامت‌خوانی مطالعه کنند، برای این منظور، معلم باید فضای کلاس را تبدیل به کتابخانه کند و از دانش‌آموزان بخواهد در سکوت مطلق، متن را صامت‌خوانی کنند. پیشنهاد می‌شود در صورتی که مدرسه مجهز به کتابخانه با فضای کافی است، این جلسه در کتابخانه برگزار گردد. از دانش‌آموزان بخواهید پس از خواندن متن، هر یک به طور فردی به سؤالات پاسخ بدهند. برای افزایش دقت دانش‌آموزان از آنها بخواهید پاسخ سؤالات را روی یک برگه بنویسند. در پایان، تعدادی از دانش‌آموزان پاسخ‌های خود را در کلاس بخوانند و به بررسی و تکمیل آنها بپردازید.

دانشی و موشیاری

فصل دوم

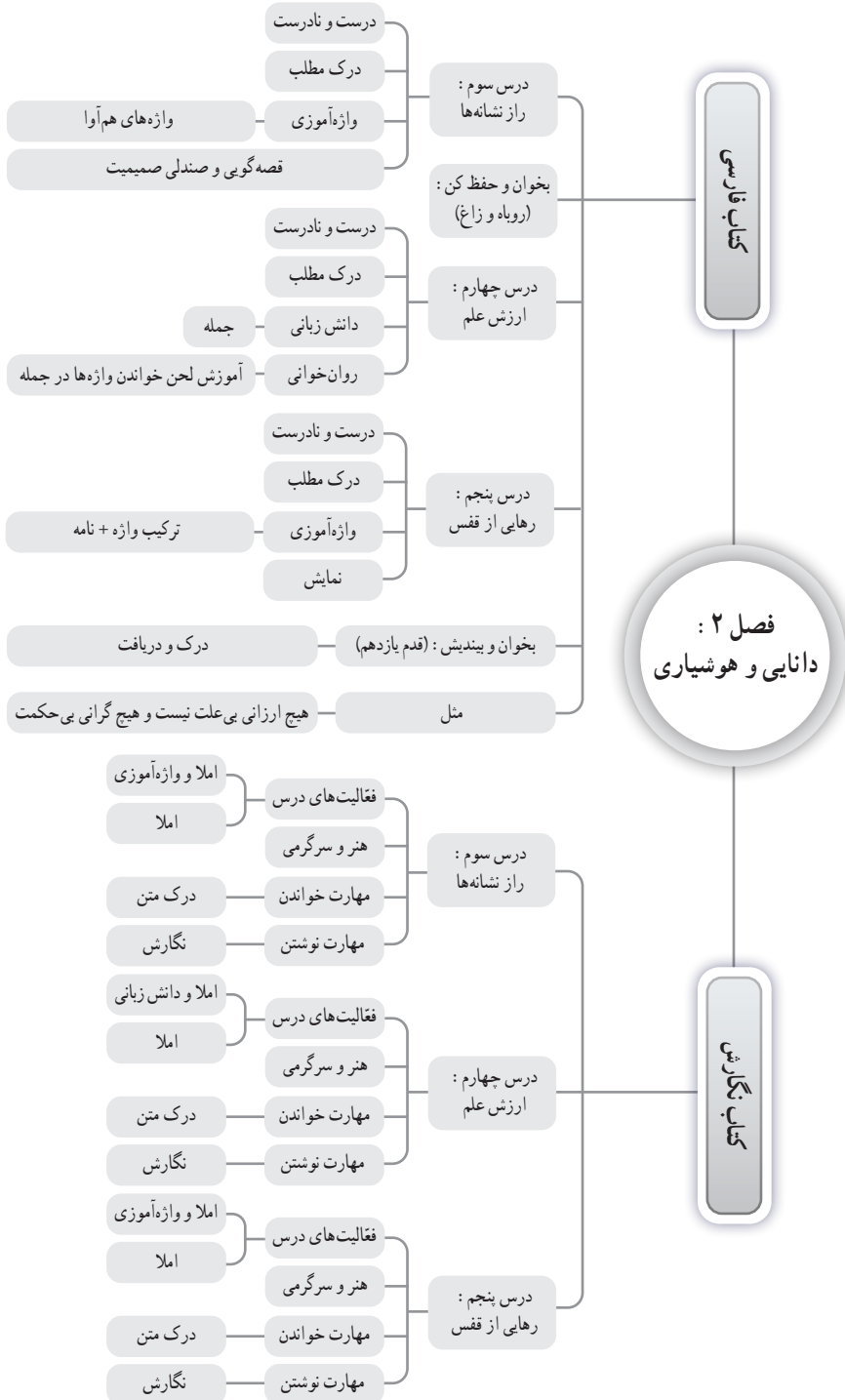
درس سوم: رازِ نشانه‌ها

درس چهارم: ارزشِ علم

درس پنجم: رهایی از قفس

طراحی واحدهای یادگیری فصل دوم

اهداف فصل دوم

- ۱ توسعه و کاربست تفکر و تعقل در زندگی دانش‌آموزان
- ۲ تقویت نقش تفکر در حل مسائل و مشکلات اجتماعی
- ۳ تقویت توانایی حفظ شعر
- ۴ تقویت مهارت درک متن و بهبود سواد خواندن
- ۵ کسب مهارت در کاربرد ضرب‌المثل‌ها
- ۶ تقویت پاره مهارت‌های نوشتاری در کتاب نگارش
- ۷ تقویت مهارت سخن گفتن و دقت بصری
- ۸ ایجاد نگرش مثبت در دانش‌آموزان در خصوص بهره‌گیری از نیروی فکر
- ۹ گسترش شبکه واژگان دانش‌آموز
- ۱۰ ایجاد علاقه‌مندی به خط تحریری و اصول درست‌نویسی
- ۱۱ تقویت مهارت روان‌خوانی
- ۱۲ تقویت قصه‌گویی و روان‌خوانی و نمایش
- ۱۳ پرورش سواد شنیداری و توجه به لحن در خوانش متون

درس سوم

راز نشانه‌ها

اهداف

- ۱ ترغیب به بهره‌گیری از نیروی تفکر و تعقل در زندگی
- ۲ تقویت مهارت درک متن
- ۳ آشنایی با واژه‌های هم‌آوا
- ۴ تقویت مهارت گوش دادن و فن بیان
- ۵ آشنایی با نقش جمله در رساندن پیام
- ۶ تقویت مهارت درک مطلب و نوشتن دانش‌آموزان
- ۷ آشنایی با چگونگی بیان آغاز قصه

جلسه اول	
۱. تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲. درک متن	۲۰ دقیقه

اروش‌های پیشنهادی تدریس

الگوی تفکر (حل مسئله)، روشن‌سازی طرز تلقی

الگوی تفکر (حل مسئله)

تشویق و ترغیب دانش‌آموزان به تفکر و اندیشه در کلاس درس و بهره‌گیری از روش حل مسئله در کارهای روزمره یکی از اساسی‌ترین فعالیت‌های آموزشی معلم به شمار می‌رود. دانش‌آموز می‌تواند از طریق فکر کردن یاد بگیرد و کار اصلی معلم، رشد قوه تفکر وی می‌باشد. با این روش، هدف اصلی آن است که دانش‌آموز به کاربرد تفکر در حل مسائل روزمره زندگی پی ببرد. اجرای این روش در گروه‌های سنی مختلف، متفاوت است.

۱. دانش‌آموزان را گروه‌بندی کنید.

۲. یک چیستان، معما و یا مسئله ساده را مطرح نمایید.

۳. برای ترغیب دانش‌آموزان به تفکر و تعمق از سکوت استفاده کنید. سکوت می‌تواند به رشد تفکر کمک کند، زیرا لازمه تفکر جدی، سکوت و تعمق است.

۴. فضای کلاس را طوری آماده کنید که موجب کش متقابل اعضای گروه‌ها شود.

۵. بچه‌ها پس از سکوت و تفکر به حل مسئله یا چیستان پردازند.

بدین ترتیب دانش‌آموزان یاد می‌گیرند که با تفکر و بهره‌گیری از خرد جمعی می‌توانند به حل مسائل پردازند.

مثال‌هایی از چیستان و معما

۱. ساخت ۴ مثلث متساوی‌الاضلاع با ۶ چوب کبریت

۲. قرار دادن ۶ مهره در ۳ ظرف در صورتی که تعداد مهره‌ها در هر ظرف «فرد» باشد.

۳. تقسیم ۱ کیک با ۳ برش به ۸ قسمت مساوی

اینک داستان «راز نشانه‌ها» را به روش قصه‌گویی برای کلاس روایت نمایید و یا اینکه در گروه، متن درس را بخوانند از آنها سؤال زیر را بپرسید و بخواهید درباره آن با هم به بحث و گفت‌وگو بپردازند: دو ویژگی مهم «پسر» چه بود که او را از سایرین متمایز می‌کرد؟

این سؤال بسیار کلیدی است و لازم است به سرعت از آن عبور نکنیم. دانش‌آموزان باید به این نتیجه برسند که پسر هوشیار از حس بینایی خود خیلی خوب استفاده کرده است، در حالی که دیگران این‌طور نبوده‌اند؛ به عبارت دیگر، ابزار تفکر و رسیدن به شناخت، حواس ظاهری هستند که اگر خوب از آنها بهره بگیریم می‌توانیم مانند پسر هوشیار عمل کنیم. دانش‌آموزان باید یاد بگیرند نوع نگاه کردن آنها به اطرافشان با یک آدم معمولی فرق کند. پس از بحث درباره استفاده از حواس، ویژگی دوم پسر هوشیار قدرت استنتاج و استنباط او بوده است، وقتی دیده‌های خود را کنار هم می‌گذارد و فکر می‌کند به نتایجی می‌رسد که مانند حل چیستان توسط آنهاست؛ لازمه این گونه استنباط تفکر و دقت است.

در پایان برای نهادینه کردن مطلب در ذهن دانش‌آموزان از آنها بخواهید به مشاهده چیزی پیرامون خود بپردازند و بر اساس مشاهدات خود دست به استنباط بزنند. مثلاً دانش‌آموزان تهران و شهرهای بزرگ را تشویق کنید تا رنگ آسمان را به مدت دو هفته ببینند و نتیجه مشاهدات خود را در جدولی ثبت کنند؛ به علاوه شرایط آب و هوایی هر روز (بری، آفتابی، بارانی، وزش باد) را نیز بنویسند. در پایان آنها از کنار هم قرار دادن مشاهدات خود می‌توانند به استنباط برسند که مثلاً روزی که باد می‌وزد، آسمان آبی است. پس از روخوانی متن به تمرین‌های درک مطلب و درست و نادرست بپردازید.

جلسه دوم	
۱. واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۳۰ دقیقه

واژه‌آموزی (واژه‌های هم‌آوا)

سال گذشته دانش‌آموزان با واژه‌های «هم‌نویسه» آشنا شدند؛ واژه‌های زیر هم‌نویسه هستند:

- جای را با شکر شیرین کرد.
- شکر نعمت‌های بی‌شمار خداوند از عهده ما خارج است.

همچنین واژه‌های هم‌آوا-هم‌نویسه یا چند معنایی را نیز قبلاً فرا گرفته‌اند؛ واژه‌های زیر هم‌آوا-هم‌نویسه هستند:

شیر به معنای نوشیدنی خوراکی، شیر با مفهوم حیوان وحشی، شیر به‌عنوان یک ابزار در این درس، واژه‌های هم‌آوا آموزش داده می‌شود، اگرچه این واژه‌ها، تلفظ مشترک دارند اما به لحاظ معنا و املا متفاوت هستند؛ مثل خوار و خار، خواست و خاست. آموزش این بخش سبب می‌شود دانش‌آموزان به هنگام نوشتن املا، متناسب با بافت متن و معنا، املاي صحیح را بنویسند.

تمرین خواندن

برای بهبود سواد خواندن بچه‌ها می‌توانید از آنها بخواهید متن درس را به‌صورت دسته جمعی و در حالت زمزمه بخوانند. همسویی با جمع به تقویت مهارت خواندن می‌انجامد.

جلسه سوم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۱)	۲۵ دقیقه
۲. خواندن با لحن مناسب	۲۵ دقیقه

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.

جلسه چهارم	
قصه‌گویی و صندلی صمیمیت	۵۰ دقیقه

قصه‌گویی و صندلی صمیمیت

«سخن گفتن» یکی از مهارت‌های اصلی زبانی است که در ایجاد ارتباط مؤثر با افراد جامعه نقش بسزایی دارد. در کتاب فارسی سوم، مهارت سخن گفتن در قالبی هدفمند و فعالیتی پویا گسترش یافته است. در هشت درس اول کتاب فارسی سوم فعالیتی با عنوان «نگاه کن و بگو»، با هدف تقویت مهارت سخن گفتن طراحی شده بود. در آن فعالیت به کمک تصویر، ذهن دانش‌آموز طبقه‌بندی

می‌شد و به صورت منسجم سخن می‌گفت. بعد از تمرین در این فعالیت طی هشت درس، انتظار می‌رفت دانش‌آموز به سطحی از توانایی برسد که بدون تصویر هم سخن بگوید. لذا از درس نهم فعالیت «صندلی صمیمیت» جایگزین «نگاه کن و بگو» گردید. مراد از صندلی صمیمیت، صندلی معلم است که هر دانش‌آموز روی آن می‌نشیند و برای هم کلاسی‌هایش سخن می‌گوید. نشست دانش‌آموزان در جای معلم، حس خوبی در آنها ایجاد می‌کند و سبب می‌شود دانش‌آموز به لحاظ عاطفی، خود شکوفایی و ارتقای شخصیت، احساس مناسبی داشته باشد. به همین دلیل عنوان فعالیت نیز بار عاطفی مثبت را القا می‌کند. صندلی صمیمیت در فضایی دوستانه، دانش‌آموزان را به صحبت کردن مفید در برابر جمع وای می‌دارد و زمینه بسیار مناسبی برای پرورش سخنوری و توانایی فن بیان و تقویت اعتماد به نفس بوده است.

بازخوردی که معلمان درباره این فعالیت داشتند بسیار مثبت بود. برخی از معلمان خوش ذوق، صندلی را تزئین و انجام این فعالیت را برای دانش‌آموزان بسیار دل‌چسب کرده بودند. این فعالیت، برای برطرف کردن مشکل دانش‌آموزان کم حرف و خجالتی، مفید است.

پرورش فن بیان در کتاب فارسی چهارم، در قالب فعالیت «صندلی صمیمیت و قصه‌گویی» ارائه شد تا هم تکراری نباشد و تنوع و جاذبه داشته باشد، هم اینکه صحبت کردن در قالب بیان قصه تخصصی‌تر شود. در این درس ابتدا دانش‌آموزان به داستانی که برایشان پخش می‌شود، گوش می‌کنند؛ این امر خود موجب تقویت تمرکز و درک شنیداری می‌شود. در ادامه از آنها می‌خواهیم از شیوه‌ای که راوی، قصه را روایت کرد، الگوبرداری کنند. در این درس تأکید بر شروع داستان است، بسیار مهم است که راوی چطور شروع کند و در ابتدا به گونه‌ای سخن بگوید که مخاطبش را جذب کند.

جلسه پنجم	
۲۵ دقیقه	۱. فعالیت‌های نوشتاری (۲)
۲۵ دقیقه	۲. تمرین خواندن

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.

جلسه ششم	
۱. املا	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۳): تمرین خوشنویسی از صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

املا

در بخش اول، دانش‌آموزان یک به یک پای تخته آمده، هر کدام یک واژه از درس را که شما می‌خوانید روی تخته می‌نویسند. پس از آنکه مجموعه‌ای از واژه‌ها با ارزش املائی از متن درس روی تخته گردآوری شد همه با هم واژه‌ها را جمع خوانی نمایند. در بخش دوم واژه‌ها را از روی تابلو پاک کنید و از بچه‌ها بخواهید واژه‌هایی را که به خاطر سپرده‌اند روی برگه املائی خود بنویسند. پس از جمع‌آوری برگه‌ها و تصحیح آنها به رفع اشکالات دانش‌آموزان بپردازید. این شگرد املائی، چند فایده دارد و اهداف آموزشی زیر را دنبال می‌کند:

- بازخوانی درس
- تقویت تأمل و دقت در نگاه
- تشخیص و استخراج واژگان املائی
- تقویت حافظه دیداری
- پرورش حافظه کوتاه مدت
- رشد و تقویت توانایی درست‌نویسی املائی واژه‌ها

جلسه هفتم	
۱. ارزشیابی از فعالیت‌های درس	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۴): جدول صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.

جلسه هشتم

۱. فعالیت‌های نوشتاری (۵)	۲۵ دقیقه
۲. بخوان و حفظ کن	۲۵ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۵) : درک متن

از آنجایی که آشنایی با نوع متن در انتخاب روش خواندن و افزایش مهارت درک متن مؤثر است، در این درس می‌خواهیم دانش‌آموزان را با متن‌های علمی و ادبی آشنا کنیم. عمده متن‌هایی که دانش‌آموزان با آن سر و کار دارند یا داستانی است مانند متن‌های درس و بخوان و بیندیش کتاب فارسی که همان متن‌های ادبی هستند یا علمی است مانند متن دروس کتاب علوم و مطالعات اجتماعی که به خواننده اطلاعات علمی می‌دهند.

برای تدریس این بخش، همین که دانش‌آموزان تشخیص دهند یک متن داستانی است اما دیگری داستانی نیست، کافی است. در ادامه معلم آنها را هدایت می‌کند تا به این تفاوت هم پی ببرند که معمولاً متن داستانی واقعی نیست و حاصل تخیل نویسنده است اما متن علمی واقعی و مستند است و اطلاعاتی را به خواننده می‌دهد.

بخوان و حفظ کن

شعر کودک و نوجوان سخنی است زیبا و موسیقایی و سرشار از احساس و عواطف نرم و لطیف و تصاویر رنگارنگ برآمده از دنیای کودکان و تخیل حسی با زبانی ساده و آشنا و بی‌پیش‌کلامی. شعر روباه و زاغ ترجمه منظوم حبیب یغمایی است از شعر شاعر فرانسوی قرن هفدهم یعنی «ژان دو لافونتن»، این در حالی است که دو ترجمه آزاد دیگر هم از این شعر در زبان فارسی منتشر شده است. آن‌طور که در کتاب «اصول فن ترجمه فرانسه به فارسی» آمده، ایرج میرزا و نثر سعیدی هم این شعر را ترجمه کرده‌اند که در پی می‌آید:

«روباه و زاغ» / ترجمه ایرج میرزا

کلاغی به شاخی شده جای گیر	به منقار بگرفته قدری پنیر
یکی روبهی بوی طعمه شنید	به پیش آمد و مدح او برگزید
بگفتا: «سلام ای کلاغ قشنگ!	که آبی مرا در نظر شوخ و شنگ!
اگر راستی بود آوای تو	به مانند پره‌ای زیبای تو،

در این جنگل اکنون سمندر بُدی
ز تعریف روباه شد زاغ، شاد
به آواز خواندن دهان چون گشود
بگفتا که: «ای زاغ این را بدان
خورد نعمت از دولت آن کسی
هم اکنون به چربی نطق و بیان

بر این مرغ‌ها جمله سرور بُدی
ز شادی بیاورد خود را به یاد
شکارش بیفتاد و روبه ربود
که هر کس بُود چرب و شیرین زبان
که بر گفت او گوش دارد بسی
گرفتم پنیر تو را از دهان»

«روباه و زاغ» / ترجمه نیر سعیدی

بامدادان رفت روباهی به باغ
نشئه و شادی بی اندازه داشت
گفت در دل روبه پرمکر و فن
بازبانی چرب و با صد آب و تاب
از همه مرغان این بستان سری
این چنین زیبا ندیدم بال و پر
خود تو دانی من نیم اهل گراف
گر تو با این بال و این پرواز خوش
شهره چون سیمرغ و عنقामी شدی
غزه شد بر خود کلاغ خودپسند
تا که منقار از بی خواندن گشاد
نغمه چون سرداد در شور و حجاز
شد نصیب آن محیل نابکار
گشت روبه چون ز حیلت کامکار
گفت هر جا خودپسندی ساده است
آن تملق پیشه رند هوشمند

دید بنشسته است بر بامی کلاغ
زیر منقارش پنیری تازه داشت
کاش بود این لقمه اندر کام من
گفت پس باوی که: «ای عالیجناب
وه! چه مه رویی چه شوخ و دلبری
پر و بال توست این یا مشک تر!
گر بُردم سر، نمی گویم خلاف
داشتی بانگ خوش و آواز خوش
ساکن اقلیم بالا می شدی
خودپسند آسان فتد در دام و بند
لقمه چرب از دهانش اوفتاد
کرد شیرین کام رند حيله ساز
طعمه ای آن سان لذیذ و آب دار
داد اندرزی چو در شاهوار
چاپلوسی بر درش استاده است
نان خورَد از خوان مرد خودپسند

در سال‌های اخیر اسدالله شعبانی هم دست به باز آفرینی این سروده زده است.

جلسه نهم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۶)	۳۰ دقیقه
۲. املا	۲۰ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۶) : نگارش

نگارش این درس در جهت تکمیل و تثبیت مطالب درس قبل است. در اینجا به طور مستقیم اجزای «جمله موضوع» آموزش داده می‌شود.

پاسخ سؤال صفحه نگارش

الف) موضوع کلی : آلودگی هوا	موضوع کوچک تر : دلایل آلودگی
ب) موضوع کلی : پرچم ایران	موضوع کوچک تر : رنگ پرچم
ج) موضوع کلی : جانوران	موضوع کوچک تر : انواع جانوران

املا

املاي پایان هر درس، علاوه بر سنجش پیشرفت دانش آموز در این زمینه، بعد آموزشی را نیز پوشش می‌دهد. مثل دروس قبل، املاي دو قسمتی شامل املاي تقریری و تمرینات املاي پیشنهاد می‌گردد. در این قسمت، نمونه‌ای از بخش دوم املا شامل فعالیت‌های املاي ارائه می‌گردد.

صفحه دوم		نام و نام خانوادگی :		فعالیت املایی درس راز نشانه‌ها		تاریخ :	
ردیف	نمونه آزمون	سطوح عملکردی				نیازمند آموزش	
		خیلی خوب	خوب	قابل قبول	خوب		
۱	جای خالی واژه‌ها را با نشانه‌های مناسب تکمیل کن. الا - ش / گ - آشته / قهو - خانه‌ای / حد - زد						
۲	در جای خالی، واژه مناسب را بگذار پسر ..... «همان الاغی که چشم چپش کور بود.» (پرسید - پرسید) مرد ..... شد و گفت : «نشانی‌هایش درست است. (خوشحال - خوشحال) پسر جان! اگر تو الاغ را ندیده‌ای چطور ..... را داری؟» (نشان‌هایش - نشانی‌هایش)						
۳	دور واژه‌های درست خط بکش فقط - گود - گزشته - آلف‌ها - حرص - دانه‌ها						
۴	جمله را با واژه‌های مناسب تکمیل کن ..... حاکم به هوش و فهم پسر ..... گفت و مرد از او ..... خواست.						
۵	واژه‌ها را به ترتیب حروف الفبا مرتب کن. گندم - فهمیدم - راستش - خشمگین						
باز خورد معلم :							

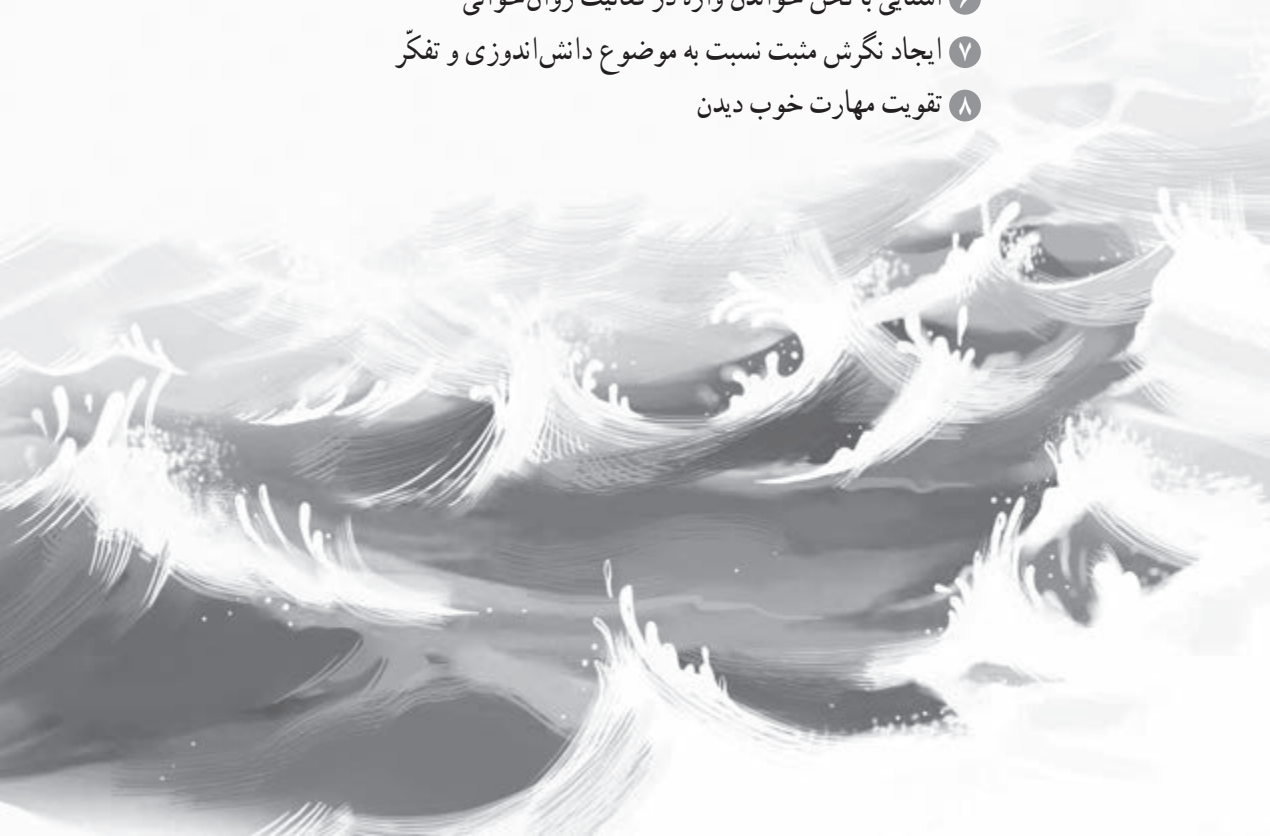

ارزش علم

درس چهارم

اهداف

- ۱ آشنایی با ارزش علم و کاربردهای آن در زندگی
- ۲ آشنایی با بند توصیفی
- ۳ آشنایی با نقش جمله در انتقال پیام و ارتباطات بین فردی
- ۴ تقویت مهارت درک متن
- ۵ آشنایی با مفهوم و کاربرد علم و تفکر در زندگی
- ۶ آشنایی با لحن خواندن واژه در فعالیت روان خوانی
- ۷ ایجاد نگرش مثبت نسبت به موضوع دانش اندوزی و تفکر
- ۸ تقویت مهارت خوب دیدن

جلسه اول	
۱. تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲. درک متن	۲۰ دقیقه

روش‌های پیشنهادی تدریس

بارش فکری، بحث گروهی، دریافت مفهوم، سخنرانی

روش سخنرانی

بعضی از روش‌ها مانند سخنرانی سابقه تاریخی دارند اما از آنجایی که هنوز در اغلب نظام‌های جهانی آموزش و پرورش متداول هستند و با روش‌های کاملاً جدید در هم آمیخته‌اند جزو روش‌های نوین به حساب می‌آیند.

در این روش از بیان شفاهی برای توضیح و تفهیم مطالب استفاده می‌شود. نحوه توضیح دادن مطالب، نحوه سخن گفتن، تحرک و جنب و جوش، طرح سؤال و یادداشت برداری، عوامل مؤثر در کاربرد این روش می‌باشند. علاوه بر معلم، سخنرانان می‌توانند دانش‌آموزانی باشند که به صورت داوطلبانه به ارائه مطلب به روش سخنرانی می‌پردازند و بقیه دانش‌آموزان گوش فرا می‌دهند.

خوانش متن

به دانش‌آموزان فرصت بدهید تا ابتدا به صورت فردی و صامت خوانی یک‌بار از متن درس بخوانند. بعد از آن با رعایت صوت، لحن، آوا و تکیه‌گاه‌ها متن را برای دانش‌آموزان بخوانید و توجه آنها را به نکات مهم خواندنی جلب کنید. استفاده از رمزینه سریع پاسخ در آموزش لحن خواندن توصیه می‌شود.

جلسه دوم	
۱. دانش‌زبانی (جمله)	۲۵ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

دانش‌زبانی (جمله)

جمله، ظرفی است که مطروف آن معنا و پیامی است که گوینده می‌خواهد به شنونده منتقل کند. جمله از نظر محتوا، می‌تواند خبری، پرسشی، عاطفی و امری باشد. همکاران محترم توجه داشته باشند هدف ما از معرفی جمله این نیست که دانش‌آموزان تعریفی از جمله حفظ کنند و بعد انواع آن را نام ببرند؛ بلکه هدف این است که آنها را نسبت به گفته‌های خود هوشیار کنیم. در آموزش جمله به دانش‌آموزان با نگاه دستوری وارد نشوید و سعی کنید ایجاد «زبان آگاهی» در آنها از طریق کاربرد جمله در کلام خود آنها باشد. به عنوان نمونه به دانش‌آموز می‌گویید «از دوستت ساعت را بپرس»، وقتی او رو به دوستش می‌کند و می‌گوید: «ساعت چند است؟» به او بگویید آنچه تو گفتی جمله است که از طریق آن توانستی آنچه را می‌خواستی بیان کنی و پیامت را انتقال دهی.

جلسه سوم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۱)	۲۵ دقیقه
۲. خواندن با لحن مناسب	۲۵ دقیقه

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.

جلسه چهارم	
۱. املا	۳۰ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۲۰ دقیقه

املاي دقت و سرعت (رکوردی)

از جلسه قبل به دانش‌آموزان نوع املا را توضیح داده و از آنها بخواهید برای املا آماده باشند. تخته سیاه را به دو قسمت تقسیم کنید و از دو دانش‌آموز بخواهید پای تابلو آمده و هر یک قسمتی از تخته را در اختیار گیرند. دانش‌آموزان باید از متن درس واژه‌هایی که دارای ارزش املايي هستند

و همچنین واژه‌های دیگر را با دقت مطالعه کرده و به خاطر بسپارند تا زمانی که معلّم آنها را برای نوشتن واژه‌ها پای تابلو صدا می‌کند، آماده باشند. با اعلام معلّم، دو دانش‌آموز باید شروع به نوشتن واژه‌ها روی تخته کنند و با اعلام پایان وقت توسط معلّم دست از نوشتن بردارند. هر دانش‌آموز که بتواند تعداد واژه‌های بیشتری را بدون اشتباه بنویسد، رکورددار می‌باشد. خواندن واژه‌ها توسط دانش‌آموزان کلاس و تصحیح در فضایی از نشاط و هیجان صورت می‌پذیرد.

جلسه پنجم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۲)	۲۵ دقیقه
۲. روان‌خوانی	۲۵ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۲) : املا

تمرین پرکردن جای خالی جمله‌ها با واژه‌های مناسب یکی از بهترین راه‌های توسعه مهارت املانویسی برای دانش‌آموزان می‌باشد. اگر دانش‌آموز از واژه هم معنای واژه متن درس استفاده کند و املاي آن واژه را صحیح بنویسد، از منظر ارزشیابی مورد قبول است.

مثال :

جمله کتاب : روزی، کشتی گرفتار طوفان شد.

جمله دانش‌آموز و تکمیل جای خالی : روزی کشتی گرفتار حادثه شد.

ارزشیابی از فعالیت‌های درس می‌تواند در قالب آزمون‌های مداد- کاغذی یا به صورت شفاهی انجام پذیرد. آزمون مداد- کاغذی انسجام ذهنی دانش‌آموز را در ارائه مکتوب پاسخ‌ها و سطح یادگیری محک می‌زند.

روان‌خوانی

این فعالیت در جهت تقویت لحن خواندن طراحی شده است. در این درس توجه دانش‌آموزان به این نکته جلب می‌شود که حتی لحن بیان یک واژه هم می‌تواند در انتقال معنای آن تفاوت ایجاد کند، به عبارت دیگر اینکه تکیه روی هجای اول واژه باشد یا روی هجای دوم آن، موجب تفاوت معنای

آن می‌شود. به عنوان نمونه در واژه «گفتی» که در فعالیت «روخوانی» آمده است، وقتی تکیه روی هجای اول است، گفتی معنی یک جمله خبری را دارد؛ در حالی که وقتی تکیه روی هجای دوم است، مفهوم جمله پرسشی را پیدا می‌کند.

جلسه ششم	
۱. ارزشیابی (آزمون مداد - کاغذی و دوره ای)	۲۵ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۳): تمرین خوشنویسی از صفحه هنر و سرگرمی	۲۵ دقیقه

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.

جلسه هفتم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری ۴: درک متن	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری ۵: جدول صفحه هنر و سرگرمی مرور آموخته‌ها	۲۰ دقیقه

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.

جلسه هشتم	
فعالیت‌های نوشتاری (۶)	۵۰ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۶): نگارش

در این درس نوشتن «بند توصیفی» آموزش داده می‌شود. وقتی صحبت از بند توصیفی می‌شود در تصوّر برخی همکاران، بندی است که به لحاظ ادبی کاملاً غنی باشد و آرایه‌های ادبی در آن استفاده

شده باشد. این تصور درست نیست؛ بند توصیفی در سطح نخست آن بیان اجزای ظاهری چیزی است که نویسنده می‌خواهد توصیف کند. در بالای صفحه، توصیفی از کتابخانه مسجد ارائه شده است؛ در واقع همان چیزهایی را که نویسنده دیده، در نوشته خود به تصویر کشیده است. شرط اول برای نوشتن بند توصیفی، خوب دیدن است که همواره در آموزش دروس مختلف از ابتدای کتاب مورد تأکید بوده است. در این درس انتظار داریم دانش‌آموز مهارت خوب دیدن را تمرین کند و اجزای ظاهری چیزی را که می‌خواهد توصیف کند، در نوشته خود معرفی کند.

پاسخ سؤال صفحه نگارش

جمله موضوع: دیروز به کتابخانه مسجد رفتم.

موضوع کلی: کتابخانه

موضوع کوچک‌تر: کتابخانه مسجد

جلسه نهم	
۱. املا	۳۰ دقیقه
۲. مرور آموخته‌ها	۲۰ دقیقه

املا

مانند دروس قبل املاهای دو قسمتی با هدف آموزش و ارزشیابی انجام یافته و نقاط ضعف هر یک از دانش‌آموزان به صورت موردی برطرف خواهد شد.

مرور آموخته‌ها

از دانش‌آموزان بخواهید در گروه، کتاب فارسی را ورق بزنند و نکاتی را که آموخته‌اند، برای هم توضیح دهند.

درس پنجم

ره‌یابی از قفس

اهداف

- ۱ آشنایی دانش‌آموزان با تفکر خلاق و کاربرد آن در زندگی
- ۲ معرفی مولوی و آثار وی به دانش‌آموزان
- ۳ گسترش واژگان با استفاده از فرایند ترکیب
- ۴ تقویت مهارت‌های زبان‌آموزی با طراحی نمایش
- ۵ آموزش بهره‌گیری از آرایه تشبیه (به طور غیرمستقیم) در نوشتن بند توصیفی
- ۶ پرورش سواد دیداری و بهره‌گیری از آن در بند توصیفی
- ۷ تقویت مهارت درک متن

جلسه اول	
۱. تدریس درس	۳۵ دقیقه
۲. درک متن	۱۵ دقیقه

روشن‌های پیشنهادی تدریس

ایفای نقش، روشن‌سازی طرز تلقی

روشن‌سازی طرز تلقی

این طرح برای دانش‌آموزان فرصتی را فراهم می‌کند تا عقاید متنوع هم‌کلاسی‌های خود را بشنوند و آنان را قادر می‌سازد که درک کنند آیا طرز تلقی‌شان بر یک پایه محکم از حقایق، اطلاعات و منطق استوار است یا خیر؟

در داستان طوطی و بازرگان، طوطی نماد روح انسان، بازرگان نماد دنیا و قفس نماد جسم انسان است که جان انسان را دربند خود گرفته است. طوطیان هند نماد پیران طریقت یا انسان‌های به کمال رسیده هستند که راه‌رهایی را به‌صورت عملی به سالکان می‌آموزند. اما از آنجا که درک مفاهیم عرفانی برای دانش‌آموزان در این دوره سنی سخت است به تفهیم بحث تفکر و جایگاه آن در زندگی فرد بسنده می‌شود.

مراحل اجرا

۱. فایل صوتی متن درس را از طریق رمزبنده سریع پاسخ در کلاس پخش کنید و از دانش‌آموزان بخواهید با دقت گوش کنند.
۲. برگه‌هایی را که حاوی سؤالی تفکربرانگیز از متن درس است، بین دانش‌آموزان توزیع کنید.
۳. هر دانش‌آموز به‌صورت فردی به سؤال پاسخ دهد. (این قسمت با اظهارنظر درباره یک تصویر و یا حتی تکمیل جمله ناقص و... نیز قابل اجراست.)
۴. دانش‌آموزان در گروه، پاسخ‌های خود را که در حقیقت طرز تلقی آنان از موضوع است، به بحث می‌گذارند.

- ۵) اعضای گروه باید در یک پاسخ مشترک به اجماع برسند.
- ۶) نماینده هر گروه پاسخ کل گروه را در جمع کلاس مطرح می‌کند.
- ۷) در مرحله آخر پس از ارائه نظرات همه گروه‌ها، نتیجه‌گیری و جمع‌بندی پیام متن توسط دانش‌آموزان انجام شود.
- دانش‌آموزانی که اطلاعات و دانش کمی درباره موضوع دارند با این روش، به تکمیل آن می‌پردازند. مهم‌ترین امتیاز این روش به اجماع رسیدن افراد یک گروه است. درواقع افراد گروه سعی می‌کنند تا دوستان خود را با رأی و نظر خود همراه ساخته و یکدیگر را مجاب نمایند. دانش‌آموزان هم گروه با آوردن دلایل منطقی هم‌گروهی‌های خود را در تقریب نگرش نسبت به موضوع ترغیب می‌کنند.

جلسه دوم	
۱. واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۳۰ دقیقه

واژه‌آموزی

یکی از فرایندهای پر بسامد واژه‌سازی در زبان فارسی فرایند «ترکیب» است. در این درس ترکیب «اسم یا بن فعل + اسم» آمده است. واژه‌های مرکب که بر اثر فرایند ترکیب حاصل می‌شوند، واژه‌هایی هستند که اجزای آنها به تنهایی معنی مستقل دارند و پس از ساخت ترکیب و شکل‌گیری واژه جدید، معنای تازه‌ای می‌گیرند.

مثال:

اسم + اسم مانند کتاب‌نامه

بن فعل + اسم مانند شناسنامه

بازی از جمله فعالیت‌هایی است که در برنامه درسی زبان‌آموزی مورد تأکید است؛ زیرا دانش‌آموزان در بازی به ارتقای درک شنوایی و رشد و پرورش قوه بیان، دست می‌یابند و یاد می‌گیرند که با یکدیگر فکر کنند و به افکار خود سامان بدهند و با مشارکت یکدیگر، مسائل را حل کنند. در پایه چهارم، بازی‌های

زبانی همراه با تحرک و نشاط موردنظر است. تدریس واژه‌های مرکب (واژه + نامه) در قالب بازی نیز به یادگیری آسان آن می‌انجامد.

مثال: واژه‌های مختلفی از ترکیب درست و نادرست (واژه + نامه) روی مقواهای گرد بنویسید و در حیاط مدرسه روی دیوار نصب کنید. از بچه‌ها بخواهید در قالب مسابقه، «دارت» را به سوی ترکیبات نادرست نشانه بگیرند. گروهی که زودتر کار خود را به انجام برساند، برنده اعلام می‌شود.

تمرین خواندن

تمرین خواندن مانند دروس گذشته انجام شود. درست، شمرده، رسا و با لحن مناسب خواندن، مثل همه دروس مورد توجه و دقت قرار گیرد. در این درس «جمله‌خوانی» پیشنهاد می‌شود. دانش‌آموزان به تریبی که نشسته‌اند، خواندن را آغاز می‌کنند. هر دانش‌آموز یک جمله می‌خواند و جمله بعدی توسط دانش‌آموز دیگر خوانده می‌شود. این کار ادامه پیدا می‌کند تا متن به پایان برسد. این روش خواندن، مورد علاقه دانش‌آموزان است. مراحل خواندن به اختصار، در نمودار زیر نشان داده شده است:

جلسه سوم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۱)	۲۰ دقیقه
۲. خواندن با لحن	۳۰ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۱): املا و واژه‌آموزی

در فعالیت سوم واژه‌ها در جای خالی به این ترتیب می‌باشند:

سالنامه - هفته‌نامه - هفته‌نامه - کتابنامه - سالنامه - سالنامه - قولنامه

جلسه چهارم	
نمایش	۵۰ دقیقه

نمایش

دانش‌آموزان در سال قبل با چهار نوع نمایش و اجرای آن آشنا شدند. در اجرای این درس ابتدا دانش‌آموزان باید به متن نمایشنامه گوش فرا دهند و سپس به طراحی و اجرا بپردازند. هنگامی که آنها به متن شنیداری گوش می‌کنند، تمرکز و درک شنیداری آنها تقویت می‌شود و زمانی که به طراحی نمایش می‌پردازند خلاقیت و تفکر و تخیل در آنها پرورش می‌یابد. زمان اجرا نیز رفتارهای کلامی و غیرکلامی آنها در انتقال پیام به هنگام سخن گفتن تقویت می‌شود. از همکاران محترم تقاضا می‌شود وقت فعالیت‌هایی مانند این را که در تقویت مهارت‌های زبانی دانش‌آموزان بسیار مؤثر هستند، به سایر دروس ندهند. توانمند کردن دانش‌آموزان در مهارت‌های زبانی نوع تفکر آنها را نیز شکل می‌دهد و موجب موفقیت آنها در زندگی اجتماعی می‌شود.

جلسه پنجم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۲)	۲۵ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۲): املا

در فعالیت دو، علاوه بر تقویت مهارت املانویسی استفاده از رنگ به ایجاد روحیه نشاط در دانش‌آموزان کمک می‌کند. طراحی این قبیل جداول به عنوان تکلیف شب برای دانش‌آموزان جالب و مهیج است.

جلسه ششم	
۱. املا	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۳): تمرین خوشنویسی از صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

املا: املاي بگردد و پيدا كن

دانش‌آموزان در گروه، يك متن املا با ۱۰ جای خالی از متن درس تهیه می‌کنند (جای خالی از واژه‌های مهم درس باشد بهتر است).

در بالای متن املا يك جدول با ۱۲ یا ۱۳ خانه کشیده می‌شود و واژه‌هایی که باید جاهای خالی را تکمیل کنند، به علاوه چند واژه اضافه در این خانه‌ها نوشته می‌شود. قبل از شروع فرایند املا از دانش‌آموزان خواسته می‌شود متن درس را با دقت در زمان معین (سه تا پنج دقیقه) مطالعه کنند. سپس کتاب را بسته و برگه‌های املاي تهیه شده، بین گروه‌ها جابه‌جا شود. دانش‌آموزان هر گروه در زمان تعیین شده توسط معلم باید واژه‌ها را از داخل جدول پیدا کرده و در جاهای خالی بنویسند. تصحیح املا با نظارت معلم در گروه انجام می‌شود.

روش دوم که در راهنمای پایه سوم نیز پیشنهاد شده به شرح زیر می‌باشد:

با هدف تمرکز بر روی واژه‌ها و آموزش درست‌نویسی از دانش‌آموزان بخواهید که در گروه، جدولی طراحی نمایند و طبقه‌بندی واژه‌های متن درس را انجام بدهند. معیار تفکیک واژه‌ها را به عهده گروه بگذارید.

مثال:

اسم‌هایی که در متن درس آمده است	مکان‌ها	واژه‌هایی که نشانه ط دارند.	.....
بازرگان	هندوستان	طوطی	

جلسه هفتم	
فعالیت‌های نوشتاری (۴): درک متن	۵۰ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۴): درک متن

این صفحه شامل دو بخش فعالیت‌های درک متن و کتابخوانی می‌باشد. در قسمت کتابخوانی، یک داستان واحد برای کل کلاس خوانده می‌شود. سپس بچه‌ها به صورت گروهی رویدادهای آن را فهرست نموده، شماره گذاری می‌نمایند.

جلسه هشتم	
۵۰ دقیقه	بخوان و بیندیش

برای آموزش «بخوان و بیندیش» به مطالبی که در فصل اول بیان شد، مراجعه کنید.

جلسه نهم	
۳۰ دقیقه	۱. ارزشیابی از فعالیت‌های درس
۲۰ دقیقه	۲. فعالیت‌های نوشتاری (۵): نقاشی صفحه هنر و سرگرمی

ارزشیابی از فعالیت‌های درس

تهیه چک لیست (فهرست واریسی) برای این درس پیشنهاد می‌گردد. بنا به فضای غالب در کلاس درستان یکی از پنج عنصر (علم، ایمان و باور، اخلاق، تفکر و عمل) را انتخاب کنید و براساس آن یک چک لیست فردی برای قرار دادن در پوشه کار دانش آموزان تهیه کنید.

نمونه فهرست و ارسی (چک لیست)

بسمه تعالی				
فهرست و ارسی مربوط به درس پنجم فارسی «رهایی از قفس»				
نام و نام خانوادگی:		تاریخ:		
پایه: چهارم دبستان:		«حیطه نگرشی»		
ردیف	انتظارات معلم از دانش آموزان	سطوح عملکردی		
		خیلی خوب	خوب	قابل قبول
نیازمند آموزش				
۱	در روش تدریس روشن سازی طرز تلقی، در رسیدن به اجماع نظر فرد با اعضای گروه همکاری دارد.			
۲	در انجام فعالیت گروهی به رعایت نوبت و احترام به هم کلاسی ها مقید است.			
۳	در گوش دادن به متن داستان «رهایی از قفس» از خود علاقه نشان می دهد.			
۴	در خواندن متن درس، با رعایت نکات عاطفی در لحن، به علاقه هم کلاسی ها احترام می گذارد.			
۵	در فراگیری واژه های واژه آموزی در قالب بازی مشارکت فعال دارد.			
۶	در انجام تمرین های کتاب نگارش اعتماد به نفس داشته، داوطلب پاسخگویی می باشد.			
۷	در انجام نمایش و شخصیت پردازی، ایده های خوب خود را در اختیار گروه قرار می دهد.			
۸	از تماشای نمایش که توسط هم کلاسی ها اجرا می شود، لذت می برد.			
۹	برای زیبانوشتن در خط تحریری تلاش کرده، دقت می کند.			
۱۰	در نگارش و انشانویسی روحیه لطیف داشته و حسن مثبت خود را به هم گروهی ها منتقل می کند.			
<p>— بیان نقاط قوت و تفسیر نگرش دانش آموز توسط معلم</p> <p>تاریخ: امضا:</p>				

***

جلسه دهم

فعالیت‌های نوشتاری (۶) : نگارش

۵۰ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۶) : نگارش

در درس گذشته دانش‌آموزان نوشتن بند توصیفی را آموختند. این درس نیز در ادامه درس گذشته به آموزش بند توصیفی اختصاص دارد با این تفاوت که یک سطح فراتر رفته و به لحاظ ادبی متن زیباتری خلق خواهد شد. به همین منظور از آرایه ادبی تشبیه استفاده شده است. توجه داشته باشیم که در مورد آرایه تشبیه چیزی آموزش ندهیم و با سبکی که در کتاب نگارش ارائه شده، مطلب را بیان کنیم.

پاسخ سؤال صفحه نگارش

جمله موضوع : استخر بسیار زیبا بود.

موضوع کلی : استخر

موضوع کوچک تر : زیبایی استخر

جلسه یازدهم

۱. املا

۳۰ دقیقه

۲. مثل

۲۰ دقیقه

املا

املا مطابق با برنامه تدریس کلیه دروس به صورت دو بخشی شامل املاي تقریری و فعالیت‌های املاي طراحي می‌شود و سطح پیشرفت دانش‌آموز نسبت به خودش، با توجه به میزان درست نویسی در ارزشیابی‌های املاي قبلی، سنجیده می‌شود.

اگر یک متن ترکیبی در قالب داستانی کوتاه توسط معلم تدوین گردد برای دانش‌آموزان جذاب و قابل توجه است. برای تولید متن ترکیبی می‌توانید از روش زیر استفاده کنید :

۱ ابتدا واژه‌های مورد نظر خود را استخراج نمایید.

۲ حالا متنی تهیه کنید که تا حد امکان از این واژه‌ها در آن استفاده شده باشد.
مثال زیر، بخشی از املای تقریری ساخته شده از متن درس است.

از روزگاران دور کشور هندوستان، به عنوان یک خطّه زیبا معروف بوده است. بازرگانان
ثروتمند از تماشای صحنه پرواز دسته‌های طوطی لذّت می‌برند. از آنجا طوطی‌ها را به همراه
می‌آورند و این سوغاتی گران‌بها را به دوستان هم‌زبان خود ارمغان می‌دهند. تجارت در این
کشور .....

مَثَل

مثل «هیچ ارزانی بی‌علت نیست و هیچ گرانی بی‌حکمت» در قالب داستانی زیبا به دانش‌آموزان تفهیم
می‌شود. برای آموزش آن از اجرای نمایشنامه و یا فنّ قصّه‌گویی می‌توان بهره برد.

ایران من

فصل سوم

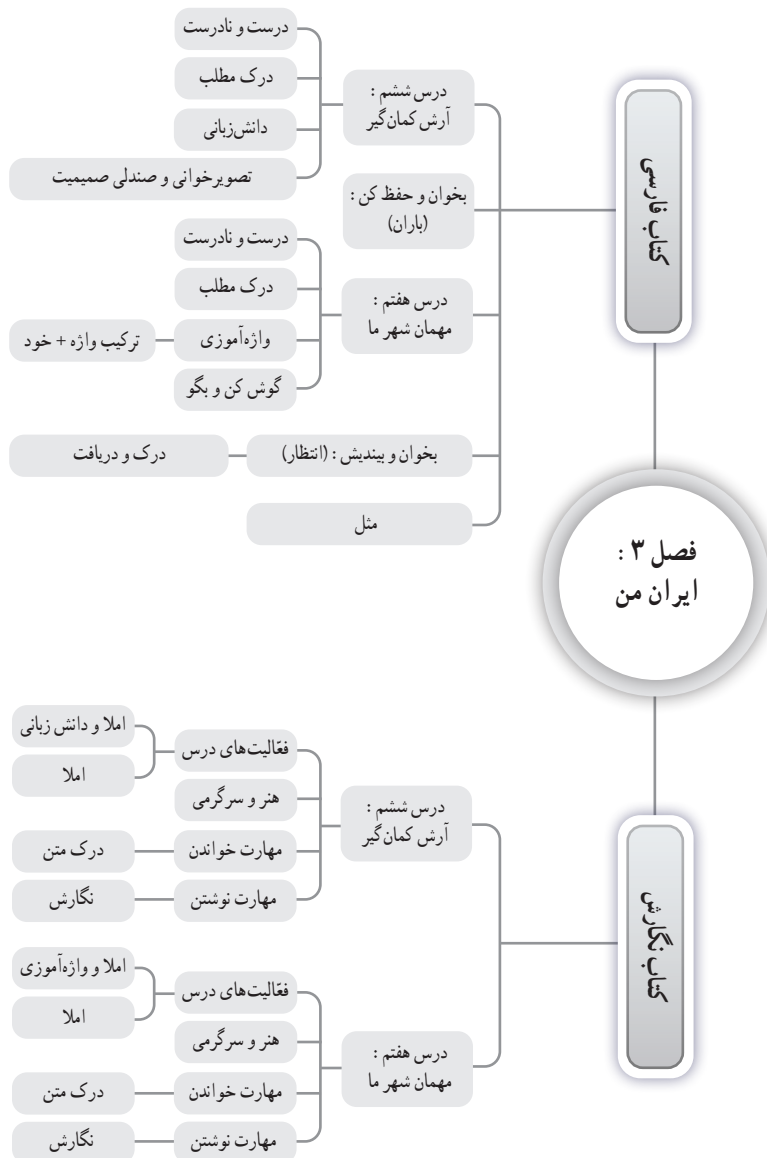
درس ششم: آرشی کمان گیر

درس هفتم: مهمان شهر ما

طراحی واحدهای یادگیری فصل سوم

اهداف فصل سوم

- ۱ تقویت حسّ میهن دوستی
- ۲ احترام به رهبر و مسئولان کشور
- ۳ آشنایی با صفت پایداری و مقاومت
- ۴ تقویت مهارت قصه خوانی و قصه گویی
- ۵ تقویت مهارت درک متن و دریافت مفهوم
- ۶ تقویت مهارت خواندن و رعایت لحن و آهنگ متن
- ۷ ایجاد علاقه به داستان گویی و قصه سرایی
- ۸ گسترش واژگان دانش آموز
- ۹ تقویت مهارت سخن گفتن و سخنوری
- ۱۰ آشنایی با اجزای جمله
- ۱۱ تقویت مهارت گوش دادن از طریق تقویت حافظه شنیداری
- ۱۲ ایجاد علاقه مندی به حفظ شعر و خواندن اشعار مختلف
- ۱۳ تقویت مهارت نوشتن
- ۱۴ تقویت مهارت درک مثل و علاقه مند شدن به مطالعه مثل ها
- ۱۵ آشنایی با کارکرد حروف ربط و نقش آنها در درک متن
- ۱۶ ایجاد علاقه به خوش نویسی و خط تحریری

درس ششم

آرش کمانگیر

اهداف

- ۱ معرفی یکی از نمادهای اسطوره‌ای فرهنگ ایران
- ۲ تقویت روحیه دفاع از وطن و میهن‌دوستی
- ۳ آشنایی بیشتر با پهلوانان ایرانی
- ۴ آشنایی با افسانه‌های ملی
- ۵ تقویت مهارت درک متن و دریافت پیام اصلی درس
- ۶ تقویت درک و بیان پیام تصاویر
- ۷ آشنایی با ساختار جمله
- ۸ آشنایی با نشانه ربط «عطفی» به عنوان ابزار انسجام گزاره‌های متن
- ۹ آشنایی با بند روایتی

جلسه اول	
۱. تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲. درک متن	۲۰ دقیقه

اروش‌های پیشنهادی تدریس

نقالی و قصه‌گویی، ایفای نقش، بارش فکری، الگوی پیش‌سازمان‌دهنده‌ها با بهره‌گیری از فن داستان‌سرایی (قصه‌گویی به شکل شاهنامه‌خوانی با لحن و آهنگ حماسی)

روش پیش‌سازمان‌دهنده‌ها

مراحل اجرا

مرحله اول: قبل از شروع تدریس ابتدا مفاهیم کلی و اطلاعات جامعی درباره فردوسی، شاعر بلندآوازه ایران زمین به صورت خلاصه به دانش‌آموزان ارائه دهید. پیش‌سازمان‌دهنده‌ها اطلاعاتی فراتر از متن درس می‌باشند که ارائه آن به دانش‌آموزان، درک مفهوم درس را تسهیل می‌کند. لذا در این خصوص معرفی فردوسی شاعر بزرگ ایران و بزرگ‌ترین حماسه‌سرای ایرانی، معرفی شاهنامه و چند داستان معروف آن به دانش‌آموزان برای آشنایی بیشتر آنها با فضای حماسه و وطن‌دوستی، نشان دادن تصاویر یا فیلم در ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان گام مؤثری خواهد بود.

آرش کمان‌گیر

در زمان پادشاهی منوچهر پیشدادی، در جنگی با توران، افراسیاب، سپاهیان ایران را در مازندران محاصره می‌کند. سرانجام منوچهر، پیشنهاد صلح می‌دهد و تورانیان می‌پذیرند و قرار بر این می‌گذارند که کمانداری ایرانی بر فراز البرزکوه برود و تیری بیندازد که تیر به هر کجا نشست آنجا مرز ایران و توران باشد. آرش از پهلوانان ایران که در تیراندازی بسیار زبردست و ماهر بود، داوطلب این کار می‌شود. به فراز دماوند می‌رود و تیر را پرتاب می‌کند. تیر از صبح تا غروب حرکت کرده و در کنار رود جیحون یا آمودریا بر درخت گردویی فرود می‌آید و آنجا مرز ایران و توران می‌شود. پس از این تیراندازی آرش از خستگی، هستی‌اش را برپای تیر می‌ریزد، پیکرش پاره‌پاره شده، در خاک ایران بخش می‌شود و جانش در تیر دمیده می‌شود. مطابق با برخی روایت‌ها اسفندارمذ تیر و

کمانی را به آرش داده بود و گفته بود که این تیر بسیار دور می‌رود ولی هر کسی که از آن استفاده کند، خواهد مرد. اما آرش از سر فداکاری و جانفشانی برای حفظ میهن حاضر شد که از آن تیر و کمان استفاده کند. وی نماد جانفشانی در راه میهن است. از این رو، بسیاری آرش را از نمونه‌های بی‌همتا در اسطوره‌های جهان دانسته‌اند.

جشن تیرگان که به ستاره تیر و ایزد تیشتر مربوط است، به یاد قهرمانی آرش کمان‌گیر برگزار می‌شود و در این روز مردم به یکدیگر آب می‌پاشند.

داستان آرش در منابع کهن

در اوستا بهترین تیرانداز را «آرخش» نامیده‌اند و تصور می‌رود که مقصود آرش است. برخی محققان این واژه را تصحیف عبارت اوستایی «خشوی وی ایشو» می‌دانند زیرا معنی این عبارت «صاحب تیر سریع» است که صفت یا لقب آرش بوده و در تیریشْت بند ۶-۷ چنین آمده است: «تیشتر ستاره زیبا و باشکوه را می‌ستاییم که به جانب فراخکرت به همان تندی روان است که تیر از کمان «آرش» آریایی که از همه آریاییان سخت کمان‌تر بود.»

در شاهنامه، مستقیماً از داستان آرش، نامی نرفته است. در نوشته‌های دوران اسلامی نظیر «مجله التواریخ» که برگرفته از روایات کهن پارسی است، این داستان ذکر شده است.

ابوریحان بیرونی نیز در «آثار الباقیه» همین داستان را آورده است.

از این قهرمان نامدار در تاریخ طبری، تاریخ ابن اثیر، شاهنامه، ویس و رامین، مجمع التواریخ، غرر السیر، البدأ و التاریخ هم یاد شده است.

سیزدهم تیرماه با یکی از جشن‌های کهن این مرز و بوم به نام جشن تیرگان هم‌زمان است. تیرگان یکی از جشن‌های همنام شدن نام روز و ماه است. به دلیل ستایش آب و نیز سالگرد تیرانداختن آرش و بزرگداشت او از اهمیت ویژه‌ای در میان جشن‌های ایرانی برخوردار است.

مرحله دوم: در این مرحله به بیان مطالب جزئی که در واقع مفهوم اصلی درس هستند (داستان آرش کمان‌گیر) پردازید. با این الگو شما از پیش‌سازمان‌دهنده‌ها بهره برده‌اید. در بیان مفاهیم درس می‌توانید از روش سخنرانی، پرسش و پاسخ، بحث و گفت‌وگو و یا نمایش فیلم و قصه‌گویی حماسی و نقلی استفاده کنید. توجه داشته باشید که پیش‌سازمان‌دهنده‌ها یک عبارت خلاصه از درس آرش کمان‌گیر نیست بلکه مطلبی جدا و کلی‌تر از داستان درس است.

مرحله سوم: با ارائه مثال به تحکیم و تثبیت مطلب پردازید، مثلاً داستان دیگری از شاهنامه بگویید.

خوانش متن درس

آخرین رکن درس، خوانش متن درس است که به خاطر داشتن متن خاص (الحن حماسی حاکم بر متن) بهتر است که ابتدا معلم از روی متن بخواند. پس از روخوانی معلم پخش فایل صوتی متن درس از طریق رمزینۀ سریع پاسخ برای تکرار مناسب است.

پس از چند بار خوانش متن درس، برای سنجش میزان درک مطلب متن درس با پرسش‌های صحیح (درست و نادرست و درک مطلب) دانش‌آموزان را ارزیابی می‌کنیم؛ اگر تعدادی از دانش‌آموزان قادر به پاسخ‌گویی نبودند می‌توانیم با توضیحات لازم این چالش را برطرف سازیم.

جلسه دوم	
۱. دانش‌زبانی	۲۰ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۳۰ دقیقه

دانش‌زبانی

در ادامه بحث دانش‌زبانی درس چهارم، در این درس نیز مجدداً دربارهٔ جمله آموزش داده می‌شود. در درس چهارم، ملاک معرفی بیشتر معنایی و کاربردی بود اما در این درس به لحاظ ساختاری و صوری نیز به دانش‌آموزان این آگاهی داده می‌شود که جمله از کنار هم قرار گرفتن واژه‌ها تشکیل می‌شود.

توجه: از دادن تمرین‌های شمارش تعداد جمله به دانش‌آموزان جداً خودداری کنید.

جلسه سوم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۱)	۲۵ دقیقه
۲. آموزش لحن	۲۵ دقیقه

آموزش لحن

لحن متن درس ششم از نوع روایی – حماسی می باشد. این متن دارای آهنگی نرم و گاهی کوبنده و حماسی است، به گونه ای که شنونده تحت تأثیر آن قرار می گیرد. این متن در بردارنده مفهوم میهن دوستی است که مثل یک قصه سینه به سینه از نسلی به نسل دیگر انتقال می یابد. بنابراین باید از شخصیت های متن، فضا و سایر عناصر، کمک گرفت تا لحن، شکل درستی به خود بگیرد. بهتر است علائم نگارشی را رعایت کرد تا تأثیر کلام بیشتر شود؛ سکون ها و سکوت ها نیز این تأثیر را دوچندان می کند.

جلسه چهارم	
تصویرخوانی و صندلی صمیمیت	۵۰ دقیقه

به توضیحات تصویرخوانی درس اول مراجعه شود.

جلسه پنجم	
۱. فعالیت های نوشتاری (۲)	۳۰ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۲۰ دقیقه

فعالیت های نوشتاری (۲): املا

انجام فعالیت های کتاب نگارش در کلاس مورد تأکید می باشد. باید عملکرد دانش آموزان از جانب معلم مورد بررسی قرار بگیرد و حتماً پس از تصحیح مطالب بازخورد کتبی هر چند کوتاه، گوشه صفحات درج شود تا اولیا و دانش آموزان در جریان نقاط قوت و ضعف قرار بگیرند.

جلسه ششم	
۱. املا	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت های نوشتاری (۳): تمرین خوشنویسی از صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

املا: املای پای تخته‌ای دو نفره

ابتدا آموزگار تابلو را به دو بخش تقسیم کرده و از دو دانش‌آموز می‌خواهد پای تخته آمده و هر کدام روبه‌روی یک بخش ایستاده و نام خود را در بالای آن بنویسند.

معلم از یکی از دانش‌آموزان می‌خواهد از هر قسمت درس که دوست دارد، به دوست خود املا بگوید، البته املا نباید از یک بند بیشتر باشد. دانش‌آموز دیگر شروع به نوشتن می‌کند. وقتی بخش اول املا گفتن به پایان رسید دانش‌آموزی که املا می‌نوشت، حالا گوینده املا شده و دوستش شروع به نوشتن می‌کند. پس از پایان یافتن این بخش معلم از دو دانش‌آموز دیگر می‌خواهد که پای تخته آمده و املای دوستان خود را تصحیح کنند.

جلسه هفتم	
۱. بخوان و حفظ کن	۲۵ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۴): جدول صفحه هنر و سرگرمی	۲۵ دقیقه

بخوان و حفظ کن

شعر باران وزنی شاد و مصراع‌های کوتاه دارد. این شعر در کنار تکرارها و به کارگیری قافیه‌های تقریباً آزاد، شعری مناسب کودکان است. لحن عمومی حاکم بر فضای این شعر، لحن شاد و نشاط‌انگیز روایی به شیوه بیان خاطره است که آغاز شعر را شامل می‌شود. در ادامه از شیوه بیان توصیفی برای توصیف تفریحات کودکان همراه با لطافت و لذت ناشی از یادآوری آنها بهره می‌گیرد. در قسمت توصیفی این شعر، شاعر اوج و فرودی بسیار زیبا را به نمایش گذاشته است؛ ابتدا با توصیف لذت‌های حضور در جنگل و آغاز باران کار را شروع کرده، سپس با به تصویر کشیدن قدرت رعد و برق و باد مخاطب را به اوج هیجان رسانده است. پس از آن دوباره با وصف قطرات باران و جمع شدن آب در میان سبزه‌ها و مشاهده جنگل در آب، از نقطه اوج به فرود می‌رسد و در پایان با جملات عاطفی «بس گوارا بود باران!» و «به! چه زیبا بود باران!» این تنش ایجاد شده را به آرامش محض بدل می‌کند تا جایی که سکوتی همراه با لذت و تخیل را در پی دارد.

جلسه هشتم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۵)	۳۰ دقیقه
۲. ارزشیابی از فعالیت‌های درس	۲۰ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۵): درک متن

یکی از ابزارهای صوری انسجام گزاره‌های متن، «حروف ربط» هستند. هوشیار کردن دانش‌آموزان نسبت به این حروف و نوع کاربرد آنها در متن به افزایش درک متن آنها کمک می‌کند. در این درس حرف ربط عاطفی «و» آموزش داده شده است که هم‌پایه بودن دو جمله را نشان می‌دهد.

ارزشیابی از فعالیت‌های درس

در این درس برگزاری آزمون خودسنجی پیشنهاد می‌شود.

بسمه تعالی	
نام و نام‌خانوادگی :	«آزمون خودسنجی درس ششم فارسی : آرش کمان‌گیر» تاریخ :
از این درس یاد گرفتم که	
.....	
.....	
.....	
.....	
از خواندن درس آرش کمان‌گیر لذت بردم چون	
.....	
.....	
.....	
.....	
با خواندن این درس تصمیم گرفته‌ام	
.....	
.....	
.....	
.....	
اظهار نظر معلم :	تاریخ و امضا :

جلسه نهم	
۵۰ دقیقه	فعالیت‌های نوشتاری (۶)

فعالیت‌های نوشتاری (۶) : نگارش

موضوع آموزش این درس، نوشتن بند روایتی (روایی) است. دانش‌آموزان ابتدا بند نمونه را می‌خوانند و تحلیل می‌کنند. مقایسه این بند با بند توصیفی درس قبل، روش مناسبی است برای اینکه تفاوت‌های بند توصیفی و روایتی برای دانش‌آموزان مشخص شود؛ البته مقایسه و تشخیص تفاوت‌ها به صورت کار گروهی انجام شود و دانش‌آموزان خود ویژگی‌های هر دو نوع بند را در کنار هم قرار داده، تحلیل کنند. در بندهای روایتی توجه به چند مطلب اهمیت دارد :

- زاویه دید که نویسنده، مطلب را به صورت اول شخص بیاورد یا سوم شخص؛ معمولاً دانش‌آموزان در نوشته‌های خود اول شخص را ترجیح می‌دهند.
- نوع لحن نوشته که نویسنده باید آن را انتخاب کند و در کل نوشته رعایت کند. لحن نوشته می‌تواند دوستانه، رسمی یا گفتاری (محاوره) باشد.
- توالی و ترتیب مطالب که یکی پس از دیگری بیان شود.
- زمان افعال که باید در کل نوشته ارتباط منطقی داشته باشند.

پاسخ سؤال صفحه نگارش

جمله موضوع : می‌خواهم خاطره اولین روز مدرسه‌ام را برایتان تعریف کنم.

موضوع کلی : خاطره‌گویی

موضوع کوچک‌تر : خاطره اولین روز مدرسه

جلسه دهم	
۳۰ دقیقه	۱. املا
۲۰ دقیقه	۲. مرور آموخته‌ها

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.

درس هفتم

مهمان شهر ما

اهداف

- ۱ آشنایی با رسم مهمان‌نوازی ایرانی
- ۲ آشنایی با مفهوم انتظار
- ۳ تقویت گرایش عاطفی نسبت به شخصیت مقام معظم رهبری
- ۴ تقویت درک شنیداری
- ۵ گسترش دامنه واژگان با استفاده از فرایند ترکیب
- ۶ تقویت درک متن و سواد خواندن
- ۷ آشنایی با ابزارهای انسجام متن (واژه‌های ربط تقابلی «اما» و «ولی»)
- ۸ تشخیص تفاوت دو نوع بند توصیفی و روایتی

جلسه اول	
۱. تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲. درک متن	۲۰ دقیقه

روش‌های پیشنهادی تدریس

سخنرانی، دریافت مفهوم، روشن‌سازی طرز تلقی

روشن‌سازی طرز تلقی

روشن‌سازی طرز تلقی، تأثیری عمیق بر رضایت شخصی افراد می‌گذارد و از این رو طرز تلقی‌ها، جنبه‌های مهمی از یادگیری اجتماعی به حساب می‌آیند. چنانچه افراد بتوانند آزادانه طرز تلقی‌هایشان را مورد بررسی قرار دهند، بینشی کسب می‌کنند که می‌توانند رفتار خویش را کنترل کنند و دریابند که طرز تلقی آنها تا چه حد ممکن است در کیفیت کارشان تأثیر بگذارد.

مراحل اجرا

در این روش، پیش از خوانش متن از دانش‌آموزان می‌خواهیم که رفتارهای مورد انتظار ما و مراحل آن را به خوبی و با دقت انجام دهند. این رفتارها و مراحل از این قرارند:

۱ یک جمله پرسشی (یا تکمیل یک جمله یا عبارت ناتمام) را که ناظر بر محتوا و مضمون اصلی درس است، مطرح می‌کنیم و از دانش‌آموزان می‌خواهیم که به آن پرسش پاسخ دهند.

۲ درباره پاسخی که به پرسش داده‌اند، در گروه با یکدیگر بحث و گفت‌وگو کنند.

۳ بر روی بهترین پاسخ به توافق برسند و آن را به عنوان محصول نهایی فعالیت گروه به کلاس عرضه کنند.

۴ نظرات گروه‌ها روی تخته کلاس نوشته شود و بهترین پاسخ‌ها و نظرات مورد تأیید قرار گیرند.

مرحله اول: برای آموزش این درس سؤال‌های زیر برای فرایند آموزش مناسب است:

- اگر شخص بسیار عزیز و دانشمندی برای مدت کوتاهی مهمان شما باشد، برای او چه کار می‌کنید؟
- فردا یک مهمان بسیار عزیز داریم ...

فرض کنید سؤال اول در تدریس استفاده شود.

مرحله دوم: دانش‌آموزان پاسخ‌های گوناگونی را در گروه خود تولید می‌کنند.

مرحله سوم : پس از چند دقیقه بحث و گفت‌وگو در گروه، نهایتاً یک جمله به عنوان محصول نهایی کارگروه‌ها، به کلاس عرضه می‌شود.

مرحله چهارم : جمله برگزیده هر گروه روی تخته نوشته می‌شود و یک یک جمله‌ها برای دانش‌آموزان خوانده می‌شود. جمله‌هایی که در هر گروه تهیه و برگزیده شده است، ممکن است از این قرار باشند :

- بهترین غذا را برایشان تهیه می‌کنیم.
- خانه را تمیز و مرتب می‌کنیم و از او خوب پذیرایی می‌کنیم.
- برای او یک هدیه خوب می‌خریم.
- هر چه که بخواهد، برایش انجام می‌دهیم.
- ...

دانش‌آموزان درباره هر جمله نظر خود را بیان می‌کنند تا بر روی بهترین جمله (طرز تلقی) به توافق برسند. مرحله پنجم : در این مرحله معلم به جمع‌بندی نظرات می‌پردازد و جمله برتر یا بهترین جمله‌ها را انتخاب می‌کند.

این انتخاب و فرایند آن، بیانگر احساس، عواطف و دیدگاه ما نسبت به موضوع است و به گونه‌ای پس از رویارویی اندیشه‌ها و بیان حس و حال، گرایش درونی افراد تقویت می‌شود.

خوانش متن

با استفاده از رمزینۀ سریع پاسخ انجام شود.

جلسه دوم	
۱. واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۳۰ دقیقه

واژه‌آموزی

در این درس، ساخت واژه مرکب «ضمیر خود + بن مضارع» تدریس می‌شود. جهت تثبیت یادگیری

یک بار واژه‌ها را روی تابلو بنویسید و دانش‌آموزان همه با هم آنها را بخوانند. بدین ترتیب، یکی از راه‌های واژه‌سازی (خود + واژه) آموزش داده می‌شود.

***

جلسه سوم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۱)	۲۵ دقیقه
۲. خواندن با لحن مناسب	۲۵ دقیقه

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.

***

جلسه چهارم	
گوش کن و بگو	۵۰ دقیقه

به مطالب فعالیت «گوش کن و بگو» در درس دوم مراجعه شود و مانند آن آموزش انجام شود.

***

جلسه پنجم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۲)	۲۵ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.

***

جلسه ششم	
۱. املا	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۳): تمرین خوشنویسی از صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

املا : املاي حروف گمشده

آموزگار از قبل یک متن املا با واژه‌های دارای ارزش املايي که بعضی از حروف آنها افتاده، تهیه می‌کند. تعداد این واژه‌ها با توجه به متن درس می‌تواند متغیر باشد (مانند : نشا... انت... ار... غو... ای... البته در بالای صفحه، جدولی با حروفی که از واژه‌ها افتاده است (حروف گمشده) به اضافه چند حرف بیشتر قرار می‌دهد. سپس معلّم از دانش‌آموزان می‌خواهد که متن درس را در زمان معین (سه تا پنج دقیقه) مطالعه کنند. پس از آن، دانش‌آموزان کتاب را بسته و با توزیع برگه‌های املا شروع به پیدا کردن حروف گمشده در زمان تعیین شده می‌کنند (آموزگار می‌تواند از حروف چند شکل و یک صدا استفاده کند).

جلسه هفتم	
۱. ارزشیابی از فعالیت‌های درس	۳۵ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۴): جدول صفحه هنر و سرگرمی	۱۵ دقیقه

پاسخ جدول

۱ سیل	۵ نسیم
۲ لا به لا	۶ موج
۳ انبوه	۷ جنبش
۴ هین	۸ شوق

جلسه هشتم	
۵۰ دقیقه	فعالیت‌های نوشتاری (۵)

فعالیت‌های نوشتاری (۵) : درک متن

چنان‌که در درس قبل گفته شد یکی از ابزارهای صوری انسجام گزاره‌های متن، «حروف ربط» هستند. هوشیار کردن دانش‌آموزان نسبت به این حروف و نوع کاربرد آنها در متن، به افزایش توانایی درک متن آنها کمک می‌کند. در این درس حرف ربط تقابلی «اما» و «ولی» آموزش داده شده است که نشان می‌دهد مفهوم دو جمله در تقابل با یکدیگر است.

جلسه نهم	
۵۰ دقیقه	فعالیت‌های نوشتاری (۶)

فعالیت‌های نوشتاری (۶) : نگارش

در سه درس گذشته بند توصیفی و روایتی آموزش داده شد. در این درس دانش‌آموز با نوشتن هم‌زمان این دو نوع به خوبی به تفاوت‌های بین آنها احاطه پیدا می‌کند و مطلب برایش تثبیت می‌شود.

جلسه دهم	
۵۰ دقیقه	بخوان و ببندیش

برای آموزش «بخوان و ببندیش» به مطالبی که در فصل اول بیان شد، مراجعه کنید.

جلسه یازدهم	
۳۰ دقیقه	۱. املا
۲۰ دقیقه	۲. مَثَل

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.

فرهنگ ادب

فصل چهارم

درس هشتم: درس آزاد
درس نهم: درس آزاد

اهداف فصل چهارم

- ۱ تشخیص کاستی‌های احتمالی کتاب و اقدام به تولید محتوای متناسب با فرهنگ بومی
- ۲ پرورش توانایی تولید ماده‌ی درسی در دانش‌آموزان با نظارت و هدایت آموزگاران
- ۳ پاسخ به نیازهای معلمان، دانش‌آموزان و اولیا
- ۴ بهره‌گیری از مشارکت همکاران در تألیف کتاب
- ۵ بهره‌گیری از تعامل دانش‌آموز و خانواده در سازماندهی و تألیف کتاب
- ۶ آشنایی با برخی از نمودهای فرهنگی و جلوه‌های آداب و رسوم و سنت‌های بومی یا منطقه‌ای
- ۷ شناخت بیشتر شخصیت‌های علمی و فرهنگی محل زندگی
- ۸ توجه عمیق‌تر به لهجه، گویش و نشانه‌های زبان محلی
- ۹ پرورش توانایی تفکر، نقد و تحلیل نسبت به مباحث فرهنگی
- ۱۰ ایجاد علاقه نسبت به فرهنگ محلی و آثار ادبی و زبانی منطقه‌ای

درس‌های آزاد، ایستگاه اندیشیدن و درنگ کردن و آفریدن است. این فصل، فرصتی است تا دانش‌آموز و معلم به یاری هم به فراخور ذوق و علاقه، در مورد دل‌بستگی‌های فرهنگ بومی و نیازها و بایسته‌هایی که در دیگر درس‌ها به چشم نیامده‌اند، مطالبی را بازگو نمایند و مبتنی بر ساختار درس‌ها بنویسند. به بیان دیگر درس آزاد، فرصتی است تا دانش‌آموز و معلم در تألیف کتاب مشارکت داشته باشند و هر یک خود را در شکل‌گیری کتاب، سهم ببینند و کتاب را از آن خود بدانند؛ به گونه‌ای که دانش‌آموزان پس از تألیف درس آزاد، بتوانند نام خود را در ردیف نام پدیدآورندگان کتاب ثبت کنند.

اروش‌های تولید درس آزاد

- برای نوشتن و تولید درس آزاد یکی از روش‌های زیر پیشنهاد می‌شود:
- هر دانش‌آموز به صورت مستقل و فردی برای تولید درس آزاد در کلاس اقدام نماید.
- دانش‌آموزان با هدایت و راهنمایی معلم به صورت گروهی و با مشارکت تمام افراد گروه (تقسیم‌بندی دانش‌آموزان کلاس به چند گروه) برای تولید درس آزاد اقدام نمایند.
- دانش‌آموزان درس آزاد را در کلاس (مجموعه نظرهای کلاس با راهنمایی و رهبری معلم کلاس) تولید کنند.

در تولید درس آزاد می‌توان از توانمندی دانش‌آموزان در بندنویسی بهره برد. برای نمونه، موضوع نوشته: «محل زندگی»، موضوعی خیلی کلی است و باید به موضوعات کوچک‌تر محدود شود، مثلاً وضعیت جغرافیایی محل، آداب و رسوم، زبان منطقه و غذاهای خاص آن منطقه، چهار موضوع کوچک‌تری هستند که در مورد هر یک می‌توان یک بند نوشت.

توصیه می‌شود به دانش‌آموزان کمک کنید تا چهارچوب متن خود را مشخص نمایند، سپس اقدام به نوشتن کنند. به عنوان نمونه، چهارچوب نوشته، می‌تواند شامل سه بند باشد که بند اول وضعیت جغرافیایی محل را توضیح دهد؛ بند دوم زبان و بند سوم آداب و رسوم منطقه را بیان کند.

در تدوین متن درس آزاد می‌توان از روش‌های پیش‌سازمان دهنده، بدیهه‌پردازی و بارش مغزی بهره برد. در این قسمت، موضوعاتی متناسب با عنوان و محتوای فصل در حوزه فرهنگ و زبان و آداب محلی، پیشنهاد می‌شود. درس آزاد در فصل «فرهنگ بومی» آورده شده است و این موضوع دامنه گسترده‌ای دارد؛ لذا امکان تولید متن زیبا فراهم است.

در طراحی فعالیت‌های کتاب نگارش نیز تطابق فعالیت‌ها با روند طراحی کتاب ضروری است. از

دید ساختاری توجه به عناصر مبتنی بر نگرش شبکه‌ای، نقش معلم به عنوان ناظر و راهنما و نقش دانش‌آموز در مقام تولیدکننده ضروری است.

روش پیشنهادی تولید درس آزاد: بارش فکری

مراحل تولید

- ۱ با نظرخواهی از دانش‌آموزان، موضوعی در ارتباط با فرهنگ بومی و محلی انتخاب می‌شود.
  - ۲ قوانین مربوط به بارش فکری برای دانش‌آموزان مطرح می‌شود و آنها ملزم به رعایت قوانین می‌شوند.
  - قوانین عبارت‌اند از:
    - انتقاد کردن و رد دیدگاه‌های دیگران ممنوع است.
    - از ترکیب ایده‌ها، ایده‌های بهتری ساخته می‌شود.
    - هرچه تعداد ایده‌ها بیشتر باشد، بهتر است.
  - ۳ نظرات یا اطلاعات دانش‌آموزان درباره موضوع انتخابی پرسیده می‌شود و کلیه جملات بدون کم و کاست، پای تابلو نوشته می‌شود.
  - ۴ پس از تمام شدن بارش فکری دانش‌آموزان، آنها را گروه‌بندی کنید تا در مورد جملات نوشته شده در گروه گفت‌وگو کنند و از این طریق، جملات تکراری را حذف کنند، جملاتی را که قابلیت ادغام دارند، ادغام نمایند و در جملاتی که نیاز به اصلاح و تغییر دارند، تغییرات لازم را اعمال کنند.
  - ۵ جملات جدید، مجدداً روی تخته نوشته می‌شوند و با نظر کلیه دانش‌آموزان، اولویت‌بندی صورت می‌گیرد.
  - ۶ متن حاصل بعد از تنظیم، نهایی شدن با خط خوش، بر روی تخته نوشته می‌شود و همه دانش‌آموزان، آن را در کتاب خود می‌نویسند.
- نکته مهم: پیشنهاد می‌شود در هر استان متون تولید شده در این فصل، گردآوری و جمع‌بندی شود. نوشته به گونه‌ای باشد که ویژگی‌های آن استان را به خواننده معرفی کند. این مطالب برای گروه زبان و ادب فارسی دفتر تألیف ارسال شود تا از کنار هم قرار دادن آنها کتابی با عنوان دایرة المعارف استان‌شناسی تولید شود که مخاطبش دانش‌آموز دوره ابتدایی باشد. بدیهی است استان‌هایی که مطلبی ارسال نکنند، در آن کتاب غایب خواهند بود.

نام آوران

فصل پنجم

- درس دهم: باغچهٔ اطفال
- درس یازدهم: فرماندهِ دل‌ها
- درس دوازدهم: اتفاقِ ساده

طراحی واحدهای یادگیری فصل پنجم

اهداف فصل پنجم

- ۱ توسعه دامنۀ وارثان
- ۲ تقویت مهارت درک متن و دریافت مفهوم
- ۳ تقویت مهارت‌های چهارگانه زبان‌آموزی (سخن گفتن، گوش دادن، خواندن و نوشتن)
- ۴ ایجاد علاقه به خوش‌نویسی و خط تحریری
- ۵ آشنایی با اجزای جمله
- ۶ شناساندن چهره‌های ماندگار مثل جبار باغچه‌بان، مهدی آذریزدی و حماسه‌آفرینان دفاع مقدس مانند شهید خرازی و...
- ۷ تقویت روحیۀ پشنتکار و خدمت به مردم
- ۸ آشنایی با حروف ربط سببی به‌عنوان ابزارهای انسجام متن
- ۹ آشنایی و تشخیص بندهای بدنه در انشانویسی
- ۱۰ آشنایی با گسترش گروه اسمی در جمله

درس دهم

باغچه‌ی اطفال

اهداف

- ۱ آشنایی با جبار باغچه‌بان
- ۲ تقویت پشتکار و صبر و شکیبایی
- ۳ تقویت مهارت درک متن و دریافت مفهوم
- ۴ تقویت مهارت املانویسی و نگارش
- ۵ تثبیت مهارت قصه‌گویی
- ۶ آشنایی با حروف ربط سببی به عنوان ابزارهای انسجام متن
- ۷ آشنایی با اجزای جمله
- ۸ آشنایی و تشخیص بندهای بدنه در انشانویسی

جلسه اول	
۱. تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲. درک متن	۲۰ دقیقه

روش‌های پیشنهادی تدریس

تفکر استقرایی، ایفای نقش، نمایشی

روش تفکر استقرایی

درس دهم با متنی روان و ساده، نوشته‌ای جذاب است. محتوای درس، دارای مفهومی است که دانش‌آموزان با مطالعه دقیق متن، متوجه آن می‌شوند. به همین دلیل بهتر است با روش «تفکر استقرایی» ذهن دانش‌آموزان را فعال نموده، ایشان را از راه تفکر به استنتاج و یادگیری رساند. مراحل انجام کار متناسب با ساختار این درس به شرح ذیل پیشنهاد می‌گردد.

مرحله اول: تکوین مفهوم

۱) فهرستی از انواع رفتارهای فردی و اجتماعی تهیه کنید و آن را در اختیار گروه‌ها بگذارید. لازم به ذکر است فهرست رفتارها با توجه به مفاهیم مورد نظر درس (خدمت به مردم و پشتکار) انتخاب شود.

۲) از دانش‌آموزان بخواهید تا براساس وجوه اختلاف یا تشابه آنها را دسته‌بندی نمایند.

۳) در این بخش، دانش‌آموزان برای مطالب طبقه‌بندی شده، اسم انتخاب می‌کنند و کم‌کم مفهوم در ذهن آنها شکل می‌گیرد.

مرحله دوم: تفسیر مطالب

۱) نماینده گروه‌ها، طبقه‌بندی انجام شده در گروه را روی تابلو نصب کند.

۲) به دانش‌آموزان فرصت بدهید تا جنبه‌های مختلف عملکرد گروه‌های دیگر را بررسی کنند.

۳) سؤالاتی در خصوص مفاهیم مورد نظر درس (خدمت به مردم و پشتکار) مطرح نمایید تا دانش‌آموزان روابط بین طبقه‌بندی‌ها را جستجو کرده و به سؤالات پاسخ دهند.

۴ دانش‌آموز را به کشف روابط برسانید تا به استنباط و نتیجه‌گیری برسد و مفاهیم «اعتماد به نفس و پشتکار» را استنباط کند.

مرحله سوم: کاربرد

۱ به دانش‌آموزان کمک کنید تا با گسترش و وسعت دادن ظرفیت ذهنی خود به بررسی و تفسیر اطلاعات دریافتی بپردازند و به این نقطه برسند که هر فرد با تلاش و کوشش خود و با امید به خدا، به اهداف خود در زندگی دست می‌یابد.

۲ متن درس پنجم را با لحن «روایی-داستانی» برای دانش‌آموزان بخوانید تا درک بهتر محتوا حاصل آید و دانش‌آموزان بتوانند به سؤالات درک متن پاسخ‌های درست و منطقی بدهند.

جلسه دوم	
۱. دانش‌زبانی	۲۰ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۳۰ دقیقه

دانش‌زبانی

هدفی که از آموزش این مطلب دنبال می‌شود، آشنایی با اجزای جمله است؛ به دیگر بیان هدف این است که دانش‌آموز یاد بگیرد جمله را به اجزای آن خرد کند و منطق قرار گرفتن اجزا را در کنار هم درک کند. این امر در تقویت درک خوانداری و شنیداری متن بسیار مؤثر است. موضوعی که در این درس آموزش داده شده است، برجسته کردن فعل به عنوان محور معنایی جمله است چنان‌که مشاهده می‌کنید، برای نشان دادن اهمیت فعل در شکل گرفتن جمله، فعل در رأس قرار گرفته است؛ به عبارت دیگر ابتدا باید فعلی باشد تا جمله‌ای شکل گیرد.

توجه: معلمان گرامی از ارائه این مطالب، با نگاه تدریس دستور زبان، به صورت مجموعه‌ای از قواعد حفظی جداً پرهیز کنند.

جلسه سوم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۱)	۳۰ دقیقه
۲. آموزش لحن	۲۰ دقیقه

آموزش لحن

لحن متن درس دهم از نوع «عاطفی – خبری» می‌باشد. خواندن زیبا، دمیدن روح به پیکره بی‌جان متن است. روخوانی آداب خاصی دارد که باید این آداب را به دانش‌آموزان آموخت. در دوره معاصر متن‌ها بیشتر ساده، روزمره و همه‌فهم‌اند. برای خواندن این درس که دارای جملات عاطفی می‌باشد، خواننده باید خود را با احساسات نویسنده هماهنگ کند و لحنش را شکل دهد.

جلسه چهارم	
قصه‌گویی و صندلی صمیمیت	۵۰ دقیقه

به توضیحات ارائه شده در فعالیت قصه‌گویی و صندلی صمیمیت درس سوم مراجعه شود. در آن درس بیشتر تمرکز بر شروع داستان بود؛ در این درس شیوه ارائه سیر قصه مورد نظر است. فعالیت صندلی صمیمیت با گوش دادن به قصه آغاز می‌شود. دانش‌آموزان مدتی برای انتخاب قصه مورد علاقه خود فکر می‌کنند، سپس روی صندلی می‌نشینند و قصه را روایت می‌کنند. انتظار می‌رود قصه‌گویی به شیوه‌ای جذاب اتفاق بیفتد تا مخاطب را جذب کند.

جلسه پنجم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۲)	۳۰ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۲۰ دقیقه

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.

جلسه ششم	
۱. املا	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۳): تمرین خوشنویسی از صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

املا: املاي تصحيح کردني

آموزگار از قبل یک متن املاي ده‌سطري تهيه کرده و در آن ۱۰ واژه با املاي ناصحيح قرار می‌دهد. قبل از شروع فعالیت املايی دانش‌آموزان متن درس را مرور می‌کنند. سپس کتاب‌ها را می‌بندند و برگه‌های املا بين دانش‌آموزان توزيع می‌گردد. دانش‌آموزان با دقت، متن املا را مطالعه کرده، واژه‌های نادرست را شناسایی می‌کنند و شکل درست واژه‌ها را بالای آنها می‌نویسند.

جلسه هفتم	
۱. ارزشیابی از فعالیت‌های درس	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۴): جدول صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

ارزشیابی از فعالیت‌های درس

برای ارزشیابی برگزاری یک «آزمون کتبی» پیشنهاد می‌گردد از دانش‌آموز بخواهید آنچه را که از درس دهم یاد گرفته است، به صورت خلاصه بنویسد. نوشته دانش‌آموز که حاصل تفکر و مهارت او در نوشتن است، می‌تواند مورد ارزشیابی قرار گیرد.

جلسه هشتم	
فعالیت‌های نوشتاری (۵): درک متن	۵۰ دقیقه

فعّالیت‌های نوشتاری (۵): درک متن

چنان‌که در درس قبل گفته شد یکی از ابزارهای صوری انسجام گزاره‌های متن، «حروف ربط» هستند. در این درس حرف ربط سببی «چون» و «زیرا» آموزش داده شده است. کاربرد این حروف در جملات مرکبی است که گزاره یک جمله مفهومی را بیان می‌کند و علت و سبب آن در گزاره جمله بعد ارائه می‌شود.

جلسه نهم

۵۰ دقیقه

فعّالیت‌های نوشتاری (۶)

فعّالیت‌های نوشتاری (۶): نگارش

از این درس، اساس آموزش اشنانویسی شکل می‌گیرد. بسیار مهم است که همکاران محترم دقیقاً طبق مراحل صفحه نگارش و با توجه به مطالب راهنمای معلم آموزش دهند. نکته بسیار کلیدی و مهم این است که تا حالا دانش‌آموزان با یک بند سر و کار داشتند ولی چون انشا شامل چند بند است، در این درس، سه بند ارائه شده است. چنان‌که ملاحظه می‌کنید این سه بند از متن درس «کوچ پرستوها» انتخاب شده است؛ دلیل این بوده است که دانش‌آموزان با آن آشنا هستند و در مرحله تشخیص به زحمت نمی‌افتند. به عبارت دیگر مهم آموزش ساختار انشا است نه به چالش کشیدن ذهن دانش‌آموز با ارائه متنی که قبلاً ندیده است. در این درس دانش‌آموز باید موضوع کوچک تک تک بندها را با توجه به جمله موضوع و مفهوم بیان شده در هر بند، تشخیص دهد و با جمع‌بندی مطلب، سه بند موضوع کلی را تشخیص دهد که در واقع همان موضوع انشا است. در این جلسه فعلاً صحبتی از انشا و موضوع انشا نمی‌شود و دقیقاً مطابق با مطلب کتاب آموزش انجام شود.

پاسخ سؤال صفحه نگارش

موضوع بند اول: دشواری کمبود غذا در پاییز

موضوع بند دوم: چگونگی کوچ/شکل کوچ

موضوع بند سوم : خطرات کوچ
موضوع کلی : کوچ پرستوها

جلسه دهم	
۲۵ دقیقه	۱. بخوان و حفظ کن
۲۵ دقیقه	۲. املا

بخوان و حفظ کن

«همای رحمت» شعر زیبا و مشهوری است از «شهریار» که با نشان دادن کتاب اشعار این شاعر بلندآوازه، ارائه اطلاعاتی درخصوص خطه زیبای آذربایجان با مردمانی غبور و متعهد و پخش اشعاری به زبان ترکی از استاد شهریار به نحو زیبایی قابل تدریس است و همخوانی آن به نشاط کلاس می افزاید. متن شعر درباره بزرگ ترین نام آور تاریخ بشریت است که برخی از ویژگی های ایشان در شعر آمده است. لازم به ذکر است در آموزش بخوان و حفظ کن، لازم نیست روی معنای آن خیلی تأکید شود بلکه حفظ شعر با توجه به وزن آهنگین آن مورد نظر است. مطلب دیگر این که معرفی شهریار نیز به عنوان شاعری نامدار در راستای اهداف فصل و نگرش شبکه ای است.

املا

مثل دروس قبل املاي دو قسمتی شامل املاي تقریری و فعالیت های املاي برگزار می شود.

فرمانده دل‌ها

درس یازدهم

اهداف

- ۱ تقویت روحیه وطن‌دوستی و دفاع از میهن
- ۲ آشنایی با حماسه دفاع مقدس و نامداران این عرصه به ویژه شهید حسین خرازی
- ۳ تقویت مهارت درک متن و دریافت مفهوم
- ۴ تقویت مهارت خواندن با رعایت لحن مناسب (آموزش لحن انواع جمله)
- ۵ گسترش دایره واژگان
- ۶ تقویت مهارت‌های املائی، نگارشی و خوش‌نویسی
- ۷ تولید بندهای بدنه در انشانویسی
- ۸ تثبیت یادگیری ابزارهای انسجام متن

جلسه اول	
۱. تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲. درک متن	۲۰ دقیقه

روش پیشنهادی تدریس

کارایی گروه

روش کارایی گروه (به شکل ساده)

- ۱ ابتدا دربارهٔ حماسه دفاع مقدس، توضیحات کوتاهی به دانش‌آموزان بدهید.
- ۲ از بچه‌ها بخواهید یک بار، متن درس را به صورت کامل و با دقت به صورت فردی صامت خوانی کنند.
- ۳ کاربرگ سؤالات مربوط به درس را بین دانش‌آموزان توزیع کنید و فرصت بدهید به صورت انفرادی به سؤالات پاسخ بدهند.
- ۴ سپس از همان نمونه سؤال‌ها در اختیار گروه‌ها بگذارید تا اعضای گروه، دربارهٔ پاسخ سؤالات گفت و گو کنند، به توافق برسند و برگه را پاسخ بدهند. (طرح سؤالات به صورت چهارگزینه‌ای توصیه می‌شود).
- ۵ پاسخ سؤالات را در اختیار دانش‌آموزان قرار دهید تا هم برگهٔ فردی خود و هم برگهٔ گروهی خود را با آنها تطبیق دهند و جلوی سؤالانی که نادرست پاسخ گفته‌اند، علامت بگذارند و به نوعی برگه‌های انفرادی و گروهی را تصحیح کنند.
- ۶ هر دانش‌آموز برگهٔ خود را با برگهٔ گروه مقایسه کند و از آنجا که احتمالاً در کارکرد گروهی، تعداد پاسخ‌های نادرست کاهش یافته است، دانش‌آموز به کارایی گروه پی می‌برد و مشارکت را در فرایند یادگیری اثربخش می‌داند. چون ارزشیابی به صورت کیفی برگزار می‌شود، تصحیح به صورت کمی و نمره‌گذاری در جداول این روش ضرورت ندارد. فلسفهٔ بهره‌گیری از این روش، پافشاری بر خرد جمعی و برتری دادن نتیجهٔ کار گروه بر عملکرد فرد است.

نمون برگ سؤالات روش کارایی گروه

نام و نام خانوادگی :		باسمه تعالی
تاریخ :		درس یازدهم : فرمانده دل ها
ارزشیابی	<p>۱. داستان فرمانده دل ها در مورد کدام نامدار جنگ تحمیلی است؟</p> <p>☐ شهید بهنام محمدی</p> <p>☐ شهید حسین خزازی</p> <p>☐ شهید بابایی</p>	
<p>☐ درست پاسخ داده ام.</p> <p>☐ درست پاسخ نداده ام.</p>		
<p>☐ درست پاسخ داده ام.</p> <p>☐ درست پاسخ نداده ام.</p>	<p>۲. چرا شهدای جنگ تحمیلی از نامداران ایران زمین هستند؟</p> <p>☐ چون نامشان در کتاب شهدا ثبت شده است.</p> <p>☐ چون از جانشان گذشتند تا سرزمین را از دست دشمن نجات دهند.</p> <p>☐ چون شور و شوقی وصف ناپذیر برای از بین بردن دشمن نداشتند.</p>	
<p>☐ درست پاسخ داده ام.</p> <p>☐ درست پاسخ نداده ام.</p>		
<p>☐ درست پاسخ داده ام.</p> <p>☐ درست پاسخ نداده ام.</p>	<p>۳. در حماسه دفاع مقدس کدام عامل در پیروزی رزمندگان از همه مهم تر بود؟</p> <p>☐ ترس و ضعف دشمن</p> <p>☐ دعای خیر فرزندان شهدا</p> <p>☐ شجاعت و خستگی ناپذیری رزمندگان</p>	
<p>☐ درست پاسخ داده ام.</p> <p>☐ درست پاسخ نداده ام.</p>		
<p>☐ درست پاسخ داده ام.</p> <p>☐ درست پاسخ نداده ام.</p>	<p>۴. چرا پدرانمان زمان حمله دشمن به کشور، از سرزمینمان دفاع کردند؟</p> <p>☐ تا چیزهای بیشتری یادگیرند.</p> <p>☐ برای اینکه آزادی و استقلال کشور حفظ شود و سرزمینمان به دست بیگانگان نیفتد.</p> <p>☐ چون قوی و شجاع هستند.</p>	
<p>تعداد سؤالات درست :</p> <p>.....</p>	<p>نظر معلم :</p> <p>امضا :</p> <p>تاریخ :</p>	

نکته : برای تعداد سؤالات، چهارچوب ویژه ای طراحی شده است و بنا به سطح توانمندی های دانش آموزان تعداد سؤالات تغییر پیدا می کند.

جلسه دوم	
۱. واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۳۰ دقیقه

واژه‌آموزی

متن این درس شامل واژه‌هایی مانند «وصف‌ناپذیر» است که در ادامه آموزش واژه‌های مرکب به آنها پرداخته شده است. اگر به ساختمان این ترکیب، توجه کنید درمی‌یابید جزء دوم ترکیب با فرایند «وندافزایی» تولید شده است (نا + پذیر)؛ سپس طی فرایند «ترکیب» در کنار بخش دیگر قرار گرفته، واژه مرکب ایجاد گردیده است. همکاران محترم توجه کنند که از ذکر این مطالب برای دانش‌آموزان پرهیز کنند. هدف این است که دانش‌آموز نسبت به این ترکیب، هوشیار شود و تلاش کند ترکیب‌هایی با این ساخت در ذهن خود بسازد.

تمرین خواندن

روان‌خوانی درست و شمرده دانش‌آموزان را مثل دروس گذشته، در نظر داشته باشید. بعد از تمرین‌های اصولی و مستمر در زمینه خواندن، در این قسمت از سال تحصیلی دانش‌آموزان باید از «روخوانی» یک سطح بالاتر رفته و به خواندن توأم با درک رسیده باشند. روخوانی، بیان واژه‌ها از روی نوشته است که در آن ارتباطی بین واژه‌ها و درک و دریافت وجود ندارد، یعنی دانش‌آموز آنچه را دیده به زبان می‌آورد. در حالی که خواندن علاوه بر بیان نوشته‌ها، باید منجر به درک و فهم شود.

جلسه سوم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۱)	۲۵ دقیقه
۲. خواندن با لحن مناسب	۲۵ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۱) : املا و واژه‌آموزی

انجام فعالیت‌های کتاب نگارش در کلاس درس مورد تأکید مؤلفان می‌باشد.

خواندن با لحن مناسب : تأکید بر لحن، آوا و آهنگ مناسب

متن این درس یک متن روایی است که انتخاب لحن به تناسب شخصیت‌ها، تشخیص مکث‌ها و درنگ‌ها و رعایت سرعت مناسب خواندن، تأثیرگذاری بیشتری ایجاد می‌نماید.

جلسه چهارم	
روان خوانی	۵۰ دقیقه

فعالیت روان خوانی در درس چهارم، تأکید به لحن خواندن واژه داشت؛ در آنجا توضیح دادیم که قرار دادن تکیه بر هجای اول و آخر واژه، در انتقال پیام، تفاوت ایجاد می‌کند. در این درس تأکید بر لحن خواندن جمله است. برای آموزش، توجه دانش‌آموزان را به لحن متفاوت خواندن جمله‌های خبری، پرسشی، عاطفی و امری جلب می‌کنیم.

بار اول که فایل صوتی را از طریق رمزینۀ سریع پاسخ بخش می‌کنید، توضیحی درباره لحن انواع جمله ندهید؛ فقط از دانش‌آموزان بخواهید با دقت گوش کنند و مانند آن از روی متن بخوانند. اجازه دهید دانش‌آموزان خود به لحن متفاوت انواع جمله پی ببرند؛ لازم هم نیست بر زبان بیاورند، همین که در خواندن، لحن جمله را رعایت کنند، کافی است. پس از اینکه چند نفر از روی متن خواندند و دانش‌آموزان لحن خواندن آنها را مقایسه کردند، فایل صوتی مجدداً پخش شود. در این مرحله به کمک خود دانش‌آموزان موضوع لحن متفاوت انواع جمله آموزش داده شود. بهترین شیوه در آموزش، خواندن تعدادی از دانش‌آموزان و مقایسه لحن آنها است.

جلسه پنجم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۲)	۲۵ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.

جلسه ششم	
۱. املا	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۳): تمرین خوشنویسی از صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

املا: املای همگانی

در این نوع املا همه دانش‌آموزان در تقریر املا مشارکت دارند. ابتدا معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد که متن درس را به طور کامل و دقیق مطالعه کنند.

سپس، کتاب را بسته و معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد به ترتیبی که انتخاب کرده، نامشان را صدا می‌زند از هر قسمت از درس که می‌خواهند، یک جمله بگویند تا بقیه دانش‌آموزان بنویسند. بیان جمله از حفظ در اولویت است اما اگر دانش‌آموزی برای گفتن جمله، احتیاج به کتاب پیدا کرد، منعی ندارد.

جلسه هفتم	
۱. ارزشیابی از فعالیت‌های درس	۳۵ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۴): جدول صفحه هنر و سرگرمی	۱۵ دقیقه

ارزشیابی

روش «پرسش شفاهی» با توجه به وقت در نظر گرفته شده، مناسب می‌باشد. برای افزایش تأثیر پرسیدن به این نکات توجه کنید:

- سؤالاتی طرح کنید که موجب ایجاد تفکر در دانش‌آموز شود، مثلاً به جای اینکه پرسید «آیا رزمندگان را دوست دارید؟»، پرسید «چرا رزمندگان و شهدا را دوست دارید؟»
- فرصت پاسخ‌گویی را افزایش دهید تا دانش‌آموز فرصت فکر کردن پیدا کند.
- از همه دانش‌آموزان، انتظار پاسخ‌گویی داشته باشید.
- پاسخ‌های صحیح یا اشتباه دانش‌آموزان، هر دو می‌تواند شما را در شناخت میزان درک و فهم دانش‌آموزانتان کمک کند، زیرا هدف، اصلاح متفکرانه است نه اینکه در لحظه اول، پاسخ درست را دریافت نمایید.

جلسه هشتم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۵)	۲۵ دقیقه
۲. املا	۲۵ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۵): درک متن

در سه درس گذشته واژه‌های ربط عاطفی، تقابلی و سببی به عنوان ابزارهای انسجام گزاره‌های متن ارائه شد. در این درس به منظور تثبیت آموخته‌ها متنی ارائه شده است که دانش‌آموز باید واژه ربط مناسب جاهای خالی را تشخیص دهد.

املا

بعد از برگزاری آزمون املاي دو قسمتی می‌توانید از دانش‌آموزان در تصحیح برگه‌ها کمک بگیرید. این کار موجب افزایش یادگیری و اعتماد به نفس دانش‌آموزان می‌شود.

جلسه نهم	
۶. فعالیت‌های نوشتاری (۶)	۵۰ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۶): نگارش

در درس گذشته آموزش انشانویسی با مرحله «تشخیص» شروع شد؛ در این درس، دانش‌آموز به مرحله «تولید» می‌رسد. در درس قبل سه بند ارائه شده بود و دانش‌آموز برای اولین بار در صفحه نگارش از سال سوم تاکنون، بیش از یک بند را دید. در آنجا دانش‌آموز سه بند را خواند و موضوع بندها را تشخیص داد، سپس ارتباط بندها را درک و موضوع نوشته را بیان کرد.

در این درس، موضوع نوشته ارائه شده است و دانش‌آموز باید سه موضوع کوچک و مرتبط به هم برای سه بند بنویسد و متن تولید کند؛ درواقع، انشانویسی در این درس شروع می‌شود. لازم به ذکر است که موضوع «نان» برای دانش‌آموزان آشناست و قبلاً هم در کلاس سوم با آن آشنا شده‌اند؛ بنابراین اطلاعات کافی دارند. آنچه در اینجا اهمیت دارد این است که سه موضوع بند، طوری انتخاب شود که بندها مانند حلقه‌های زنجیر مکمل هم شوند و یکی در پی دیگری با منطق روشنی ارائه شوند.

اتِّفَاقِ سَادِه

درس دوازدهم

اهداف

- ۱ تقویت مهارت خواندن شعر با رعایت لحن
- ۲ تقویت مهارت درک متن و دریافت مفهوم
- ۳ آشنایی با نحوه نقل رویدادهای قصه
- ۴ تثبیت یادگیری ابزارهای انسجام متن
- ۵ آشنایی با گسترش گروه اسمی در جمله
- ۶ آشنایی با بند مقدمه

جلسه اول	
۱. تدریس درس	۳۵ دقیقه
۲. درک متن	۱۵ دقیقه

اروش‌های پیشنهادی تدریس

سخنرانی، دکلمه خوانی، بدیعه‌پردازی

الگوی بدیعه‌پردازی

توصیف اولیه :

- ۱ یک توصیف زیبا و ساده از «رزمنده» با همیاری دانش‌آموزان ارائه دهید.
- ۲ قیاس مستقیم (مقایسه ساده دو مفهوم) : از بچه‌ها بخواهید «رزمنده» را یک کتاب در نظر بگیرند و سپس بگویند به نظر آنها «رزمنده» چگونه کتابی است؟ مطالب دانش‌آموزان را روی تخته یادداشت کنید.

مثال :

محمد : رزمنده یک کتاب پر از مطالب با ارزش است.

جواد : رزمنده یک کتاب بزرگ است.

رضا : رزمنده یک کتاب سبز رنگ است.

- ۳ قیاس شخصی : از دانش‌آموزان بخواهید خود را جای «رزمنده» بگذارند و احساسات خود را بیان کنند؛ یعنی بگویند چه حسی دارند.

مثال :

حسین : احساس غرور و امنیت می‌کنم.

طه : احساس یک پرنده را دارم.

- ۴ تعارض فشرده : در این مرحله از دانش‌آموزان بخواهید تا از بین قیاس‌ها و تشبیه‌های مرحله دوم و سوم واژه‌هایی را جدا کنند و بگویند که کدام یک از این واژه‌ها (اگر متضاد باشند بهتر است) برایشان جالب‌تر است.

مثال :

واژه‌های انتخاب شده : پرنده، غرور، امنیت، سبز، بزرگ، با ارزش

۵ توصیف خلاق: حالا از دانش‌آموزان بخواهید از میان قیاس‌های برگزیده، چند تا را انتخاب کرده، با استفاده از آنها موضوع «رزمنده» را دوباره توصیف کنند. بین توصیف ساده اول زنگ و این توصیف تفاوت بسیاری است. این توصیف دارای غنا و ارزش زیادی است؛ چون حاصل تلاش جمعی می‌باشد.

آنچه توضیح داده شد یک نمای خیلی ساده و کاربردی از الگوی بدیعه‌پردازی است. این روش در تقویت مهارت نوشتن دانش‌آموزان بسیار راهگشا است. در پی این روش از رزمندگان به عنوان نامداران ایران زمین یاد کنید و نقش آنها را در حفظ استقلال کشور تبیین نمایید و صبر خانواده‌های رزمندگان را در زمان جنگ توضیح دهید.

خوانش متن

متن را با آهنگی مناسب و با روش دکلمه‌خوانی بخوانید و سپس دانش‌آموزان جمع‌خوانی نمایند.

جلسه دوم	
۱. دانش‌زبانی	۲۵ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

دانش‌زبانی

درس گذشته، جملاتی را آموزش داد که مانند پازلی با دو خانه بودند. قطعه اصلی پازل فعل بود که تعیین می‌کرد با اضافه شدن چند قطعه دیگر به این پازل معنی کامل می‌شود، مثلاً فعلی مانند «آمد» با گرفتن یک قطعه مثل «بهار» کامل می‌شد و معنا را انتقال می‌داد. درواقع بدون اینکه به فعل لازم و نهاد و عبارات و الفاظ دستوری مانند این اشاره کنیم، تنها منطق قرار گرفتن اجزای جمله را آموزش می‌دهیم.

در این درس با گسترش گروه اسمی از طریق اضافه کردن صفت، نشان می‌دهیم هنوز هم پازل جمله، دو قطعه‌ای است؛ فقط قطعه پازل بزرگ‌تر شده است. دانش‌آموز باید درک کند که واژه «معلم» با واژه «مهربان» متفاوت است؛ لازم نیست به او بگوییم یکی اسم است و دیگری صفت، بلکه به لحاظ معنایی و کاربرد باید متوجه شود که مهربان به تنهایی استقلال ندارد اما معلم مستقل است. بهترین

روش برای آموزش آشنایی دانش‌آموز با اجزای جمله و خرد کردن آن از راه مقایسه با پازل میسر است. برای یادگیری بهتر پازل‌هایی با مقوّا ساخته شود تا دانش‌آموز به صورت عملی قطعات جمله را در کنار هم بگذارد و از هم جدا کند.

توجه کنید هدف این درس، آموزش صفت نیست، بلکه این موضوع مهم است که دانش‌آموز بتواند تشخیص دهد در جمله «برادر خوبم آمد.» برادر خوبم، یک قطعۀ جمله است؛ درواقع همان چیزی که در دستور به گروه اسمی معروف است، بدون اینکه اشاره‌ای به گروه اسمی شود.

جلسه سوم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۱)	۳۵ دقیقه
۲. آموزش لحن	۱۵ دقیقه

آموزش لحن

درس «اتفاق ساده» بیانگر روایت و نقل یک واقعه به شکل منظوم است؛ لذا لحن اصلی، «روایی» برای تعریف واقعه، همراه با نمایش احساسات است. از نکات مهم در این درس علاوه بر تعریف کردن، توصیف فضاها و موقعیت‌های پیش‌آمده برای مادر، فرزندان و قطره باران است که به شیوۀ جان‌بخشی در ماجرا حضور دارد.

لحن اصلی این شعر روایی است که با توصیف همراه است.

جلسه چهارم	
قصه‌گویی و صندلی صمیمیت	۵۰ دقیقه

به مطالبی که در فعالیت «قصه‌گویی و صندلی صمیمیت» درس سوم بیان شده است مراجعه شود. در آن درس تأکید بر شروع داستان بود، در حالی که در این درس بیان رویدادهای داستان اهمیت دارد.

جلسه پنجم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۲)	۲۵ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.

***

جلسه ششم	
۱. املا	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۳): تمرین خوشنویسی از صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

املا: املاي جمله گمشده

معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد تا متن شعر را با دقت مطالعه کنند. سپس کتاب را می‌بندند و معلم یک واژه می‌گوید و دانش‌آموزان باید جمله و یا سطرى که این واژه در آن قرار داشت را به یاد آورده و بنویسند. در این نوع املا حفظ شعر به دانش‌آموزان کمک می‌کند.

***

جلسه هفتم	
۱. ارزشیابی از فعالیت‌های درس	۳۵ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۴): جدول صفحه هنر و سرگرمی	۱۵ دقیقه

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.

***

جلسه هشتم	
فعالیت‌های نوشتاری (۵)	۵۰ دقیقه

فَعَالِیت‌های نوشتاری (۵): درک متن

متنی ارائه شده است که در فضای سکوت کامل صامت‌خوانی می‌شود و هر دانش‌آموز پاسخ پرسش‌های زیر متن را می‌نویسد. چنان که ملاحظه می‌کنید در این متن ضمائر و حروف ربط که از ابزارهای انسجام گزاره‌های متن هستند، برجسته شده‌اند و سؤالاتی در مورد آنها طرح شده است. مجدداً تأکید می‌شود برای بررسی پاسخ سؤال‌ها کسی به‌صورت شفاهی پاسخ ندهد؛ دانش‌آموزان را ملزم کنید پاسخی را که نوشته‌اند، بخوانند.

جلسه نهم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۶)	۳۵ دقیقه
۲. حکایت	۱۵ دقیقه

فَعَالِیت‌های نوشتاری (۶): نگارش

انشا چارچوبی دارد که در نمودار زیر اجزای آن مشخص شده است:

موضوع: .....

بند مقدمه

.....
 .....
 .....

بندهای بدنه شامل:

بند اول .....
 .....
 .....

بند دوم .....
 .....
 .....

بند سوم .....
 .....
 .....

بند نتیجه .....
 .....

چنان‌که ملاحظه می‌کنید انشا «موضوعی» دارد که دربارهٔ آن می‌نویسیم. پس از آن «بند مقدمه» می‌آید. توجه داشته باشید که منظور از بند مقدمه، نوشتن جملات کلیشه‌ای، یکنواخت و تکراری نیست؛ بلکه بند مقدمه که در آغاز نوشته می‌شود فضای حاکم بر نوشته را نشان می‌دهد از آنجایی که در بند مقدمه اندیشهٔ اصلی نوشته بیان می‌شود، مطالب کلی است و نیازی به جملهٔ موضوع ندارد، مثلاً اگر موضوع نوشته «بهار» باشد، بند مقدمه می‌تواند این گونه باشد:

«بهار یکی از فصل‌های سال است. بهار را همهٔ مردم دوست دارند. بعضی‌ها بهار را عروس فصل‌های سال می‌دانند. شاعران و نویسندگان دربارهٔ فصل بهار چیزهای زیادی نوشته‌اند. حالا می‌خواهیم بدانیم که بهار چگونه فصلی است.»

پس از بند مقدمه، بندهای بدنه می‌آید که معمولاً دو بند یا بیشتر است؛ در نمودار، سه بند نشان داده شده است اما معنی آن این نیست که حتماً تعداد بندهای بدنه باید سه بند باشد. چنان‌که در نگارش این درس، در متن انشا، چهار بند بدنه وجود دارد.

در انتها بند «نتیجه‌گیری» می‌آید؛ این بند در حقیقت فروگاه ذهن نویسنده است؛ درواقع عصارهٔ بندهای دیگر در بند نتیجه‌گیری می‌آید. در نتیجه‌گیری باید دقت کنید که از نوشتن جملات تکراری پرهیز شود. نوشتن جملاتی مثل: «پس نتیجه می‌گیریم که...» یا «درسی که از این نوشته می‌گیریم این است که...» برای بند نتیجه‌گیری درست نیست.

در نگارش این درس هدف، آموزش «بند مقدمه» بوده است به همین دلیل، فعلاً بند نتیجه‌گیری در انتهای انشا نیامده است. مطلب مهم دیگر اینکه استفاده از متن درس اول در این صفحه، هدفمند بوده است. موضوع درس اول به گونه‌ای است که به راحتی در ذهن طبقه‌بندی می‌شود. ضمناً برای آموزش تفاوت «بند مقدمه» با «بندهای بدنه» از متنی استفاده شده است که برای دانش‌آموز آشنا باشد و مقایسه به آسانی در ذهنش اتفاق بیفتد و هدف درس آسان‌تر محقق گردد. قرار دادن متن جدید، ذهن دانش‌آموز را بیشتر به مفاهیم و گزاره‌های متن، مشغول می‌کند و سبب اختلال در یادگیری می‌شود.

جلسهٔ دهم

۵۰ دقیقه

بخوان و بیندیش

برای آموزش «بخوان و بیندیش» به مطالبی که در فصل اول بیان شد، مراجعه کنید.

راه زندگی

فصل ششم

درس سیزدهم: لطف حق

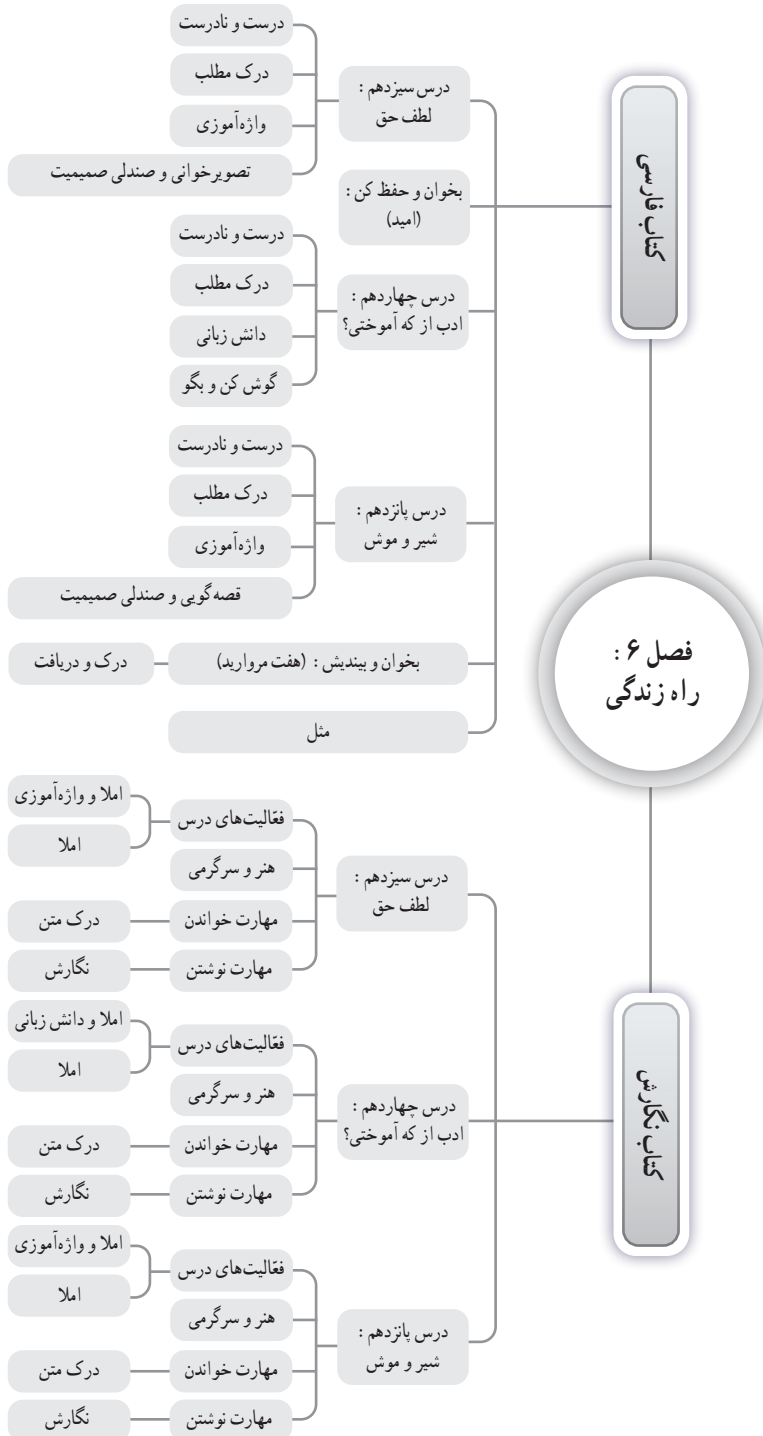
درس چهاردهم: ادب از که آموختی؟

درس پانزدهم: شیر و موش

طراحی واحدهای یادگیری فصل ششم

اهداف فصل ششم

۱. آشنایی با صفات برجسته انسانی مانند بخشش و چشم پوشی
۲. یادآوری چگونگی تولد و بزرگ شدن حضرت موسی (ع)
۳. افزایش اعتماد و توکل به خدا در همه مراحل زندگی
۴. آشنایی با دو شاعر بزرگ ایرانی «پروین اعتصامی و ایرج میرزا»
۵. تقویت مهارت خواندن اشعار با لحن مناسب
۶. تقویت درک مفهوم شعرها
۷. ایجاد علاقه در دانش آموزان به مطالعه ضرب المثل ها و درک پیام و کاربرد آنها
۸. افزایش درک دانش زبانی در دانش آموزان با انجام تمرین های مرتبط
۹. بسط و گسترش دایره واژگان
۱۰. تقویت درک مفهوم تصویر و بیان پیام آن
۱۱. افزایش علاقه و تقویت مهارت های قصه گویی و قصه خوانی
۱۲. تقویت درک شنیداری
۱۳. تقویت مهارت انشائوسی
۱۴. آشنایی با ابزارهای انسجام گزاره های متن
۱۵. تقویت مهارت املا و خوشنویسی
۱۶. آشنایی با اجزای جمله

درس سیزدهم

لطفِ حق

اهداف

- ۱ آشنایی با شاعر بزرگ ایران «پروین اعتصامی»
- ۲ تقویت مهارت درک متن و دریافت مفهوم
- ۳ گسترش واژگان با فرایند واژه‌سازی «تکرار»
- ۴ تقویت درک دیداری و سخنوری
- ۵ آشنایی با نشانه‌های ساختار بلاغی متن مانند «بعد، سپس»
- ۶ تثبیت یادگیری بند مقدمه و بندهای بدنه

جلسه اول	
۱. تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲. درک متن	۲۰ دقیقه

روش پیشنهادی تدریس

بحث گروهی

بحث گروهی

روش بحث گروهی گفت‌وگویی است سنجیده و منظم درباره موضوعی خاص که مورد علاقه مشترک شرکت کنندگان در بحث است.

مراحل اجرا

۱. دانش‌آموزان را گروه‌بندی کنید.
۲. با طرح یک سؤال یا نشان دادن تصویر، دانش‌آموزان را هدایت کنید تا نظر، عقیده و بینش خود را نسبت به آن در گروه ابراز دارند. همچنین می‌توانید موضوعی را تعیین کنید تا دانش‌آموزان درباره آن به مطالعه، اندیشه، بحث و اظهار نظر بپردازند و نتیجه بگیرند. مثال :
موضوع اول : همیشه به لطف خدا مطمئن هستیم چون .....
موضوع دوم : چرا خدا را دوست داریم؟ .....
۳. فرصت بدهید تا دانش‌آموزان در هرگروه، فعالانه عقیده و طرز تلقی خود را درباره موضوع تعیین شده، برای هم‌گروهی‌هایشان بیان کنند و در ضمن مباحثه، از اندیشه و نگرش خود با ذکر دلیل دفاع کنند. در اجرای صحیح بحث گروهی، شاگردان باید توانایی سازمان‌دهی عقاید و دیدگاه‌های خود را در ضمن بحث داشته باشند. در این روش، نقش شما نظم‌بخشی و ساماندهی مباحث گروهی است. باید دقت داشته باشید ضمن اینکه جریان بحث از محور اصلی خارج نشود، منجر به ارائه کامل مطلب شود و رابطه مطلوبی را بین بچه‌ها شکل دهد؛ بنابراین بین گروه‌ها حرکت کنید با آرامش کنار هر گروه بنشینید و در بحث آنان شرکت نمایید.
۴. نماینده هر گروه نتیجه بحث را در جمع کلاس مطرح کرده و جمع‌بندی شود.
۵. متن درس را با رعایت تکیه‌ها و آواها برای بچه‌ها بخوانید.

مزایای این روش، پرورش اعتماد به نفس و توانایی اظهار نظر در جمع، تقویت قدرت بیان و استدلال، تقویت قدرت تجزیه و تحلیل و تصمیم‌گیری در دانش‌آموزان است. (بیان خاطرات، خواندن قصه‌های کوتاه، پخش فیلم‌های کوتاه مستند در خصوص لطف خداوند به زیبایی بحث گروهی می‌افزاید.)

جلسه دوم	
۱. واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۳۰ دقیقه

واژه‌آموزی

یکی از فرایندهای واژه‌سازی در زبان فارسی «تکرار» است؛ در این فرایند با تکرار یک پایه یا واژه، واژه جدیدی ساخته می‌شود. فرایند تکرار دو نوع دارد :

- تکرار تام مانند آرام آرام، پرسیان پرسیان، دستی دستی
- تکرار افزایشی مانند لبالب، گرداگرد، دمامم

واژه‌هایی که در این درس آمده است حاصل فرایند واژه‌سازی تکرار افزایش است. لازم به ذکر است این اطلاعات تنها برای افزایش دانش همکاران محترم است.

جلسه سوم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۱)	۳۰ دقیقه
۲. خواندن با لحن	۲۰ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۱) : املا و واژه‌آموزی

جواب سؤال (۳) : واژه‌ها در جاهای خالی به ترتیب، لبالب، سراسر، گرداگرد، دمامم می‌باشند.

خواندن با لحن مناسب

شعر لطف حق، اثر پروین اعتصامی در اصل داستانی است که شاعر (راوی) مقدمات آن را آغاز می‌کند، آنگاه دو شخصیت اصلی داستان یعنی مادر موسی (ع) و خداوند در مکالمه‌ای با هم گفت‌وگو می‌کنند؛ بدین ترتیب لحن اصلی، روایی است.

جلسه چهارم	
تصویرخوانی و صندلی صمیمیت	۵۰ دقیقه

به توضیحات تصویرخوانی درس اول مراجعه شود.

جلسه پنجم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۲)	۳۰ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۲۰ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۲): املا

جواب سؤال (۱): رب جلیل، اندوه، عدل، طغیان

جلسه ششم	
۱. املا	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۳): تمرین خوشنویسی از صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

املا : واژه گمشده

این نوع املا در قالب یک بازی مفرح است. ابتدا دانش آموزان واژه های مهم درس را روی تابلو می نویسند و همه با هم آنها را همخوانی می کنند. سپس دانش آموزی را از کلاس خارج کرده، معلم یکی از واژه ها را پاک می کند. وقتی دانش آموز به کلاس بازگشت باید واژه گمشده را پیدا کند و آن را بنویسد؛ البته صحیح نوشتن واژه بسیار مهم است. این کار با دانش آموزان دیگر ادامه می یابد.

جلسه هفتم	
۱. ارزشیابی از فعالیت های درس	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت های نوشتاری (۴) : جدول صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

ارزشیابی از فعالیت های درس

در قسمت ارزشیابی می توان از آزمون عملکردی کتبی استفاده کرد و از دانش آموزان خواست تا مفهوم شعر را به تر ساده و روان در قالب یک داستان کوتاه بنویسند. پس از ارزشیابی و ارائه بازخورد این برگه ها در پوشه کار نگهداری شود.

جلسه هشتم	
فعالیت های نوشتاری (۵)	۵۰ دقیقه

فعالیت های نوشتاری (۵) : درک متن

در این درس در ادامه آشنا کردن دانش آموزان با ابزارهای صوری انسجام گزاره های متن، علائم و نشانه های ساختار بلاغی شامل روش ها و فهرست ها با تکیه بر زمان مانند : «سپس» و «بعد» معرفی می شود. هوشیار کردن دانش آموزان نسبت به این سرنخ ها در متن باعث افزایش دقت آنها می شود و در تقویت درک متن آنها مؤثر است.

جلسه نهم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۶)	۲۵ دقیقه
۲. املا	۲۵ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۶): نگارش

این درس به تثبیت مطالب درس‌های پیشین پرداخته است. در آنجا بند مقدمه و بندهای بدنه آموزش داده شد.

املا

املا به صورت دو قسمتی مثل دروس قبل برگزار می‌گردد. در قسمت املائی تقریری می‌توان واژه‌های دارای ارزش املائی متن شعر را استخراج نموده و یک متن کوتاه ساخت و املا گفتن از خود شعر نیز بلامانع است.

نمونه املا:

«رودخانه نیل همیشه طغیان، طوفان و موج را به خود دیده است، اما رب جلیل با عشق و بنده پروری مسافران کشتی را به منزل رساند. لطف خدا .....»

گاهی می‌توان واژه‌ها را در اختیار گروه‌های دانش‌آموزی گذاشت تا به تولید متن املا بپردازند و از همان متون در زنگ املا بهره برد.

جلسه دهم	
بخوان و حفظ کن	۵۰ دقیقه

ادب از کجایم؟ درس چهاردهم

اهداف

- ۱ آشنایی با آداب زندگی و مفاهیم اخلاقی
- ۲ آشنایی با اجزای جمله
- ۳ تقویت درک شنیداری
- ۴ آشنایی با نشانه‌های ساختار بلاغی متن مانند «اول، دوم، سوم و...»
- ۵ آشنایی با بند نتیجه‌گیری

جلسه اول	
۱. تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲. درک متن	۲۰ دقیقه

روش پیشنهادی تدریس

تدریس اعضای گروه

تدریس اعضای گروه

روش تدریس اعضای گروه زمانی قابلیت اجرایی بهتری پیدا می‌کند که بتوان متن درس را به قسمت‌های مختلف تقسیم کرد و درس «ادب از که آموختی؟» دارای این قابلیت است.

مراحل اجرا

۱. متن درس را به چهار قسمت تقسیم کرده و برای هر قسمت شماره بگذارید.
  - (بخش ۱ «دو کس رنج ...»؛
  - بخش ۲ «یکی را گفتند ...»؛
  - بخش ۳ «لقمان را گفتند ...»؛
  - بخش ۴ «مشک آن است ...»
۲. دانش‌آموزان کلاس را به گروه‌های چهار نفره تقسیم کرده و به اعضای گروه‌ها نیز شماره‌های ۱ تا ۴ را بدهید.
  - ۳. به دانش‌آموزان به شرح ذیل فرصت صامت‌خوانی متن درس را بدهید.
    - ۱-۳. دانش‌آموزان شماره ۱ هر گروه فقط بخش ۱ درس را مطالعه کنند.
    - ۲-۳. دانش‌آموزان شماره ۲ هر گروه فقط بخش ۲ درس را مطالعه کنند.
    - ۳-۳. دانش‌آموزان شماره ۳ هر گروه فقط بخش ۳ درس را مطالعه کنند.
    - ۴-۳. دانش‌آموزان شماره ۴ هر گروه فقط بخش ۴ درس را مطالعه کنند.
۴. پس از صامت‌خوانی، دانش‌آموزان هم‌شماره، در گروه‌ها گرد هم آمده، گروه‌های جدید را تشکیل دهند.
 مثال: گروه لاله (همه دانش‌آموزان شماره ۱)، گروه شقایق (همه دانش‌آموزان شماره ۲) و ...

- ۵ دانش‌آموزان در گروه جدید که همه یک متن مشترک را مطالعه کرده‌اند، به نوبت مفهوم دریافتی از مطالعه خود را برای هم‌گروهی‌ها توضیح می‌دهند. تکرار یک مطلب واحد، باعث تثبیت، تکمیل و تعمیق مفهوم محتوا در دانش‌آموزان هر گروه می‌شود.
- ۶ دانش‌آموزان را به گروه‌های اصلی خود برگردانید. (از شماره ۱ تا ۴)
- ۷ در این مرحله دانش‌آموزان از شماره ۱ تا شماره ۴ به ترتیب ۴ قسمت درس را در گروه برای یکدیگر توضیح می‌دهند و آموزش از طریق گروه همسال اتفاق می‌افتد.
- ۸ پس از اتمام گفت‌وگوی دانش‌آموزان در گروه‌ها به جمع‌بندی مطالب بپردازید. در این قسمت نماینده گروه‌ها نیز می‌توانند کمک کنند.
- در پایان با استفاده از رمزینۀ سریع پاسخ، خوانش متن درس را انجام دهید.

جلسه دوم	
۱. دانش‌زبانی	۲۰ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۳۰ دقیقه

دانش‌زبانی

درس گذشته جملاتی را آموزش داد که مانند پازلی با دو خانه بودند. قطعه اصلی آن، فعل بود که تعیین می‌کرد با اضافه شدن چند قطعه دیگر به این پازل معنی کامل می‌شود، مثلاً فعلی مانند «رفت» با گرفتن یک قطعه مثل «علی» کامل می‌شد و معنا را انتقال می‌داد. درواقع بدون اینکه به فعل «لازم» و «نهاد» و عبارات و الفاظ دستوری مانند این اشاره کنیم، تنها منطق قرار گرفتن اجزای جمله را آموزش می‌دهیم.

در این درس فعل جمله به گونه‌ای است که پازل جمله، سه خانه‌ای می‌شود. درواقع فعل متعدی است و نیاز به مفعول دارد. باز هم تأکید می‌شود هدف، آموزش دستور نیست لذا از توضیح فعل متعدی و مفعول و غیره پرهیز شود و تنها از طریق بازی با پازل، انواع و اقسام جملات به دانش‌آموزان داده شود تا اجزای آن را جدا کنند یا اجزای جمله را جدا کنند تا آنها پازل را بسازند.

نمونه سؤال

با این واژه‌ها جمله بسازید و نمودار جمله را رسم کنید. پازل این جمله، چند خانه دارد؟

مهربان	پیرزن
کودک	را
خندان	غمگین

تذکر: چنان که ملاحظه می‌کنید با اینکه در این سؤال اشاره‌ای به فاعل و مفعول و فعل و گروه اسمی نشده است، ولی اگر دانش‌آموز، درست جواب داد یعنی همه آنها را درک کرده است.

***

جلسه سوم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۱)	۲۵ دقیقه
۲. خواندن با لحن مناسب	۲۵ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۱): املا و دانش زبانی
جواب سؤال ۲: (ناظر، منظور، نظر) – (معلوم، علم، عالم) – (عطر، معطر، عطار)

نکته: آشنایی دانش‌آموزان با این واژه‌ها صرفاً به منظور کمک به املاي دانش‌آموز است.

***

جلسه چهارم	
گوش کن و بگو	۵۰ دقیقه

به توضیحات گوش کن و بگو در درس دوم مراجعه شود.

***

جلسه پنجم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۲)	۲۵ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۲) : املا

جواب سؤال ۱ : میان تهی – بلند آوازه – هنر نمای

جواب سؤال ۲ : سعی – غازی – لقمان

جلسه ششم	
۱. املا	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۳) : تمرین خوشنویسی از صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

املا : املاي توپ کاغذی

آموزگار بخشی از یک یا چند واژه را داخل تکه‌های کاغذ نوشته (به تعداد دانش‌آموزان) و آن کاغذها را به شکل یک توپ کاغذی محاله می‌کند و از سرگروه‌ها می‌خواهد که کاغذها را به طرف دانش‌آموزان گروه خود پرتاب کنند. دانش‌آموزان بعد از گرفتن توپ‌ها آنها را باز کرده، کامل می‌کنند. سپس معلّم از بچه‌ها می‌خواهد به ترتیب پای تخته بیایند و واژه‌ها را به شکل کامل و صحیح بنویسند و بقیه دانش‌آموزان واژه‌ها را در دفتر فعالیت یادگیری خود می‌نویسند. معلّم می‌تواند از همین واژه‌ها برای تکلیف شب در قالب تمرین جمله‌سازی استفاده کند.

جلسه هفتم	
۱. ارزشیابی از فعالیت‌های درس	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۴) : جدول صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

ارزشیابی از فعالیت‌های درس

ارزشیابی آزمون عملکردی نمونه کار در این درس کاربرد دارد. معلّم از دانش‌آموز می‌خواهد تا متون کهن درس را به صورت نثر امروزی برگرداند و بنویسد.

جلسه هشتم

۵۰ دقیقه	فعالیت‌های نوشتاری (۵)
----------	------------------------

فعالیت‌های نوشتاری (۵): درک متن

در این درس در ادامه آشنا کردن دانش‌آموزان با ابزارهای صوری انسجام گزاره‌های متن، علائم و نشانه‌های ساختار بلاغی شامل روش‌ها و فهرست‌ها با تکیه بر زمان مانند اول، دوم، سوم و ...، اولین، دومین، ابتدا، نخست، آخر معرفی می‌شود.

جلسه نهم

۳۰ دقیقه	۱. فعالیت‌های نوشتاری (۶)
۲۰ دقیقه	۲. املا

فعالیت‌های نوشتاری (۶): نگارش

این درس در ادامه آموزش انشانویسی پس از معرفی بند مقدمه و بندهای بدنه به بند نتیجه‌گیری پرداخته است که قبلاً توضیح داده شد. در این درس دانش‌آموز با خواندن متن در مرحله تشخیص بندها را با هم مقایسه می‌کند، موضوع هر یک را بررسی می‌کند و ساختار انشا را درک می‌کند. بدیهی است در این درس باید تمرکز معلم بر بند نتیجه‌گیری باشد.

املا

چون متن درس ثمر کهن برای ایجاد مهارت درست‌نویسی در دانش‌آموزان تمرین بیشتری لازم است. تداعی معانی و آژه‌ها، به تقویت املاي دانش‌آموزان کمک می‌کند. املاي دو قسمتی شامل املاي تقریری و فعالیت‌های املايی مثل دروس گذشته با هدف ارزشیابی و سنجش میزان پیشرفت مهارت املا‌نویسی و آموزش املا انجام می‌شود.

سیر و موش

درس پانزدهم

اهداف

- ۱ تقویت مهارت خوانش شعر با رعایت لحن
- ۲ گسترش دایره واژگان با فرایند واژه‌سازی اشتقاق (گل + زار)
- ۳ آشنایی با چگونگی بیان پایان قصه
- ۴ آشنایی با ابزارهای انسجام متن
- ۵ تقویت فضایل اخلاقی به‌ویژه گذشت
- ۶ تثبیت یادگیری ابزارهای انسجام متن
- ۷ انشانویسی شامل کلیه بندها (بند مقدمه، بندهای بدنه، بند نتیجه‌گیری)

جلسه اول	
۱. تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲. درک متن	۲۰ دقیقه

روش پیشنهادی تدریس

ایفای نقش

ایفای نقش

ایفای نقش روشی است که می‌تواند برای تجسم عینی موضوعات و درس‌هایی که برای نمایش مناسب باشند، به کار رود. در این روش فرد یا افرادی موضوعی را به صورت نمایش کوتاه اجرا می‌کنند. دانش‌آموزانی که در صحنه نمایش به ایفای نقش می‌پردازند، معمولاً یکدیگر را مخاطب قرار می‌دهند و گفت‌وگوهایی بین خود آنها رد و بدل می‌شود. صحنه اجرای نمایش باید طوری ترتیب داده شود که همه دانش‌آموزان بتوانند ایفای نقش را ببینند. همچنین آنان باید بلند صحبت کنند تا همه بتوانند صدای آنان را بشنوند. برای مطلوبیت بیشتر در اجرای روش تدریس «ایفای نقش» باید از دانش‌آموزانی مدد گرفت که نسبت به یکدیگر حس خوبی دارند. این روش تدریس یادگیرندگان را تا پای واقعیت می‌برد چون فقط به اجرا در آوردن نقش نیست بلکه در این جریان دانش‌آموزان نه تنها موقعیت‌ها و مهارت‌هایی را بررسی کرده و به کسب و فهم آنها اقدام می‌کنند بلکه به تجسم عینی موضوعات درس نیز دست می‌یابند.

مراحل اجرا

- ۱ انتخاب بازیگران: سعی کنید اکثر دانش‌آموزان به نوبت در گروه‌های ایفای نقش قرار بگیرند.
- ۲ آماده‌سازی: روشن شدن نقش‌ها مبتنی بر هدف اصلی آموزش، در آماده شدن بچه‌ها مؤثر است.
- ۳ بیان اهداف برای دانش‌آموزان
- ۴ اجرای نمایش
- ۵ طرح پرسش: با توجه به رخدادهای نمایش سؤالاتی را از دانش‌آموزان بپرسید و آنان را به پاسخگویی در زمینه اهداف مورد نظر هدایت کنید.

۶ توضیح: برای بسط تجربه و دانش محتوای درسی، توضیحاتی ارائه می‌شود؛ باید دقت شود تا آنچه می‌گوییم بر مبنای تجربه دانش‌آموزان از زندگی و از نمایش کلاس باشد.

درس «شیر و موش» حاوی مطالب ارزنده اخلاقی است که در قالب نمایش می‌توان به بچه‌ها انتقال داد. پس از اجرای نمایش و تکمیل فرایند تدریس، خوانش متن با استفاده از رمزینۀ سریع پاسخ انجام می‌شود.

جلسه دوم	
۱. واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۳۰ دقیقه

واژه‌آموزی

یکی از فرایندهای واژه‌سازی در زبان فارسی «وندافزایی» است. در این درس افزودن پسوند «زار» به اسم باعث ایجاد اسم مکان شده است. چنان که قبلاً هم ذکر آن رفت نیازی به انباشتن ذهن دانش‌آموزان با الفاظ دستوری پسوند و اسم مکان و مانند این نیست و درک مفهوم کفایت می‌کند.

جلسه سوم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۱)	۲۵ دقیقه
۲. خواندن با لحن	۲۵ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۱): املا و واژه‌آموزی

جواب سؤال ۲: (گاز، باز) – (گوش، موش) – (شیر، گیر) – (غازی، رازی)

جلسه چهارم	
قصه گویی و صندلی صمیمیت	۵۰ دقیقه

در ادامه جلسات قبل در این درس نحوه ارائه پایان قصه آموزش داده می شود. مطلبی که اهمیت دارد این است که در کل کتاب چهار فعالیت قصه گویی و صندلی صمیمیت است و باید همه دانش آموزان در انجام این فعالیت شرکت داده شوند.

جلسه پنجم	
۱. فعالیت های نوشتاری (۲)	۲۵ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

به کمک مطالب قبلی و بهره گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.

جلسه ششم	
۱. املا	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت های نوشتاری (۳) : تمرین خوشنویسی از صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

املا

آموزگار از دانش آموزان می خواهد که در منزل از روی متن شعر با صدای بلند و رسا بخوانند و با تلفن همراه، صدای خود را ضبط کنند. دانش آموزان در صورت امکان فایل صوتی خود را به کلاس آورده و معلم نسبت به پخش آنها اقدام می نماید و دانش آموزان املا می نویسند. با این روش دانش آموزان می توانند اشکالات خواندن خود را نیز برطرف کنند.

جلسه هفتم	
۱. ارزشیابی از فعالیت‌های درس	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت نقاشی صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

ارزشیابی از فعالیت‌های درس

در قسمت ارزشیابی می‌توان از آزمون عملکردی در موقعیت شبیه‌سازی شده بهره برد. دانش‌آموز می‌تواند نقش قسمتی را که معلم تعیین کرده بازی کند. تهیه و اجرای این آزمون‌ها نیازمند اندکی مهارت و دقت است. در صورتی که معلم قادر باشد آزمون‌های مطلوبی طراحی و اجرا کند، اطلاعات ارزشمندی از چگونگی یادگیری دانش‌آموز کسب خواهد کرد.

جلسه هشتم	
فعالیت‌های نوشتاری (۴)	۵۰ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۴) : درک متن

در این درس به منظور تثبیت یادگیری دو درس قبل که دانش‌آموزان را با علائم و نشانه‌های ساختار بلاغی آشنا کرد، متنی ارائه شده است که دانش‌آموزان با پر کردن جاهای خالی، ارتباط معنایی بین گزاره‌های متن را درک خواهند کرد. پیشنهاد می‌شود برای ایجاد روحیه همکاری و نشاط در این جلسه به کمک دانش‌آموزان در کلاس پوره سیب‌زمینی درست کنید.

جلسه نهم	
فعالیت‌های نوشتاری (۵)	۵۰ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۵) : نگارش

پس از آموزش انشانویسی و آشنایی دانش‌آموزان با ساختار انشا در این درس برای تثبیت یادگیری

دانش آموز باید انشا بنویسد؛ به عبارت دیگر به مرحله تولید رسیده است. در این درس موضوع انشا و موضوع کوچک تر بندهای بدنه به او داده شده است تا راحت تر ذهنش را مرتب کند.

جلسه دهم	
۵۰ دقیقه	بخوان و بیندیش

برای آموزش «بخوان و بیندیش» به مطالبی که در فصل اول بیان شد، مراجعه کنید.

جلسه یازدهم	
۲۵ دقیقه	۱. املا
۲۵ دقیقه	۲. مثل

در این درس نیز مانند دروس قبل املاهای دو قسمتی پیشنهاد می شود. یک نمونه آزمون مداد – کاغذی ارائه می گردد.

باسمه تعالی فعالیت املایی درس «شیر و موش»	
۱. دور واژه هایی که هنگام خواندن آهنگ یکسانی دارند، خط بکشید. (غازی، بازی) – (مغفرت، آموزش) – (گوش، موش) – (چمن زار، گندم زار)	
۲. جای خای را با واژه مناسب پر کنید. ..... یعنی جایی که سبزه رویده است. ..... یعنی جایی که گل رویده است.	
۳. در هر گروه واژه ای را که با بقیه واژه ها فرق دارد، مشخص کنید. (حاصل، محصول، حول) : (متغیر، مغفرت، تغییر) :	
۴. زیر واژه های درست خط بکشید. (خطا – ختا) / (رحای – رهای) / (صیاد – صیاد) / (خلاص – خلاص)	
۵. واژه ها را در جای مناسب بگذارید. (لا به، هراس، بیشه ای، مغفرت) – از تو امید ..... دارم. شیر از این ..... رحم حاصل کرد. – موش بیچاره در ..... افتاد. بود شیری به ..... خفته	

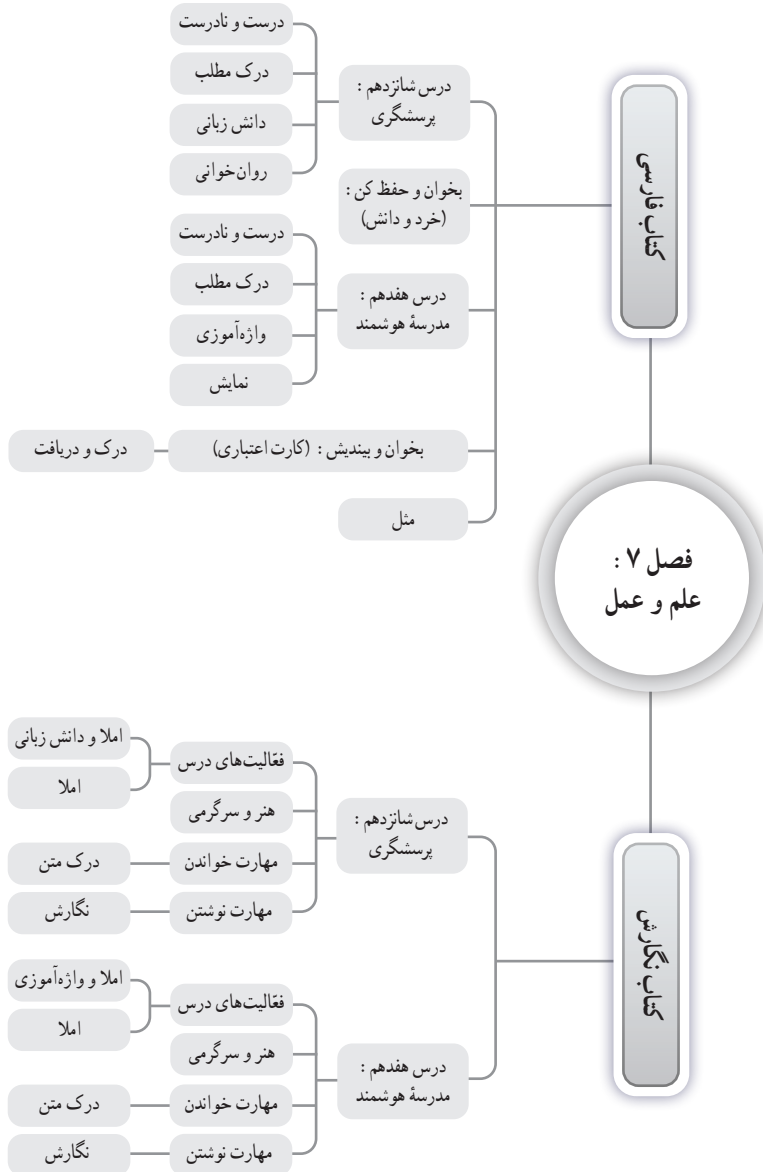
فصل هفتم

درس شانزدهم: پرسشگری

درس هفدهم: مدرسه‌ی هوشمند

نیایش

طراحی واحدهای یادگیری فصل هفتم

اهداف فصل هفتم

- ۱ آشنایی با دانشمند ایرانی ابوریحان بیرونی
- ۲ ایجاد و تقویت روحیه پرسشگری و کسب علم
- ۳ تقویت مهارت درک متن و بهبود سواد خواندن
- ۴ ایجاد علاقه به کتاب خوانی
- ۵ تقویت مهارت گوش دادن و توجه به لحن داستان
- ۶ آشنایی با سخن گفتن متناسب با مخاطب و موقعیت
- ۷ آشنایی با اجزای جمله
- ۸ گسترش دایره واژگان
- ۹ تقویت توانایی حفظ شعر
- ۱۰ آشنایی با تکنولوژی و کاربرد علم در زندگی
- ۱۱ آشنایی با کاربرد ضرب المثل

پرسشگری

درس شانزدهم

اهداف

- ۱ آشنایی با ابوریحان بیرونی
- ۲ تقویت روحیه پرسشگری
- ۳ تشخیص عناصر سازنده جمله
- ۴ آشنایی با لحن مناسب در خوانش متن
- ۵ تقویت درک متن با تثبیت آموزه‌های قبلی
- ۶ انسان‌نویسی شامل کلیه بندها (بند مقدمه، بندهای بدنه، بند نتیجه‌گیری)

جلسه اول	
۱. تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲. درک متن	۲۰ دقیقه

روش پیشنهادی تدریس

الگوی کاوشگری

الگوی کاوشگری

آموزش کاوشگری وارد کردن مستقیم شاگردان در فرایند تفکر علمی از طریق تمرین‌هایی است که فرایند علمی را در زمان بسیار کوتاه فشرده می‌سازد. آموزش کاوشگری منجر به افزایش درک علوم، بهره‌وری تفکر خلاق و مهارت‌هایی برای دریافت و تحلیل اطلاعات می‌شود.

مراحل اجرا

گام اول: بر هم زدن عادت ذهنی: ارائه یک موقعیت پرسش برانگیز، معماگونه، مهیج و غیرمعمول شروع خوبی برای الگوی کاوشگری است. برای ایجاد این موقعیت، باید سطح اطلاعات علمی دانش‌آموزان را در نظر داشته باشید و از موارد ساده و پیش پا افتاده دوری کنید.

گام دوم: پرسشگری: وقتی یک موقعیت ابهام‌دار را به دانش‌آموزان ارائه می‌دهید، عادت و تعادل ذهنی آنها را بر هم می‌زنید. آنها بلافاصله شروع به پرسیدن می‌کنند. برخی از دانش‌آموزان از شما می‌خواهند که پاسخ صحیح را ارائه دهید. باید هوشمندانه و با صبر و حوصله فرایند پرسشگری دانش‌آموزان را هدایت کنید. از دانش‌آموزان بخواهید پرسش‌هایی مطرح کنند که پاسخ آنها «بله» یا «خیر» یا یک عبارت کوتاه باشد. در واقع در این مرحله، دانش‌آموزان افکار خود را روی مسئله متمرکز کرده، آن را سازمان می‌دهند. آنها در صدد شناختن هر چه بیشتر آن رویداد هستند.

گام سوم: فرضیه‌سازی: در این مرحله دانش‌آموزان به سؤالات پاسخ‌هایی می‌دهند که درستی آن معلوم نیست. از هر گروه یک نفر بهترین فرضیه‌ها را می‌خواند و می‌توان پاسخ‌ها را روی تابلوی کلاس نوشت.

گام چهارم: آزمایشگری: برای تصمیم‌گیری درباره درستی یا نادرستی فرضیه‌ها نیاز به اطلاعات

بیشتری است، به دانش‌آموزان توضیحاتی دربارهٔ موضوع مورد بحث ارائه دهید و برای گردآوری اطلاعات بیشتر در این زمینه، تا جلسهٔ بعد به آنها فرصت دهید. (منابع علمی معتبر جهت گردآوری اطلاعات را به دانش‌آموزان معرفی نمایید.)

گام پنجم: تحلیل و نتیجه‌گیری: پس از تأیید فرضیه از دانش‌آموزان بخواهید به توضیح آنچه گذشت بپردازند و در واقع فرایند کاوشگری خود را شرح دهند. هدف اصلی آگاه شدن و تسلط بر فرایند کاوشگری است نه محتوای مسئله.

جلسهٔ دوم	
۱. دانش‌زبانی	۲۵ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

دانش زبانی

درس گذشته جملاتی را آموزش داد که مانند پازلی با سه خانه بودند. قطعهٔ اصلی پازل فعل بود که تعیین می‌کرد با اضافه شدن چند قطعهٔ دیگر به این پازل معنی کامل می‌شود. به عنوان مثال فعل «خورد» قطعهٔ اصلی پازل جمله است که با گرفتن دو قطعهٔ «مریم» و «سیب» کامل می‌شود. در این درس جملاتی ارائه می‌شود که مانند پازلی با چهار خانه هستند. در این جملات ظرفیت فعل به گونه‌ای است که با گرفتن سه قطعه کامل می‌شود. به عنوان نمونه فعل «گذاشت» به سه قطعهٔ «رضا»، «کیف» و «میز» احتیاج دارد تا بتواند جمله‌ای تولید کند که معنای کاملی داشته باشد. چنان که ملاحظه می‌کنید در حقیقت در این درس متمم معرفی می‌شود؛ حروف اضافه نیز به عنوان نشانهٔ متمم ارائه می‌شود؛ ولی به هیچ وجه آموزش به سبک دستور سنتی انجام نمی‌شود. باز هم تأکید می‌شود هدف از مباحث دانش زبانی آشنایی با اجزای جمله به نوعی است که دانش‌آموز بتواند جمله را به اجزای آن خرد کند.

جلسه سوم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۱)	۲۵ دقیقه
۲. خواندن با لحن مناسب	۲۵ دقیقه

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.

***

جلسه چهارم	
روان خوانی	۵۰ دقیقه

در دروس گذشته لحن خواندن واژه و جمله آموزش داده شد. در این درس لحن خواندن متن مورد نظر است. متن شنیداری این فعالیت روایی است؛ قبلاً در مورد لحن متون روایی مطالب لازم ارائه شد. در این متن توجه کنید که دانش‌آموز هم لحن واژه را رعایت کند، هم لحن انواع جمله را و هم لحن متن روایی را در نظر بگیرد.

***

جلسه پنجم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۲)	۲۵ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.

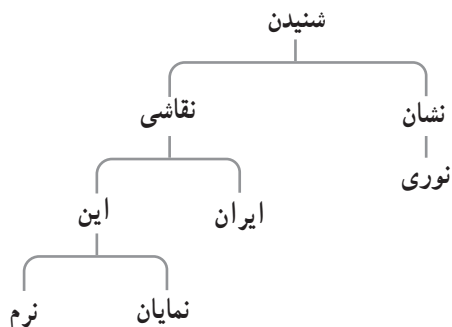
***

جلسه ششم	
۱. املا	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۳): تمرین خوشنویسی از صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

املا

برای این درس املاي خوشه‌ای پیشنهاد می‌شود. دانش‌آموزان نمونه این املا را سال گذشته دیده‌اند. دانش‌آموز واژه‌ای را به دلخواه از متن درس انتخاب می‌کند. سپس با نشانه آخر این واژه دو واژه از متن درس پیدا می‌کند که با این نشانه شروع شده باشند و این کار را تا زمانی ادامه می‌دهد که دیگر واژه‌ای نباشد و خوشه بعدی را می‌کشد.

مثال :

***

جلسه هفتم	
۱. ارزشیابی از فعالیت‌های درس	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۴): تمرین خوشنویسی از صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

ارزشیابی از فعالیت‌های درس

استفاده از جعبه کارت‌های شفاهی روش خوبی برای ارزشیابی می‌باشد. دانش‌آموز از کارت‌های سؤال درون جعبه یک کارت را انتخاب می‌کند، با صدای بلند خوانده و پاسخ آن را می‌گوید.

***

جلسه هشتم	
۵۰ دقیقه	فعالیت‌های نوشتاری (۵): درک متن

فعالیت‌های نوشتاری (۵): درک متن

در این درس متنی ارائه شده است که دانش‌آموز باید صامت خوانی کند و به پرسش‌های آن به صورت مکتوب پاسخ دهد. در این متن ابزارهای انسجام گزاره‌های متن مانند حروف ربط و ضمائر مجدداً مرور شده است که به تثبیت یادگیری می‌انجامد.

جلسه نهم	
۳۰ دقیقه	۱. فعالیت‌های نوشتاری (۶)
۲۰ دقیقه	۲. املا

فعالیت‌های نوشتاری (۶): نگارش

در درس گذشته برای نوشتن انشا به دانش‌آموز کمک شد و موضوع کوچک‌تر بندها ارائه شد. در این درس دانش‌آموزان ابتدا باید موضوع را خرد کنند و اثنایی با چهار بند بنویسند که شامل مقدمه، دو بند بدنه و بند نتیجه‌گیری است. انتخاب موضوع کوچک‌تر بندهای بدنه بسیار اهمیت دارد و دانش‌آموزان باید موضوعات را به گونه‌ای انتخاب کنند که هر یکی مکمل دیگری باشد تا انشا منظم و منسجم باشد.

جلسه دهم	
۵۰ دقیقه	بخوان و حفظ کن

اهداف

- ۱ آشنایی دانش‌آموزان با کاربرد فناوری در زندگی
- ۲ گسترش دایره‌ی واژگان با فرایند واژه‌سازی اشتقاق (بین + نده)
- ۳ آشنایی با سخن گفتن متناسب با مخاطب و موقعیت از طریق نمایش
- ۴ تقویت درک متن و کتابخوانی
- ۵ انشائوسی شامل کلیه‌ی بندها (بند مقدمه، بندهای بدنه، بند نتیجه‌گیری)

جلسه اول	
۱. تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲. درک متن	۲۰ دقیقه

روش‌های پیشنهادی تدریس

نمایشی (مدل علمی)، بارش فکری

روش بارش فکری

الگوی بارش فکری یکی از راهبردهای پرورش خلاقیت است. استفاده از روش بارش فکری، افراد یک گروه را به آفرینش اندیشه‌هایی فراتر از آنچه تاکنون بوده است، سوق می‌دهد.

مراحل اجرا

گام اول: بیان موضوع: در این مرحله موضوعی را تعیین کنید که مطالب مربوط به آن عیناً در متن درس نیامده باشد، اما دانش‌آموزان در مورد آن هر چند اندک، اطلاعاتی داشته باشند. طرح موضوع در قالب سؤالات تفکربرانگیز، رغبت دانش‌آموزان را در ارائه پاسخ‌های بهتر برمی‌انگیزد. با نشان دادن قسمتی از یک فیلم در مورد رایانه، یا نشان دادن تصویر و یا خواندن یک مطلب جالب درباره رایانه، کاربردهای مهم این ابزار را در قالب سؤال مطرح کنید. سؤال باید مشخص باشد نه کلی و نه آن چنان محدود که دانش‌آموزان نتوانند اندیشه‌های خود را به هدف معینی نشانه‌گیری کنند.

گام دوم: گروه‌بندی و بیان هنجارها: کار حتماً باید به صورت گروهی انجام پذیرد. در هر گروه یک دانش‌آموز به عنوان سرگروه، انتخاب شده و یک یا دو نفر وظیفه نوشتن نظریات و اندیشه‌های اعضای گروه را به عهده می‌گیرند. در کلاس‌های کم جمعیت می‌توانید یک گروه تشکیل بدهید که اعضای آن تمام دانش‌آموزان کلاس هستند و یکی از دانش‌آموزان نظرات را روی تابلوی کلاس می‌نویسد.

گام سوم: بارش دیدگاه‌ها و نظرات: اصلی‌ترین و فعال‌ترین مرحله این الگو، تولید اندیشه و خلاقیت (بارش فکری) است. در این مرحله دانش‌آموزان با نظم و آرامش نظرات خود را درباره سؤال و موضوع مطرح شده بیان می‌کنند و مسئول نگارش آنها را ثبت می‌کند. در این مرحله اگر عضوی

نخواهد نظر خود را اعلام کند، آزاد است؛ زیرا انگیزه درونی در خلاقیت شخصی و آزاداندیشی اهمیت بسیار دارد.

گام چهارم: طبقه‌بندی نظرات: در این قسمت دانش‌آموزان با تعدد نظرات مواجه هستند. از آنها بخواهید که جملات تکراری را حذف، جملات مشابه را ویرایش و جملات اصلی را در صورت نیاز اصلاح نمایند.

گام پنجم: ارزشیابی افکار و نظرات: در این مرحله نظرات گروه‌ها مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌گیرند. برای انجام این کار از گروه‌ها بخواهید به نوبت، اندیشه‌های نهایی خود را بیان کنند. از دانش‌آموزان بخواهید درباره این افکار اظهار نظر نمایند.

در پایان جمع‌بندی نهایی را انجام دهید و اگر لازم می‌دانید مطالب مورد نظر خودتان را اضافه کنید.

خوانش متن

ابتدا دانش‌آموزان به روش صامت‌خوانی متن درس را بخوانند؛ سپس به تشخیص معلم متن درس توسط دانش‌آموزان، رمزینه سریع پاسخ یا خود معلم خوانده می‌شود.

جلسه دوم	
۱. واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۳۰ دقیقه

واژه‌آموزی

یکی از فرایندهای واژه‌سازی در زبان فارسی «وندافزایی» است. در این درس افزودن پسوند «نده» به بن فعل باعث ایجاد اسم فاعل شده است. چنان که قبلاً هم ذکر آن رفت نیازی به انباشتن ذهن دانش‌آموزان با الفاظ دستوری پسوند و اسم فاعل و مانند این نیست؛ و درک مفهوم کفایت می‌کند.

جلسه سوم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۱)	۲۵ دقیقه
۲. خواندن با لحن	۲۵ دقیقه

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.

***

جلسه چهارم	
نمایش	۵۰ دقیقه

یکی از مهم‌ترین مهارت‌هایی که دانش‌آموزان باید کسب کنند، سخن گفتن متناسب با مخاطب و بافت است. آنها باید بدانند بافت رسمی، غیررسمی و دوستانه گفتار خاص خودش را دارد. هدفی که از اجرای این نمایش دنبال می‌شود آموزش و تمرین سخن گفتن متناسب با بافت و مخاطب است.

***

جلسه پنجم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۲)	۲۵ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.

***

جلسه ششم	
۱. املا	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۳): تمرین خوشنویسی از صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

املا

برای برگزاری املا جملاتی از متن درس را انتخاب کرده و جای برخی از واژه‌ها را خالی بگذارید تا توسط دانش‌آموزان در گروه تکمیل شود. دانش‌آموزان با املای جاخالی آشنایی دارند و از آن استقبال می‌کنند.

جلسه هفتم	
۱. ارزشیابی از فعالیت‌های درس	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۴): تمرین خوشنویسی از صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.

جلسه هشتم	
فعالیت‌های نوشتاری (۵)	۵۰ دقیقه

این صفحه شامل دو بخش فعالیت‌های درک متن و کتاب‌خوانی می‌باشد. در قسمت کتاب‌خوانی، یک داستان واحد برای کل کلاس خوانده می‌شود. سپس دانش‌آموزان به صورت گروهی رویدادهای آن را فهرست نموده و شماره‌گذاری می‌نمایند. طرح سؤال توسط دانش‌آموزان از شیوه‌های فراشناختی افزایش درک متن است.

جلسه نهم	
فعالیت‌های نوشتاری (۶)	۵۰ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۶): نگارش

در این درس تولید انشایی با پنج بند خواسته شده است. در واقع هدفی که از پایه سوم ابتدایی در

صفحه نگارش دنبال می‌شد این نقطه بود. به عبارت دیگر دو سال آموزش داده شد تا مهارت نوشتن دانش‌آموز در گام‌های مشخص مرحله به مرحله ارتقا یابد و به نقطه‌ای برسد که حالا قادر است به صورت روشمند انشایی بنویسد که بند مقدمه و نتیجه‌گیری دارد، بندهای بدنه آن کاملاً مرتبط و مکمل یکدیگر هستند و در مجموع انشای منظم و منسجمی با پنج بند است.

جلسه دهم	
بخوان و بیندیش	۵۰ دقیقه

برای آموزش «بخوان و بیندیش» به مطالبی که در فصل اول بیان شد، مراجعه کنید.

جلسه یازدهم	
۱. املا	۳۰ دقیقه
۲. مثل	۲۰ دقیقه

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.

اهداف

- ۱ آشنایی با نمونه فاخری از نظم
- ۲ تقویت امیدواری به لطف پروردگار
- ۳ آشنایی با سنت پسندیده نیایش و شکرگزاری پروردگار
- ۴ توجه به پایان نیک در انتهای هر کاری
- ۵ امیدوار بودن به فضل و رحمت خدا

آموزش

جلسه اول	
۵۰ دقیقه	تدریس درس

روش‌های پیشنهادی تدریس

این درس را می‌توان به روش «کارایی تیم» تدریس کرد. ابتدا گروه‌بندی انجام می‌گیرد. از اعضای هر گروه می‌خواهیم شعر را به صورت فردی صامت خوانی کنند. پس با طرح پرسش‌هایی دانش‌آموزان را به بررسی دقیق درس دعوت می‌کنیم. هر دانش‌آموز به صورت فردی پاسخ خود را به کلاس عرضه می‌کند. پرسش‌ها مجدداً مطرح می‌شود و دانش‌آموزان در گروه درباره آنها بحث، بررسی و مشورت می‌کنند. پس از خواندن دقیق معلم با استفاده از پخش شعر همراه موسیقی، چند نفر از دانش‌آموزان شعر را می‌خوانند. جمع‌بندی درس با بهره‌گیری از نظرگاه‌های دانش‌آموزان و معلم انجام می‌گیرد.

نکات مهم درس

- سرانجام هر کتابی به نیایش پروردگار مزین می‌گردد. در پایان کتاب فارسی نیز درس نیایش قرار گرفته است. این درس به بیان صفات الهی و نیازمندی بندگان به پروردگار می‌پردازد.
- قالب شعر مثنوی است و از الهی‌نامه اثر گرانقدر عطار نیشابوری شاعر قرن ششم برگزیده شده است.
- نیایش در لغت به معنای دعا و آفرین است. نیایش کردن به معنای دعا کردن، عبادت کردن، آفرین گفتن و ستایش کردن است.

کتاب فارسی

پیوست (متن های شنیداری)

حکایت کرده‌اند که مردی گنجشکی شکار کرد، در راه خانه، گنجشک به سخن آمد و مرد را گفت : در من فایده‌ای، برای تو نیست. اگر مرا آزاد کنی، تو را سه پند می‌گویم که هریک، همچون گنجی است و اگر هر سه را به کار بگیری خوشبخت شوی که هر سه این پندها راز خوشبختی انسان است. دو پند را وقتی در دست تو اسیرم می‌گویم و پند سوم را، وقتی آزادم کردی و بر شاخ آن درخت نشستم، می‌گویم. مرد با خود اندیشید که سه پند از پرنده‌ای که همه‌جا را دیده و همه را از بالا نگریسته است، به خوردن گوشت او می‌ارزد. پذیرفت و به گنجشک گفت که پندهایت را بگو. گنجشک گفت : پند اول آن است که آنچه از دست رفت بر آن افسوس مخور؛ زیرا اگر آن نعمت، حقیقتاً از آن تو بود، هیچ‌گاه تباه نمی‌شد.

پند دوم آنکه، سخن غیرممکن را باور مکن و از آن درگذر. مرد، چون این دو پند و نصیحت را از گنجشک شنید؛ طبق وعده، گنجشک را آزاد کرد.

پرندۀ کوچک پر کشید و بر درختی نشست. چون خود را آزاد و رها دید، خنده‌ای کرد.
مرد گفت : پند و نصیحت سوم را بگو!

گنجشک گفت : ای نادان، زیان کردی! در شکم من دو گوهر گرانبه‌است که هریک چهل مثقال وزن دارد. تو را فریستم تا از دستت رها شوم. اگر می‌دانستی که چه گوهرهایی نزد من است، هرگز، مرا رها نمی‌کردی.

مرد، با شنیدن این سخن پشیمان شد اما از افسوس و حسرت، نمی‌دانست، چه کند. دست بر دست می‌مالید و خود را ناسزا می‌گفت. به گنجشک گفت اگر پیش من برگردی تو را گرامی می‌دارم و دانه و آب فراوان به تو می‌دهم.

گنجشک گفت : من رفتم، منتظر پند سوم مباش!

مرد رو به گنجشک کرد و گفت : تو به من، وعده دادی و حالا آخرین پندت را بگو.

گنجشک گفت : تو دو پند قبلی مرا فراموش کردی! ای نادان! با تو گفتم که اگر نعمتی را از کف دادی، غم مخور؛ اما اینک تو غمگینی که چرا مرا از دست داده‌ای. نیز گفتم که سخن ناممکن را نپذیر؛ اما تو هم اینک پذیرفتی که در شکم من گوهرهایی است که چهل مثقال وزن دارد. آخر من خود چند مثقال که چهل مثقال، گوهر با خود حمل کنم؟! پس تو سزاوار آن دو پند، نبودی؛ پند سوم را نیز با تو نمی‌گویم که قدر آن نخواهی دانست. این را گفت و پر گشود و رفت تا از نظرها ناپدید شد.

متن زیر به صورت قصه برای دانش‌آموزان تعریف شود. در این بخش چگونگی بیان شروع قصه آموزش داده می‌شود؛ بنابراین آغاز قصه باید با روش مخصوص بیان شود. برای شروع قصه می‌توانید از این جملات استفاده کنید:

«خوب بچه‌های خوب من، می‌خواهم یک قصه قشنگ و کوچولو براتون تعریف کنم. یکی بود، یکی نبود، غیر از خدای مهربان هیچ‌کس نبود. روزی بود و روزگاری بود...»

پیرمرد فقیری درخت پرتقالی در باغچه‌اش داشت. میوه آن درخت شیرین‌تر و بزرگ‌تر از دیگر پرتقال‌ها بود.

روزی از روزها درخت، پرتقال بسیار بزرگ، بزرگ‌تر از یک توپ فوتبال داد، پیرمرد گفت: «بهرتر است این پرتقال بزرگ را به پادشاه هدیه کنم.» سپس با احتیاط پرتقال را چید. در یک گاری دستی گذاشت و به قصر پادشاه برد. پادشاه که تاکنون چنین پرتقالی ندیده بود، گفت: «هرگز در تمام عمرم پرتقالی به این بزرگی ندیده‌ام.»

پادشاه از آن هدیه خیلی خوشش آمد و به پیرمرد پول زیادی داد. یکی از درباریان شاه که این ماجرا را دید، با خود گفت: «پادشاه برای یک پرتقال این قدر پول داد. اگر فنجان طلایم را که خیلی از این پرتقال باارزش‌تر است به پادشاه هدیه کنم حتماً او چیزهای ارزشمندتری به من هدیه خواهد داد.» پس فنجان طلایش را به کاخ برد و به شاه هدیه کرد. شاه فنجان طلایی را گرفت و گفت: «به به. چه فنجان زیبایی هدیه دادی، پس ما هم بهترین چیزی را که خیلی دوست داریم هدیه می‌دهیم. بیا این پرتقال بزرگ را بردار و برو.»

سید جمال میرخلف

در دشتی بزرگ و سرسبز، پروانه‌ای زندگی می‌کرد با بال‌های زیبا و خوش آب و رنگ، پروانه آن قدر زیبا بود که پروانه‌های دشت همیشه درباره او حرف می‌زدند و بعضی از آنها به زیبایی بال‌های او حسرت می‌خوردند.

هر روز صبح که خورشید زیبا از پشت کوه بیرون می‌آمد، پروانه از خواب بیدار می‌شد صورتش را با شبنم گل‌ها می‌شست و بعد به سراغ برکه‌ای که در کنار دشت قرار داشت می‌رفت، چرخ بر روی آن می‌زد و بال‌های رنگارنگش را در آب می‌دید و زیبایی خودش را تحسین می‌کرد. او با غرور شاخک‌هایش را بالا می‌گرفت و در دشت به پرواز در می‌آمد تا بال‌های زیبایش را به نمایش بگذارد.

یک روز هنگام غروب که خورشید، نورش را پشت کوه‌ها پنهان می‌کرد پروانه‌ها کنار یکدیگر جمع شدند و تصمیم گرفتند که درباره‌ی غرور پروانه با برکه صحبت کنند و از او خواستند تا کاری کند که پروانه دیگر نتواند خودش را در آب برکه تماشا کند.

صبح روز بعد پروانه از خواب بیدار شد و مثل همیشه به سراغ برکه رفت تا خود را در آب تماشا کند و از زیبایی بال‌های خود لذت ببرد. وقتی به برکه رسید، ناگهان برکه با کمک نسیم ملایمی که می‌وزید شروع به تکان خوردن کرد و موج‌های کوچکی روی آن پدید آمد.

پروانه هر چه تلاش کرد نتوانست خود را در آب ببیند. او که از کار برکه بسیار ناراحت شده بود، مثل همیشه با غرور به سمت علفزار به پرواز در آمد. ولی به هر طرف که می‌رفت به جای اینکه پروانه‌های دیگر به دورش حلقه بزنند و از زیبایی او تعریف کنند، از او فاصله می‌گرفتند و هر کدام به سمتی دیگر پرواز می‌کردند. پروانه مغرور وقتی دید که پروانه‌ها به او توجهی نمی‌کنند ناراحت و غمگین به روی گل سرخی که گلبرگ‌هایش را باز کرده بود، نشست.

پروانه که عادت نداشت به غیر از خودش از کس دیگری تعریف کند با دیدن زیبایی و شادابی گل به شگفت آمد و گفت: به به! چه بویی، تو چقدر زیبایی!

گل سرخ لبخندی زد و گفت: من باید از گلبرگ‌هایم تشکر کنم که سرخی، زیبایی و بوی خوش من از آنهاست.

هنوز صحبت‌های گل سرخ تمام نشده بود که همه گلبرگ‌ها یک صدا گفتند: از برگ‌ها تشکر کن که نور خورشید را می‌گیرند و برای ما غذا درست می‌کنند و باعث خوش‌بویی و خوش‌رنگی ما می‌شوند.

لحظه‌ای بعد برگ‌ها گفتند: از ساقه تشکر کن که آب و مواد لازم را از ریشه می‌گیرد و به ما می‌رساند تا با آن غذا درست کنیم.

ساقه گفت: از ریشه تشکر کن که آب و املاح لازم را از زمین جذب می‌کند تا من بتوانم آنها را به برگ‌ها برسانم.

ریشه گفت: تو نباید از من تشکر کنی، بلکه باید سپاسگزار زمین باشی چون من آب و مواد غذایی را از زمین می‌گیرم.

در آن لحظه زمین به صدا درآمد و گفت: از من هم لازم نیست تشکر کنی بلکه باید سپاسگزار خورشید باشی که با گرما و نور خودش آب دریاها و اقیانوس‌ها را بخار می‌کند تا ابرها در آسمان باعث ریزش برف و باران و رشد گل‌های زیبا شوند.

خورشید زیبا و درخشان که تا آن لحظه ساکت و آرام شاهد گفت‌وگوی آنها بود لب به سخن باز کرد و گفت: دوستان خوب! از من هم نباید تشکر کنید، بلکه همه ما باید از لطف خداوند بزرگ و مهربان تشکر کنیم. اوست که خالق همه زیبایی‌هاست.

در این لحظه نسیم ملایمی شروع به وزیدن کرد، پروانه آرام به پرواز درآمد و به سوی دشت رفت.

درس هفتم: گوش کن و بگو

برف سفید

برف روی قلّه کوه نشسته بود. به دشتی که پایین پایش گسترده بود، نگاه کرد. بعد خنده‌ای سر داد و با خود گفت: «من از همه برترم.»

ناگهان صدایی به گوشش خورد.

— ای برف باشکوه، من بسیار تشنه‌ام. می‌توانی کمی سیرابم کنی؟

— من نمی‌توانم. از کسی دیگر کمک بخواه.

صدای مزرعه بود. مزرعه ادامه داد: «در دل من دانه‌های کوچکی هستند که اگر آب ننوشند، می‌میرند.»

— خب بمیرند، به من چه!

— اگر دانه‌ها بمیرند، شکوفا نشوند، بهار هم خواهد مرد!

— خب بمیرد!

مزرعه بسیار ناراحت شد. رودی کوچک که از نزدیکی‌اش می‌گذشت، به او گفت: «نگران نباش؛

من همه آبم را تا آخرین قطره به تو می‌بخشم.»

مزرعه خوش حال شد. از آب رودخانه نوشید و دانه‌های کوچکش را سیراب کرد.

چند روز گذشت. رود کم آب شده بود. چیزی نمانده بود که خشک شود و بمیرد. بنابراین نزد برف

رفت و گفت : «ای برف بزرگوار من آبم را از دست داده‌ام. به کمک تو نیاز دارم.»

— چرا از من کمک می‌خواهی؟

— چون تو قوم و خویش من هستی.

— من و تو فامیلیم؟!

— بله؛ ما هر دو از آب هستیم.

— من که شباهتی بین تو و خودم نمی‌بینم. بین من چقدر سپید و پاکیزه‌ام. تو چطور می‌توانی فامیل من باشی؟

رود چیزی نگفت و ناامیدانه از نزد برف بازگشت.

خورشید گفت و گوی آنها را شنید. از حرف‌های غرورآمیز برف عصبانی شد و گرم‌تر تابید، گرمای خورشید، برف را قطره قطره آب کرد. آب‌ها قطره قطره از کوه سرازیر شدند. سرراشان دشت را سیراب کردند و آن قدر رفتند و رفتند تا به رود رسیدند. نهر به آنها خوشامد گفت و آنها را در آغوش گرفت. رود کوچک حالا پر از آب بود. او شاد و آواز خوان پیش می‌رفت و به هر باغ و مزرعه‌ای می‌رسید، از آب سیرابش می‌کرد.

به مزرعه قصه ما هم سر زد و زمین تشنه آن را باز هم سیراب کرد. آن قدر به او آب داد تا دانه‌ها از خاک سر بیرون آوردند و به سوی نور قد کشیدند. بهار از راه رسید و گل‌های رنگارنگ شکوفا شدند و بوی خوش آنها همه جا را پر کرد.

عارف الخطیب

ترجمه بهروز رضایی

درس دهم: قصه گویی و صندلی صمیمیت خرچنگ و مرغ ماهی‌خوار

متن زیر باید به صورت قصه برای دانش‌آموزان تعریف شود. دقت کنید که نحوه بیان شروع قصه را رعایت کنید.

روزی بود و روزگاری؛ مرغ ماهی‌خواری بود که در کنار برکه‌ای وطن کرده بود و از همه کارهای دنیا، دلش به این خوش بود که هر روز یک ماهی بگیرد و بخورد.

مدت‌ها کار ماهی‌خوار این بود تا پیر و رنجور شد. یک روز دید که دیگر نمی‌تواند مانند سابق، کنار

آب کمین کند و به جابکی، ماهی بگیرد؛ چون پیش از آنکه به خودش بجنبد، ماهی ها در می رفتند. سرانجام، از خستگی در گوشه ای نشست و با خود فکر کرد: «افسوس که عمر عزیز بر باد دادم و در جوانی، چیزی برای روزگار پیری ذخیره نکردم. حالا هم قدرت ندارم حتی یک ماهی بگیرم. پس بهتر است حيله ای به کار ببرم و راه آسان تری پیدا کنم. در دنیا را که نبسته اند!»

ماهی خوار این را گفت و رفت نزدیک آبگیر، آنجا که خانه خرچنگ بود، نشست. قیافه ماتم زده ای به خودش گرفت و بنا کرد با خودش حرف زدن و از روزگار شکایت کردن.

خرچنگ که با ماهی خوار آشنا بود، وقتی صدای او را شنید، از آب بیرون آمد و گفت: «دوست عزیز، بلا دور است. می بینم خیلی پریشان و غمگینی؛ آیا اتفاقی افتاده است؟» ماهی خوار جواب داد: «ای برادر، چرا غمگین نباشم؟ می دانی که کار و زندگی من این بود که هر روز از این برکه، یکی دو تا ماهی می گرفتم و به این خوراک بخور و نمیر راضی بودم؛ چون فکر می کردم به این ترتیب، تعداد ماهی ها کم نمی شود اما امروز دو صیاد، که با تورهای بزرگ ماهی گیری از اینجا می گذشتند، نگاهی به این برکه انداختند و یکی از آنها گفت: اینجا هم برای ماهی گیری بد نیست اما چون در فلان دریاچه ماهی بیشتر است، اول ماهی های آنجا را می گیریم و بعد به سراغ اینجا می آییم. حالا من می بینم علاوه بر اینکه خودم بی روزی می مانم، همه ماهی ها هم از بین می روند؛ این است که دلم می سوزد.»

خرچنگ این خبر را به ماهی ها داد. آنها خیلی ترسیدند و جوش و خروشی در میانشان افتاد. پس به خرچنگ گفتند: «مرغ ماهی خوار راست می گوید؛ او با اینکه دشمن ما بود، روزی بیشتر از یکی دو تا ماهی نمی گرفت و از جمع ما چیزی کم نمی شد ولی اگر صیادان بیایند، همه ما را می گیرند. پس، بهتر است از خود ماهی خوار بیرسیم که چه کار کنیم.»

خرچنگ گفت: «قدیمی ها گفته اند که نباید با دشمن مشورت کرد اما چون ماهی خوار در خشکی زندگی می کند، شاید عقلش از ما بیشتر باشد.» با این حرف، ماهی ها همراه خرچنگ به کنار آب رفتند و به ماهی خوار گفتند: «ای مرغ دانا، ما می دانیم که وقتی بلای سخت و بزرگی پیش می آید، باید دشمنی های کوچک را فراموش کرد. همیشه زندگی تو به وجود ما وابسته بود اما حالا زندگی ما به عقل و هوش تو وابسته است. برای نجات ما چه راهی به عقلت می رسد؟»

ماهی خوار گفت: «زور من و شما به ماهی گیران نمی رسد. به عقیده من، بهترین راه این است که همه از این برکه، به دریاچه ای که در پشت کوه قرار دارد، فرار کنیم. من آن دریاچه را دیده ام. اگر همه بتوانید به آنجا بروید، همیشه راحت هستید؛ چون پای هیچ آدمیزادی به این دریاچه نرسیده است.» ماهی ها گفتند: «فکر بسیار خوبی است اما از آبگیر ما تا آن دریاچه، راه زیادی است. پس ما

نمی‌توانیم بدون کمک تو این کار را انجام بدهیم.»

مرغ ماهی‌خوار گفت: «من حرفی ندارم اما وقت کم است و ممکن است صیادان تا چند روز دیگر به اینجا برسند.» ماهی‌ها باز هم التماس کردند و سرانجام، قرار شد مرغ ماهی‌خوار هر روز دو بار، چند ماهی را به دریاچه ببرد. ماهی‌خوار یک نصفه پوست هندوانه پیدا کرد و از علف‌های دریایی برای آن بندی ساخت. او هر روز، صبح و عصر، آن را پر از آب و ماهی می‌کرد و بند را به نوک می‌گرفت و پرواز می‌کرد. بعد به بالای تپه‌ای که در آن نزدیکی بود، می‌رفت و با خیال راحت ماهی‌ها را می‌خورد. استخوان‌هایشان را هم، همان جا می‌ریخت و با ظرف خالی بر می‌گشت. تا چند روز، کار ماهی‌خوار همین بود. او در دلش ماهی‌ها را مسخره می‌کرد و می‌گفت: «راست گفته‌اند که تا احق در جهان است، تنبل در نمی‌ماند!» اما یک روز خرچنگ به او گفت: «من می‌خواهم دریاچه جدید را تماشا کنم و خبر سلامتی ماهی‌ها را برای دوستانشان بیاورم. پس، خوب است امروز مرا با خودت ببری.»

ماهی‌خوار این حرف‌ها را که شنید، با خودش گفت: «این خرچنگ برای ماهی‌ها نگران شده و ممکن است ماهی‌های اینجا را به شک و تردید بیندازد. پس، بهتر است او را هم پیش دوستانش بفرستم تا از شر این دشمن و سواسی راحت بشوم.» برای همین، به خرچنگ گفت: «همین الآن بر پشت من سوار شو تا هم پروازی بکنیم و هم ماهی‌ها و دریاچه را ببینی و برگردی.»

ماهی‌خوار، پروازکنان، راه بیابان را در پیش گرفت. او می‌خواست خرچنگ را به جای دوری ببرد که دیگر راه برگشت نداشته باشد اما وقتی که از بالای تپه می‌گذشتند، خرچنگ باهوش، استخوان ماهی‌ها را دید و فهمید که اوضاع از چه قرار است. آن وقت با خود گفت: «بهتر است حالا که می‌توانم، با او بجنگم و انتقام ماهی‌ها را بگیرم. اگر بتوانم او را از بین ببرم، جان خودم و بقیه ماهی‌ها را نجات داده‌ام. اگر هم زورم به او نرسد، با افتخار می‌میرم.»

خرچنگ تصمیم خودش را گرفت؛ ناگهان خود را روی گردن ماهی‌خوار انداخت و با چنگک‌هایش گلوی او را فشار داد. ماهی‌خوار بی‌هوش شد و از آن بالا به زمین افتاد. خرچنگ وقتی مطمئن شد که ماهی‌خوار مرده است، به سختی خود را به برکه رساند. او خبر حيله مرغ ماهی‌خوار را به ماهی‌ها داد و گفت: «ماهی‌خوار شنیده بود که بعضی وقت‌ها مکر و حيله، بیشتر از زور بازو اثر دارد اما نمی‌دانست که خیانت کردن به دوستان، به قیمت جانش تمام می‌شود.» ماهی‌ها از اینکه مرغ ماهی‌خوار به سزای خیانتش رسیده بود، خیلی خوش حال شدند و با خود عهد کردند که دیگر هیچ وقت خبری را که از جانب دشمن می‌رسد، باور نکنند.

- درون یک جامدادی قشنگ، پاک کنی بود و مدادی.
- یک روز پاک کن به مداد گفت: «حالت چطور است، دوست من!»
- من دوست تو نیستم.
- چرا؟
- چون از تو خوشم نمی آید.
- چرا از من بدت می آید؟
- مداد گفت: «چون چیزهایی را که من می نویسم، پاک می کنی.»
- من فقط نوشته های اشتباه را پاک می کنم.
- مداد گفت: «به تو چه ربطی دارد که نوشته های دیگران را پاک کنی؟»
- من پاک کنم و کارم همین است.
- تو خیلی مغرور و یک دنده ای.
- برای چه؟
- برای اینکه نوشتن بهتر از پاک کردن است.
- پاک کن گفت: «پاک کردن اشتباه، مثل درست نوشتن است.»
- مداد لحظه ای سرش را پایین انداخت، کمی به حرف پاک کن فکر کرد، بعد سرش را بالا آورد و گفت: «بله، درست می گویی دوست من.»
- پس چرا از من بدت می آید؟
- من دیگر از کسی که اشتباهم را پاک کند، بدم نمی آید.
- من هم سخن درست و خوب را پاک نمی کنم.
- مداد با خوش حالی گفت: «چه بزرگوار هستی، دوست من و چقدر قشنگ حرف می زنی.»
- بعد هر دو خندیدند و از آن پس این دو، دوستانی صمیمی شدند و دیگر هیچ وقت با هم دعوا نکردند و هیچ وقت از هم جدا نشدند.

متن زیر باید به صورت قصه برای دانش آموزان تعریف شود. دقت کنید که نحوه بیان شروع قصه را رعایت کنید.

چهار بازرگان هزار دینار پول داشتند. پول هایشان را روی هم گذاشتند و در کیسه‌ای نهادند و به قصد تجارت سفر کردند. در میان راه به باغی رسیدند؛ خواستند بیاسایند و چیزی بخورند. پس، کیسه پولشان را به امانت به باغبان سپردند و خودشان وارد باغ شدند و به تفریح و تماشا پرداختند. همچنان که می‌گذشتند، به لب جوی آبی رسیدند. در آنجا نشستند و از خوردنی‌هایی که با خود داشتند، خوردند. آنگاه خواستند سر و رویشان را با آب روان بشویند. یکی گفت: «کاش لیف و صابون و شانه داشتیم.» دیگری گفت: «از باغبان بپرسیم؛ شاید داشته باشد.»

یکی از ایشان فوراً برخاست و نزد باغبان رفت و به او گفت: «کیسه پول را به من بده.» باغبان گفت: «همه دوستان خود را حاضر کن یا اینکه بگو با صدای بلند به من بگویند که کیسه پول را به تو بدهم.» دوستان مرد در جایی نشسته بودند که باغبان آنان را می‌دید و آوازشان را می‌شنید. مرد دوستان خود را صدا زد و گفت: «باغبان چیزی به من نمی‌دهد.» ایشان با صدای بلند باغبان را آواز دادند و گفتند که هر چه دوست ما می‌خواهد، به او بده. چون باغبان سخن آنان را شنید، کیسه پول را به او داد. مرد کیسه را گرفت و از باغ بیرون رفت و گریخت. چون آمدن او به نزد دوستان طول کشید، پیش باغبان رفتند و به او گفتند: «چرا وسایلی را که خواستیم، نفرستادی؟»

باغبان گفت: «رفیق شما از من فقط کیسه پول خواست و من تا دستور شما را شنیدم، کیسه را دادم؛ او هم آن را گرفت و بیرون رفت.»

بازرگانان چون سخن باغبان را شنیدند، خشمگین و ناراحت، با باغبان بیچاره گلاویز شدند و گفتند: «ما جز شانه و لیف و صابون از تو چیزی نخواستیم. چرا کیسه پول را بدون اجازه ما به دوستان دادی؟» باغبان گفت: «او اصلاً نام شانه و لیف و صابون را نبرد.»

پس، بازرگانان باغبان را گرفتند و نزد قاضی بردند. چون نزد قاضی حاضر شدند و ماجرا را برای او گفتند، قاضی حکم کرد که باغبان باید تاوان دهد. بازرگانان چون حکم قاضی را شنیدند، پول خویش را طلب کردند. باغبان گفت: «به من فرصت بدهید تا لختی بیندیشم که چه باید کرد.» او از نزد قاضی بیرون آمد و حیران می‌رفت و راه از بی‌راهه نمی‌شناخت. کودکی حیرت و سرگردانی او را دید و پرسید: «ای پدر، چرا حیرانی؟» باغبان پاسخ نداد و او را خردسال و حقیر شمرد. کودک

سؤالش را تکرار کرد. باغبان هم آنچه را اتفاق افتاده بود، به او گفت و افزود که اکنون قاضی مرا به پرداخت تاوان امر فرموده است.

کودک گفت: «من راه خلاص تو را می‌دانم.» گفت: «کدام است؟» گفت: «ای پدر، به نزد قاضی برگرد و به او بگو که شرط من با ایشان این بود که کیسه پول را وقتی بدهم که همگی حاضر باشند. هر وقت که چهار تن با هم حاضر شوند، من آن را پس می‌دهم.»

باغبان به سوی قاضی بازگشت و آنچه را از کودک آموخته بود، به قاضی گفت. قاضی بازرگانان را حاضر کرد و از آنان پرسید: «آیا این شرط در میان شما بود که زمانی پولتان را بگیری که هر چهار تن حاضر باشید یا نه؟» گفتند: «آری، چنین شرط کرده‌ایم.» قاضی گفت: «چون شرط چنین است، رفیق خود را حاضر سازید تا کیسه را بستانید.»

باغبان با این تدبیر که از کودکی خردسال آموخته بود، از دست آنان نجات یافت و بی کار خود رفت.

درس چهاردهم: گوش کن و بگو کژدم و سنگ پشت

کژدمی بود که همیشه تنها بود. نه کسی با او دوست می‌شد و نه او دوست کسی بود. کژدم، تنها می‌رفت. تنها می‌گشت. فقط، نیش پُر زهرش بود که همیشه همراهش بود و همه جا دنبالش می‌آمد!

روزی از روزها، کژدم راهش را گرفت و به سفر رفت... رفت و رفت تا به رودی رسید. رود پُر آب بود. گذشتن از آب رود برایش ناممکن بود. فکر کرد که چگونه این همه راه رفته را باید برگردد. یک مرتبه سنگ پشتی را دید که آرام و آهسته از کنار رود می‌گذشت. سنگ پشت هم کژدم را دید و درماندگی و خستگی‌اش را از زبان او شنید. دل سنگ پشت به حال کژدم سوخت.

گفت: «من برای گذشتن از رود، به تو کمک می‌کنم.» کژدم خوشحال شد. نیشش را تکانی داد. سنگ پشت او را بر پشت خود سوار کرد و آهسته، تن به آب زد.

سنگ پشت مانند قایقی در آب پیش می‌رفت. کژدم بر پشت او نشسته بود و تماشا می‌کرد. صدایی

نبود جز آهنگ دلشین رود!

سنگ پشت به خاطر کمک به کژدم، احساس خوبی داشت. اما ناگهان صدای تق تقی شنید. انگار چیزی را بر پشت او می‌کوبیدند!

سنگ پشت تعجب کرد و پرسید: «چیزی بر پشتم می‌کوبد. این صدای چیست؟ تو نمی‌دانی دوست من؟»

کژدم جواب داد: «این صدای نیش من است که بر پشتت می‌کوبم!»

سنگ پشت از گفته کژدم دلگیر شد. با خودش گفت: «من به او کمک می‌کنم. اما او بر پشتم نیش می‌زند.»

کژدم گفت: «می‌دانم کوبیدن نیشم بر پشت تو اثر ندارد. اما این عادت را نمی‌توانم از خود دور کنم.»

سنگ پشت به میانه رود رسیده بود. او با خود گفت: «نیش او بر من اثر ندارد. اما دیگران از زهر او در امان نیستند. بهتر است آنها را برای همیشه از شر او نجات دهم.»

این را گفت و به سرعت در آب فرو رفت.

آب خروشان، کژدم را از روی سنگ پشت جدا کرد و با خود بُرد. کژدم هر چه فریاد زد و کمک خواست، فریادش به جایی نرسید. سنگ پشت گفت: «من هم عادت دارم گاهی در آب فرو بروم. نمی‌توانم این عادت را از خود دور کنم! سزای کسی که به دوستانش بدی می‌کند، همین است.»

سنگ پشت، آرام از آب بیرون آمد و آهسته و پیوسته به راهش ادامه داد.

بازنویسی: مجید راستی

درس پانزدهم: قصه گویی و صندلی صمیمیت سنگی میان راه

متن زیر باید به صورت قصه برای دانش‌آموزان تعریف شود. در این بخش چگونگی بیان پایان قصه آموزش داده می‌شود؛ بنابراین پایان قصه را با شیوه مشخصی بیان کنید. برای پایان قصه می‌توانید از جملاتی که در فعالیت قصه‌گویی و صندلی صمیمیت کتاب فارسی آمده، استفاده کنید.

سال‌ها پیش شهر زیبایی در دامنه کوهستان خوش آب و هوایی قرار داشت. راه پر پیچ و خم شهر از میان کوه‌های بلند و سر به فلک کشیده می‌گذشت. مسافران با زحمت زیاد راه طولانی و کوهستانی شهر را می‌پیمودند. سال‌ها بود که سنگ بزرگی وسط جاده کوهستانی شهر افتاده بود.

مسافرانی که روزها به شهر می‌آمدند راهشان را کج می‌کردند و از کنار سنگ رد می‌شدند، اما مسافران شب گاهی در تاریکی به سنگ بزرگ برخورد می‌کردند و مجروح می‌شدند. هر کس به سنگ می‌خورد غرولندکنان سنگ را نفرین می‌کرد و از آنجا می‌رفت. بیشتر مردم شهر سنگ بزرگ را نفرین شده می‌پنداشتند. آنها از سنگ بزرگ افسانه‌ها و حکایت‌های تلخی تعریف می‌کردند. هیچ‌کس جرئت نداشت سنگ را جابه‌جا کند، چون همه از آن می‌ترسیدند. روزی مسافر غریبی با اسبش به سنگ رسید. مسافر غریب به سنگ بزرگ نگاهی کرد و گفت: «اگر بتوانم این سنگ بزرگ را از سر راه بردارم شاید به مردم خدمتی کرده باشم.»

او از اسبش پیاده شد. طنابی را محکم دور سنگ گره زد و بعد با کمک اسبش سنگ را کنار جاده غلتانید و با تعجب کیسه‌ای چرمی را زیر سنگ پیدا کرد.

مسافر به سرعت کیسه را باز کرد. باور کردنی نبود. او خیال کرد خواب می‌بیند. هفت سکه طلا با یک نامه در کیسه بود.

مسافر غریب با هیجان و شور و شوق زیاد نامه را باز کرد و خواند: «از حاکم شهر به مسافر خوشبختی که به این نامه می‌رسد، این پاداش کسی است که به سنگ نفرین‌شده اعتقادی ندارد و بی‌هیچ چشمداشتی به مردم خدمت می‌کند. ای مسافر ناشناس، سکه‌های طلا را بردار و با نامه به قصرم بیا تا تو را مقامی نیکو دهم.»

سید جمال میرخلف

درس شانزدهم: روان‌خوانی

چوپان امانت‌دار

جنگ روزها طول کشیده بود. مسلمانان هنوز نتوانسته بودند بر دشمن پیروز شوند و تمام قلعه‌های خیبر را فتح کنند. سربازها خسته و گرسنه بودند و غذایی برای خوردن نداشتند. گاهی مجبور بودند هر کدام با یک خرما شکم خود را سیر کنند.

پیامبر(ص) در خیمه نشسته بودند که سر و صدایی از بیرون شنیدند، مسلمانان با شادمانی فریاد می‌زدند: «یک گله گوسفند... یک گله گوسفند به این سو می‌آید. دیگر از گرسنگی عذاب نخواهیم کشید. خدا را شکر، ما از گرسنگی نجات پیدا کردیم.»

پیامبر(ص) از خیمه بیرون آمدند، گلّه بزرگی دیدند که همراه چوپانی لاغر و سیاه به سوی آنها می‌آمد. چوپان که نزدیک شد، مسلمانان دورش را گرفتند؛ او می‌خواست پیامبر(ص) را ببیند. مردم پیامبر(ص) را به او نشان دادند. او رو به پیامبر(ص) کرد و گفت: «دربارهٔ دین شما چیزهایی شنیده‌ام، دوست دارم مرا با دین اسلام بیشتر آشنا کنید.»

پیامبر(ص) او را به خیمه‌اش دعوت کردند و مدّتی دربارهٔ اسلام با او حرف زدند. چوپان در همان جلسهٔ اوّل مسلمان شد. از خیمه که بیرون آمد، گلّه‌اش را جلوی خیمه‌ها دید. مردم دور تا دور گلّه ایستاده بودند. وقتی نگاه چوپان به گوسفندها افتاد، گفت: «ای رسول خدا با این گوسفندها چه کنم؟ این گوسفندها امانت و مال مردم خیر است. حالا که مسلمان شده‌ام تکلیف چیست؟»

پیامبر(ص) نگاهی به سربازانش کردند. آنها گرسنه بودند و با نگاهشان از پیامبر(ص) می‌خواستند تا اجازه دهند گوسفندها را قربانی کنند. اما پیامبر(ص) با صدای بلند به چوپان گفتند: «در دین ما خیانت به امانت یکی از بزرگ‌ترین گناهان است. تو باید گوسفندها را تا قلعه ببری و به صاحبانشان بدهی.»

- ۱ آقازاده، محرم و فضلی، رخساره، (۱۳۸۴)، راهنمای آموزش در کلاس‌های چندپایه، انتشارات آیت، تهران.
- ۲ اکبری‌شلدره، فریدون؛ قاسم‌پورمقدم، حسین؛ علیزاده، فاطمه‌صغری (۱۳۸۹)، روش‌های نوین یاددهی - یادگیری، تهران: انتشارات فرتاب.
- ۳ اکبری‌شلدره، فریدون؛ کجانی‌حصاری، حجت و خاتمی، رضا (۱۳۹۱)، مبانی خواندن در زبان فارسی، تهران: انتشارات لوح زرین.
- ۴ حسنی، محمد؛ احمدی، حسین (۱۳۸۴)، ارزشیابی توصیفی، الگویی نو در ارزشیابی تحصیلی، تهران: انتشارات مدرسه.
- ۵ رحیمی‌نژاد، ویدا؛ نجفی‌پازکی، معصومه (۱۳۹۰)، می‌خواهم بنویسم، از جمله تا پاراگراف، تهران: انتشارات رهنما.
- ۶ سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، (۱۳۹۹)، راهنمای معلم در ارزشیابی توصیفی، تهران چاپ افست.
- ۷ شقاقی، ویدا (۱۳۸۶) مبانی صرف، تهران: انتشارات سمت.
- ۸ صفوی، کوروش (۱۳۸۳)، درآمدی بر معنی‌شناسی، تهران: انتشارات سوره مهر.
- ۹ طبیبزاده، امید (۱۳۸۵)، ظرفیت فعل و ساخت‌های بنیادین جمله در فارسی امروز، تهران: نشر مرکز.
- ۱۰ فرهوش، معصومه؛ دانشور، میترا؛ فیروزیبخش، فیروزه (۱۴۰۰)، راهنمای عمل معلم کلاس‌های چند پایه، تهران: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
- ۱۱ مشکوة‌الدینی، مهدی (۱۳۸۸)، دستور زبان فارسی، واژگان و پیوندهای ساختی، تهران: انتشارات سمت.
- ۱۲ نجفی‌پازکی، معصومه (۱۳۹۱)، سواد خواندن، آموزش درک خوانداری، تهران: انتشارات مدرسه.
- ۱۳ نجفی‌پازکی، معصومه (۱۳۹۱)، بهبود توانایی سواد خواندن در دانش‌آموزان دوره ابتدایی: آموزش درک خوانداری در چارچوب مدل سازنده‌گرایی، تهران: پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.

